

REZULTATI RADA SA MEDIJIMA

NA PREVENCICIJU NASILJA

NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

2016 – 2021.

SAŽETAK

Švedska
Sverige

REZULTATI RADA SA MEDIJIMA

NA PREVENCIJI NASILJA

NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

2016 – 2021.

SAŽETAK

UN WOMEN

Sarajevo, juli 2021.

SADRŽAJ

REZIME	7
I. UVOD	8
II. METODOLOGIJA	10
III. PREGLED AKTIVNOSTI	11
Analize medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju u BiH	10
Podizanje kapaciteta medija za odgovorno izvještavanje o RZN	13
Rad sa novinarima i novinarkama	13
Rad sa urednicima i urednicama	14
Rad sa fakultetima	14
Aktivno učešće medija u prevenciji nasilja nad ženama u BiH	14
Jačanje međusektorske saradnje	15
ZAKLJUČAK	16
OPŠTE PREPORUKE ZA NASTAVAK RADA S MEDIJIMA U BIH	17
REFERENCE	18

REZIME

UN Women u Bosni i Hercegovini ima značajno iskustvo u radu s medijima, u procjeni njihovih potreba i kapaciteta kao i u jačanju njihove uloge u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici. Tokom proteklih pet godina napravljeni su kapitalni koraci u poboljšanju medijskog izvještavanja u ovoj oblasti, i to u četiri pravca: urađene su detaljne analize medijskog izvještavanja i procjene znanja medijskih profesionalaca i profesionalki u radu na ovim temama; provedeni su programi edukacije za njih; ojačan je doprinos urednika i urednica većoј vidljivosti ovog društvenog problema u javnosti; ojačana je saradnja i uvezani su mediji sa drugim akterima koji pružaju zaštitu od nasilja nad ženama i djevojčicama u Bosni i Hercegovini.

Rad sa medijima na prevenciji nasilja nad ženama dio je širih npora UN Women od 2016. godine usmjerenih ka jačanju pravnog i institucionalnog okvira u vezi s nasiljem u porodici i prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama. Taj rad se temelji na ideji ravnopravnosti iz Povelje UN-a i ciljeva za eliminaciju diskriminacije i nasilja nad ženama i djevojčicama, kao i na načelima osnaživanja žena te standardima Evropske konvencije za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulška konvencija). Neki od najznačajnijih rezultata na ovom polju su sljedeći:

Provedena su tri istraživanja o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju (RZN) nad ženama i djevojčicama (2016., 2018. i 2020. godine), i razvijene su preporuke za medije;

Pripremljeni su **Priručnik za izvještavanje i trening za trenere i trenerice**, s ciljem jačanja kapaciteta medijskih profesionalaca i profesionalki u odgovornom izvještavanju o RZN;

Poboljšana su znanja i vještine kroz **edukacije najmanje 330 novinara** i novinarki, urednika i urednica, blogera i blogerica u vezi s izvještavanjem o RZN;

Kao rezultat saradnje sa šest univerziteta u BiH, **povećano je znanje 88 studenata i studentica** novinarstva o tehnikama izvještavanja o RZN;

Sačinjena je **lista (roster) 30 odabranih i posvećenih novinara i novinarki, urednika i urednica, blogera i blogerica** koji će profesionalno i kontinuirano izvještavati o RZN i kontinuirano jačati kapacitete u ovoj oblasti;

Razvijene su i provedene **medijske kampanje** koje su stigle do široke javnosti u Bosni i Hercegovini i uticale na podizanje svijesti o RZN;

Uspostavljena je ili ojačana **saradnja medijskih redakcija i multisektorskih timova** koji rade na odgovoru na nasilje u 11 lokalnih zajednica (gradova i opština/općina) širom Bosne i Hercegovine.

Provredene aktivnosti tokom posljednjih pet godina učinile su RZN temom o kojoj, u okviru kapaciteta medijskih kuća, izvještavaju novinari i novinarke specijalizovani i posvećeni ovoj temi. Njihova iskustva podijeljena kroz rad na podršci kampanjama kao što je **16 dana aktivizma**, vođena principima odgovornog izvještavanja, dala su uvid u jasnu potrebu da treba nastaviti rad u ovoj oblasti na daljem osnaživanju i usmjeravanju medijskog izvještavanja s ciljem da se utiče na percepciju i stavove šire javnosti o ovoj temi.

I. UVOD

Bosna i Hercegovina (BiH) je država sa oko tri miliona stanovnika, koja je prije tri decenije prošla kroz četverogodišnji rat i u kojoj ni danas nije okončana infrastrukturna, ekonomski i socijalna obnova. Poljuljani rodni odnosi između muškaraca i žena i smanjen pristup zaposlenju i resursima za žene važan su kontekst za razumijevanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Žene u BiH imaju najnižu ekonomsku aktivnost u regionu, suočene su s nasiljem, teže pristupaju zaposlenju i trpe posljedice duboko ukorijenjenih patrijarhalnih stereotipa koji ih marginalizuju i sprečavaju nesmetano učešće u političkim i u procesima odlučivanja, a posebno su u tom smislu marginalizovane Romkinje.¹

U BiH je svaka druga žena od navršene 15. godine života iskusila neki oblik RZN,² a tačan obim nasilja je teško utvrditi budući da mnogi slučajevi ostaju neprijavljeni. Dok je najčešći oblik nasilja kojem su žene i djevojčice izložene psihičko te kombinovano psihičko i fizičko nasilje, u medijima se najčešće izvještava o fizičkom i seksualnom nasilju. Ovakvi podaci važni su za osmišljavanje inovativnih pristupa u podizanju svijesti javnosti o tome da nasilje nije privatna stvar i da je potrebno reagovati i pružiti podršku ženi ili djevojčici koja se s njim suočava, a upravo su nastali kao rezultat istraživanja koja je u ranijim godinama proveo UN Women u BiH. Uz takve stručne procjene, moguće je osmislići načine na koje je, uz pomoć medija i kroz multisektorski pristup, važno djelovati i angažovati širu zajednicu u sprečavanju nasilja.

Prevencija nasilja nad ženama i djevojčicama – koje se razumijeva kao kršenje ljudskih prava i diskriminacija – jedan je od četiri stuba na kojim stoji Istanbulska konvencija, a u proteklih pet godina bila je u fokusu rada UN Women u BiH. Uz finansijsku podršku Švedske i Evropske unije, ured UN Women u BiH od 2016. godine provodi sveobuhvatan program fokusiran na jačanje odgovora na nasilje u porodici i prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama, a u skladu sa standardima Istanbulske konvencije. Jačanje uloge medija u prevenciji nasilja dio je tih napora koji uključuju aktivnosti u nekoliko faza, među kojima su izgradnja i podizanje nivoa medijskog profesionalizma u odgovornom i rodno osjetljivom izvještavanju, ali i jačanje saradnje medija i pružalaca usluga poput policije, centara za socijalni rad ili sigurnih kuća.

Kroz plan aktivnog uključivanja medija u podizanje svijesti javnosti o negativnim posljedicama nasilja nad ženama i o važnosti uloge muškaraca kao agenata promjene, uloženi su napor u razvijanje inovativnih javnih kampanja s posebnim fokusom na muškarce i primjenu novih načina medijskog zagovaranja. Stotine medijskih i akademskih profesionalaca i profesionalki kao i aktivista i aktivistkinja edukovano je o pitanjima vezanim za nasilje nad ženama, koje sada primjenjuju u svom svakodnevnom radu, a pružena je i podrška kvalitetnom medijskom izvještavanju o RZN i rodnim stereotipima. Osim edukacija i razvijanja medijskih kampanja, aktivnosti su uključile i analizu javnog diskursa o nasilju nad ženama, porodičnom nasilju i

1 <https://eca.unwomen.org/en/where-we-are/bosnia-and-herzegovina#:~:text=UN%20Women%20has%20been%20in,Peace%20and%20security>

2 Babović, M., Pavlović, O., Ginić, K. i Karadžinović, N. (2013). Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BiH. Agencija za ravnopravnost spolova BiH. Dostupno na: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/bosnia/studijaprevalencabhs.pdf?la=en&vs=3445>, IOSCE (2019). Dobrobit i sigurnost žena: Izvješće sa rezultatima za Bosnu i Hercegovinu. Dostupno na: https://www.osce.org/files/documents/e/1/439070_0.pdf

rodnoj ravnopravnosti u BiH, a podržana je i razmjena novih medija i informacija sa tradicionalnim medijima i akterima kako bi se omogućilo snažnije zagovaranje.

Kroz aktivnije uključivanje medijskih profesionalaca i profesionalki u rad multisektorskih timova koji se bave pružanjem zaštite ženama i djevojčicama od RZN, dodatno su ojačani njihovi kapaciteti za rodno osjetljivo izvještavanje u vezi s ovom temom. Ovim aktivnostima napravljeni su pionirski koraci u uvezivanju rada medija sa pružaocima usluga na lokalnom nivou s ciljem preventivnog djelovanja, za razliku od dosadašnjeg uobičajenog izvještavanja *post festum*.

Ovaj izvještaj daje pregled realizovanih aktivnosti s medijskim profesionalcima i profesionalkama u periodu između 2016. i 2021. godine i nastoji istaknuti postignute rezultate s ciljem da ukaže na potencijalne pravce u kojima se može djelovati u budućem radu u ovoj oblasti.

II. METODOLOGIJA

Nakon intenzivnih pet godina rada, UN Women u BiH je 2021. godine u poziciji da sagleda rezultate rada s medijima u oblasti prevencije nasilja. Na osnovu razumijevanja ključnih postignuća, cilj je razmotriti i potencijalne buduće pravce rada i pristupiti strateškom planu rada sa medijskom zajednicom u narednom četverogodišnjem periodu. Dio tih nastojanja je i ovaj sažetak rezultata rada.

Kako bi provedene aktivnosti i postignuti rezultati iz perioda 2016-2021. godine bili sistematski sagledani, analizirani i predstavljeni u ovom izvještaju, bilo je potrebno pristupiti relevantnim izvorima informacija. Budući da je cilj dokumenta da predstavi rezultate i proizvedene naučne i edukativne resurse za profesionalno medijsko izvještavanje o RZN nad ženama i djevojčicama u BiH, u analizu su uvedeni upravo postojeći dokumenti, ali i iskustva onih koji su bili uključeni u njihov nastanak.

Odabrani metodološki pristup u najvećem dijelu se zasniva na pregledu i analizi dokumenata nastalih u okviru projekata provedenih u ovom periodu a koje su sačinili UN Women u BiH, lokalne organizacije i pojedinci koji su bili angažovani na razvoju znanja, iskustava i aktivnosti vezanih za uključivanje i jačanje uloge medija u prevenciji RZN.

Dokument je razvijen u nekoliko faza, koje predstavljaju i glavni metodološki pristup:

- razvoj strukture sažetka rezultata nakon revizije materijala i dodatnog istraživanja;
- detaljna analiza relevantnih dokumenata o provedenim aktivnostima, kao i analiza edukativnih materijala nastalih u različitim projektima između 2016. i 2021. godine;
- prikupljanje dodatnih informacija kroz pristup kvalitativnoj metodi provođenja intervjuja s relevantnim akterima u ovoj oblasti, tamo gdje je procijenjeno da je potrebno više informacija o iskustvima i ostvarenim rezultatima.

III. PREGLED AKTIVNOSTI

U proteklih pet godina rad UN Women u BiH sa medijima bio je usmjeren u četiri pravca:

- analiza medijskog izvještavanja i procjena znanja medijskih profesionalaca i profesionalki u radu na temama vezanim za RZN nad ženama i djevojčicama;
- edukacija medijskih profesionalaca i profesionalki;
- jačanje doprisona urednika i urednica u većoj vidljivosti tog društvenog problema, i
- jačanje saradnje i uvezivanje medija sa drugim akterima koji pružaju zaštitu od nasilja nad ženama i djevojčicama u BiH.

Analize medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju u BiH

Promjene u izvještavanju o temi nasilja nad ženama su vidljive, i kvalitativno i kvantitativno. Izvještava se i više i češće, a u sadržajnom smislu dolazi do blagog povećanja udjela tematskih tekstova u odnosu na pojavu koja je ranije dominirala (crna hronika i datumski, povremeni izvještaji).

Katarina Panić, novinarka SRNA-e, Prijedor

Prva analiza medijskog izvještavanja o RZN napravljena je 2016. godine. Tada razvijena metodologija poslužila je kao osnov za ponovljene analize 2018. i 2020. godine, uz određena proširenja i unapređenja.

Ako govorimo o sadržaju i formama izvještavanja - kvalitetu i tu ima pomaka, ali čini mi se da još uvijek dominiraju teme koje uglavnom utječu na promjenu percepције u smislu detektiranja da je nasilje prema ženama i djevojčicama i nasilje u porodici problem, sadržaja koji bi utjecali na kreiranje nove društvene paradigme da je RZN neprihvatljivo znatno je manje.

Mirela Huković Hodžić, novinarka, urednica BH Radio 1

Metodologija istraživanja iz 2016. godine sastojala se iz kombinacije kvantitativne i kvalitativne analize sadržaja, ankete sa novinarima i novinarkama, polustrukturiranih intervjua sa urednicima i urednicama medija, kao i četiri studije slučaja. Analiza sadržaja napravljena je u printanim i online medijima, a zahvatila je i dio televizijskog programa. Ukupno su analizirana 302 novinska članka iz dnevnih novina i sa web portala.

Analiza je napravljena kroz pet analitičkih kategorija:

- a) Priča: ko je autor ili autorica, da li je tekst potpisani i originalan, koji je žanr i dužina;
- b) Vizualizacija priče: da li je ilustrovana i, ako jeste, da li prikazuje scene nasilja, da li su to fotografije lica aktera ili neutralne fotografije;
- c) Teme: da li se priča odnosi na fizičko, seksualno, psihičko ili ekonomsko nasilje, ili generalno na teme RZN nad ženama ili porodičnog nasilja;
- d) Akteri: ko su glavni likovi u pričama, da li je fokus na osobi koja se suočila sa nasiljem ili na osobi koja čini nasilje, ili su to osobe iz institucija, osobe koje svjedoče nasilju, stručnjaci i stručnjakinje iz oblasti, osobe iz pravosuđa i druge;
- e) Naglasak na nasilju nad ženama ili nasilju u porodici: da li se u priči spominju ovi ključni izrazi koji impliciraju kontekstualizaciju slučaja nasilja kao društvenog problema.³

Istraživanje je obuhvatilo i detaljnu analizu četiri studije slučaja o sljedećim temama: seksualno zlostavljanje žene sa mentalnim smetnjama u Doboju; ubistvo 24-godišnje djevojke u Olovu; ubistvo i samoubistvo u Banjoj Luci – bivši muž ubio suprugu jer “nije mogao podnijeti razvod”; i događaj koji su mediji opisali kao napad na Tuzlanke u izvještaju o muškarcu prikazanom na video snimku kako masturbira u javnosti.

³ Jukić-Mujkić, E. (2016). Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u BiH. UN Women u BiH. Dostupno na: https://www.undp.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UN%20WOMEN/Istrazivanje_o_medijskom_izvestavanjuUNWOMEN_BiH_BHS.pdf

Izvještaj o provedenom istraživanju iz 2016. godine pokazao je da bh. mediji o RZN izvještavaju gotovo svakodnevno – ali ne čine to na odgovarajući način. Iako je učestalost medijskog izvještavanja o temi prepoznata kao pozitivna, brojni slučajevi senzacionalizma i drugi profesionalni propusti u medijskom izvještavanju – kao što je nedovoljno posvećivanje pažnje društvenom problemu i prevenciji, ili čak neetičko izvještavanje u osjetljivim slučajevima – shvaćeni su kao negativni trend koji je bilo potrebno mijenjati.

Ponovljena analiza iz 2018. godine napravljena je po istoj metodologiji; ukupno je analizirano 530 novinskih članaka iz dnevnih novina i sa web portala. Anketa kao kvantitativna metoda poslana je na adresu 50 novinara i novinarki s ciljem da se u analizu uključe obrazloženja i stavovi onih koji kreiraju sadržaj. I u ovoj analizi su uključene četiri studije slučaja iz 2018. godine: globalna kampanja #MeToo; otmica ili "udaja" 12-godišnje djevojčice iz Sarajeva, kada su mediji pratili suđenje optuženom muškarcu; ubistvo djevojke u Zagrebu koje je počinio mladić iz Kiselojaka, o čemu su mediji intenzivno izvještavali (većinom prenoseći sadržaj iz medija iz Hrvatske); i porodično nasilje koje je pretrpjela srpska pjevačica Nataša Bekvalac.

Ponovljena analiza iz 2018. godine pokazala je kako – uprkos nastojanjima pojedinih medija da doprinesu rješenju problema i uprkos primjerima profesionalnih izvještaja – mediji i dalje generalno ne izvještavaju kvalitetno o RZN i kako je većina izvještaja kratka i smještena u kontekst crne hronike, a ne društvenog problema o kojem se piše. Kao razlog za to navedeni su nedostatak novinarske osjetljivosti za ove teme i nedovoljni kapaciteti u redakcijama da bi se novinari i novinarke posvetili ovoj oblasti.

Treća i finalna analiza napravljena je po proširenoj metodologiji. Analizirana su ukupno 362 novinska članka iz dnevnih novina i sa web portala. Korišteno je istih pet analitičkih kategorija, s poboljšanjima kroz proširenu kodnu listu u smislu tema, čime je dodatno ispitano jesu li se izvještaji bavili konkretnim slučajem nasilja, jesu li imali u fokusu nasilje nad ženama tokom pandemije i da li su tematizovali rad sigurnih kuća i institucija. Kodna lista je proširena i u dijelu koji se odnosi na izvore, pa je razumijevanje glavnih aktera preciznije određeno – tako je navedeno da li se radi o osobi koja je suočena sa nasiljem, osobi koja čini nasilje, porodici osobe nad kojom je izvršeno nasilje ili porodici osobe koja je počinila nasilje, o svjedoku ili svjedokinja počinjenog nasilja, policiji, pravosuđu ili drugim izvorima. Zadržan je i analiziran veoma važan aspekt medijskog izvještavanja o ovoj temi, to jest

zaštita identiteta osoba koje su pretrpjele nasilje kao i počinilaca nasilja.

U odnosu na ranija istraživanja,⁴ uvedeni su indikatori o medijskom izvještavanju o RZN kao što su kapacitet medija za izvještavanje o temi i medijsko i društveno okruženje koje podstiče profesionalno i etično medijsko izvještavanje. Indikatori su predstavljeni u obliku upitnika koji su ispunili učesnici i učesnice fokus grupe. Fokus grupe su činili predstavnici i predstavnice medija i institucija vlasti, agencija i organizacija koje se bave RZN; oni su vršili ocjenjivanje, a gledale su se prosječne ocjene za svaki segment.

Slika 1 Medijski profesionalci u kampanji podizanja svijesti o važnosti o odgovornom izvještavanju, 2018

U okviru trećeg istraživanja⁵ takođe su analizirane četiri studije slučaja o sljedećim temama: porast RZN tokom pandemije; seksualno nasilje nad maloljetnicama; smrt Lane Bijedić kod Čapljine; i ubistvo Irme Forić u Sarajevu. Novina u ovom istraživanju bila je analiza najučestalijih narativa u javnosti; posebno su analizirani aspekti odobravanja nasilja uz patrijarhalne obrasce, pozivanje na nasilje i postojanje kritičkog osvrta na nasilje.

4 Indikatori su razvijeni na osnovu primjera drugih indikatora koji se koriste u medijskom istraživanju, kao što je IREX upitnik koji se koristi za procjenu medijskog sektora. O IREX-u vidjeti na: <https://www.irex.org/project/vibrant-information-barometer-vibe>

5 Autorice Elvira Jukić-Mujkić i Anida Sokol, Media Centar Sarajevo.

Uprkos naporima civilnog društva te međunarodnog i vladinog sektora, prvenstveno gender mehanizama u Bosni i Hercegovini, da ukažu na značaj i ulogu medija u prevenciji nasilja nad ženama – i dalje se sporo napreduje u medijskom izvještavanju o RZN nad ženama i djevojčicama. Ipak, značajan zaključak jeste da napretka ima. Medijsko izvještavanje se u određenim aspektima – ako se uporede analiza iz 2016. i ona iz 2020. godine – poboljšalo. I dalje je vidljiv senzacionalizam i izvještavanje u maniru tabloidnog novinarstva, ali na primjer u posljednjoj analizi nije uočen niti jedan slučaj objavljivanja eksplisitnih scena nasilja – kao što je 2016. godine bilo moguće pronaći sliku krvave postelje gdje je izvršen femicid.

Nasilje nad ženama kao značajan društveni problem i dalje se nedovoljno problematizuje u kvalitetnim novinarskim formama poput analiza, komentara i istraživanja – ali s odmakom od pet godina moguće je u medijima prepoznati novinarske profesionalce i profesionalke posvećene temi i angažovane na unapređenju izvještavanja u ovoj oblasti. Ipak, potrebno je još mnogo ulaganja i podsticaja medijima, a pandemija COVID-19 dodatno je ukazala na važnost tog problema.

Podizanje kapaciteta medija za odgovorno izvještavanje o RZN

Aktivnosti na edukaciji osoba angažovanih na medijskom izvještavanju o RZN nad ženama i djevojčicama u Bosni i Hercegovini počele su od 2016. godine kroz osmišljavanje preporuka za etično i profesionalno medijsko izvještavanje. Na osnovu analize i preporuka, i koristeći se različitim drugim resursima u oblasti RZN i principa razvijanja edukacija za novinare, UN Women u BiH razvio je Priručnik o izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, koji je distribuiran medijskim kućama i podijeljen u široj javnosti putem online komunikacijskih kanala. Prva analiza i priručnik poslužili su kao vodilja u osmišljavanju, organizaciji i provedbi svih narednih aktivnosti u oblasti edukacije i podizanja kapaciteta medija za izvještavanje o ovoj temi do kraja 2021. godine.

Rad sa novinarima i novinarkama

Edukacije na temu rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici smatram vrlo značajnim ne samo za medije nego za sve stručnjake koji se bave temom nasilja, te edukacije treba da budu obavezne i kontinuirane.

Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH

Novinari i novinarke su od početka petogodišnjeg rada s medijima bili uključeni u različite aktivnosti koje su imale edukativni karakter. Osim učešća u istraživanju iz 2016. godine u kojem su podijelili svoja znanja i svijest o RZN, te se upoznali s pitanjima ključnim za izvještavanje o ovoj temi, za potrebe medijskih profesionalaca/ki osmišljen je Priručnik⁶ o rodno odgovornom izvještavanju. On služi kao okvir u kojem su obuhvaćene definicije i objašnjenja pojmove kako ih određuju relevantni međunarodni dokumenti, sporazumi i zakoni. Također je pojašnjeno koje su karakteristike nasilja nad ženama u BiH, koji su mehanizmi zaštite od nasilja u porodici, najčešći mitovi i činjenice o nasilju nad ženama, te su ponuđeni i načini na koje ovu oblast treba izvesti iz okvira crne hronike.

Slika 2 Vršnjačke edukacije provedene u okviru jačanja uloge medija za odgovorno izvještavanje, Zenica, 2018.

Priručnik ukazuje i na izazove i mogućnosti u izvještavanju o nasilju nad ženama kroz specifičnu ulogu novinara i novinarki te studenata i studentica novinarstva, kao i na mogućnosti djelovanja blogerske zajednice, a posebno kroz ulogu urednika i urednica. Ovaj jedinstveni edukativni resurs, naslonjen na prvo istraživanje o medijskom izvještavanju o RZN, ponudio je i listu dodatne literature o medijskom izvještavanju u vezi s nasiljem nad ženama, kao i listu zakona, dokumenata i institucija na polju zaštite i prevencije nasilja nad ženama. Kao sastavni dio tog dokumenta razvijen je i Priručnik za pripremu

⁶ Autorica Slobodanka Dekić.

treninga za novinare i novinarke te studente i studentice novinarstva, koji je obuhvatio savjete o tome kako pripremiti trening, s primjerima i savjetima o potencijalnim temama koje je moguće obraditi u radu sa medijskim profesionalcima i profesionalenkama.

Navedeni resursi korišteni su takođe u programima edukacije od juna 2017. do januara 2018. godine. U saradnji s partnerima, UN Women proveo je niz aktivnosti, kao što su javni događaji, edukativne radionice i druge aktivnosti koje su za cilj imale podizanje svijesti javnosti o jačanju znanja i vještina medijskih profesionalaca i profesionalnica u vezi s nasiljem nad ženama i djevojčicama. Događaji su također doprinijeli promociji izvještavanja zasnovanog na principima ljudskih prava, analitičkom pristupu i širokoj kontekstualizaciji RZN, te ukazali na važnost jačanja uredničkih politika koje će izvještavanje o RZN učiniti sastavnim dijelom svojih strateških planova.

Ukupno 413 predstavnika i predstavnica lokalnih medija, nevladinih organizacija, institucija, akademske zajednice, studija novinarstva i blogerske zajednice prošlo je kroz različite radionice, novinarsku akademiju, sastanke i sesije, koji su održani u Sarajevu, Bihaću, Goraždu, Brčkom, Bijeljini, Livnu, Zenici, Mostaru, Srebrenici i Banjoj Luci.

Učestvovala sam u obuci za trenere, i obuka koju sam tada prošla je u velikoj mjeri uticala na mene! Stekla sam osnovna znanja o prenošenju znanja drugim novinarima. To mi je bitno jer ja radim u redakciji koja najčešće edukuje i angažuje mlade novinare, pa su mi bitni svi savjeti u vezi dijela koji se tiče prenošenja znanja.

Vanja Stokić, novinarka, urednica eTrafika, aktivistkinja

Jedna od najznačajnijih aktivnosti u ovoj kategoriji je provođenje naprednog **treninga za trenere i trenerice** u 2018. godini, u kojem je učestvovalo devet iskusnih novinara i novinarki. Svoje znanje su utvrdili provođenjem programa vršnjačke edukacije o temi RZN unutar svojih redakcija (deset medijskih kuća), čime je obuhvaćeno ukupno 77 medijskih i drugih profesionalaca i profesionalnica zainteresovanih za ovu

temu.⁷ Dodatno je u istom periodu razvijen, snimljen i objavljen **online edukativni modul** o odgovornom medijskom izvještavanju o RZN, na osnovu ranije objavljenog priručnika. Niz od pet online edukativnih trening sesija organizovan je i tokom 2020. godine, kada je razvijen sveobuhvatan programski paket, koji je pohađalo 19 novinara i novinarki, urednika i urednica iz 11 redakcija lokalnih medija.

Slika 3 Diskusija sa urednicima na temu odgovornog izvještavanja o RZN, Jahorina, 2018.

Rad sa urednicima i urednicama

Urednici i urednice su od početka aktivnosti uključeni kao posebna grupa u sve provedene aktivnosti, počevši od prvog istraživanja pa sve do razvoja preporuka za profesionalno medijsko izvještavanje koje su se posebno odnosile na njihov rad.

Tokom 2017. godine provedene su konsultacije sa urednicima i urednicama bh. medija, kada se razgovaralo o ulozi medija u promjeni svijesti i percepcije javnosti o RZN i potrebi kontinuiranog izvještavanja o ovoj temi na visokom nivou. Zaključeno je, između ostalog, kako urednici i urednice treba da pronađu način da u budućnosti edukuju i osnaže novinare i novinarke za izvještavanje o ovim temama.

⁷ Mediacentar Sarajevo, partnerska organizacija koja je provela aktivnost, izvijestila je da su u Brčko Distriktu BiH prisustvovale i osobe iz Skupštine te lokalne zajednice.

Na radionici za urednike i urednice organizovanoj 2018. godine s ciljem njihove senzibilizacije za temu RZN ponuđena je sveobuhvatna edukacija o mehanizmima zaštite i o nadležnim institucijama koje pružaju podršku ženama suočenim s nasiljem, a to je bila i prilika za podsjećanje na potencijalno relevantne izvore informacija o ovoj temi. Jedno od pitanja o kojem se razgovaralo je uloga medija u sprečavanju dvostrukе viktimizacije i okrivljivanja žena za nasilje, a za to je potrebno unaprijediti standarde izvještavanja.

Urednici i urednice bili su takođe uključeni u niz od pet online edukativnih trening sesija tokom 2020. godine, kada su dijelom pratili programe edukacije, a dijelom pružali podršku novinarima i novinarkama koji su primjenili nova znanja i vještine u radu na svojim pričama vezanim za nasilje nad ženama i djevojčicama.

Također su u značajnoj mjeri doprinijeli konsultacijama i osmišljavanju pristupa u radu sa multisektorskim timovima u 11 lokalnih zajednica u BiH, a dali su i nemjerljiv doprinos kroz podršku kampanji **16 dana aktivizma** 2020. godine kroz osmišljavanje tema, podršku u redakciji i izvještavanje o RZN.

Rad sa fakultetima

Uključivanje fakulteta na kojima studiraju budući novinari i novinarke u rad na podizanju standarda izvještavanja veoma je važan segment jačanja kapaciteta za bolje medijsko izvještavanje o RZN. Tokom perioda od pet godina predstavnici i predstavnice akademske zajednice bili su konsultovani i angažovani u nekoliko aktivnosti: 2017. godine organizovana je *Novinarska akademija*, tokom koje je 27 studenata i studentica iz BiH pohađalo predavanja profesora i profesorica sa fakulteta žurnalistike s raznih univerziteta, kao i nekoliko stručnjakinja.⁸

Organizovan je i okrugli sto sa profesorima i profesoricama univerziteta s ciljem uključivanja teme izvještavanja o RZN u redovnu nastavu na studijima novinarstva i komunikologije. Tako je 2018. godine u saradnji sa tri univerziteta održana probna edukacija o medijskom izvještavanju o RZN, osmišljena na principima koje predlaže *Priročnik UN Women* iz 2016. godine. Probna predavanja održana su za više od 60 studenata i studentica na univerzitetima u Sarajevu, Banjoj Luci i Istočnom Sarajevu.

Rad sa univerzitetima nastavljen je kroz razvoj plana zagovaranja za uključivanje modula izvještavanja o RZN u studijske programe. UN Women je u saradnji sa šest fakulteta razvio zajedničko pismo namjere, koje se smatra dijelom osnove za dalje zagovaračke aktivnosti. Generalni zaključak ovog procesa bio je da je mijenjanje kurikuluma kompleksan i dugotrajan proces, pa je predložena opcija direktnе saradnje sa nastavnim osobljem koje prepoznaje važnost teme i koje može, u okviru svojih nadležnosti i ove teme uključiti u predavanja.

Aktivno učešće medija u prevenciji nasilja nad ženama u BiH

U medijskom prostoru postoje novinari/novinarki koji su senzibilizirani i dodatno zainteresirani za ovu temu, istražuju i tokom intervjuja je primjetno da su dodatno informirani i pripremljeni za intervju. No, vjerujem da to sve nije dovoljno jer tema nasilja treba da bude vidljiva u okviru programskih shema kako kroz preventivne programe, informativne sadržaje, ali i izvještavanje o aktivnostima i konkretnim slučajevima nasilja tokom cijele godine.

Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH

Osim što su primarno bili zainteresovani i uključeni u edukativni dio i aktivnosti koje su za cilj imale jačanje kapaciteta za odgovorno izvještavanje, medijski profesionalci i profesionalke bili su angažovani i u raznim drugim aktivnostima poput učešća u kampanjama i u radu s različitim akterima u oblasti RZN.

⁸ Predavanja su održale Ljiljana Zurovac, tadašnja direktorica Vijeća za štampu i online medije, predstavnica Gender centra FBiH Fatima Bećirović, koordinatorica sigurne kuće iz Bihaća Fatima Šušnjar, kao i novinarka Kristina Ljevak.

Aktivnosti su uključivale jačanje saradnje između medijskih profesionalaca i profesionalki i blogerske zajednice sa organizacijama civilnog društva, sa institucijama lokalne vlasti i javnim institucijama u čijoj je nadležnosti zaštita osoba koje su pretrpjele nasilje u porodici, sa institucijama nadležnim za procesuiranje slučajeva takvog nasilja i institucijama zaduženim za mjere suzbijanja nasilja.

Godine 2017. formirana je lista (*roster*) novinara i novinarki koja predstavlja grupu profesionalaca i profesionalki posvećenih ovoj oblasti i spremnih da proaktivno djeluju na poboljšanju medijskog izvještavanja o RZN. Upravo su neki od iskusnih novinara i novinarki u ovoj oblasti bili angažovani ne samo kao oni koji primaju znanje kroz trening nego i oni koji nude znanje i iskustvo držeći trening svojim kolegicama i kolegama. U tom smislu osiguran je temelj za intenzivnije prenošenje znanja u izvještavanju o RZN. Iste godine je u organizaciji udruženja BH Novinari prvi put dodijeljena Nagrada za izvještavanje o RZN, što je privuklo značajnu pažnju u medijskoj zajednici i naglasilo važnost izvještavanja o ovoj temi.

Slika 4 Prvi sastanak formiranja liste (Rostera) novinara i novinarki posvećenih odgovornom izvještavanju o RZN, Sarajevo, 2017.

Konačno, mediji su bili angažovani i na osmišljavanju i realizaciji kampanja koje je realizovao UN Women BiH povodom *16 dana aktivizma* tako što su 2017. godine podržali putujuću kampanju i ulične akcije u deset gradova u BiH, a 2018. godine novinari i novinarke su bili lica kampanje, kada su svojim porukama skrenuli pažnju na važnost principa etičkog izvještavanja i ukazali na potrebu boljeg pristupa ovim temama. U 2020. godini su posebno lokalni mediji dali doprinos kampanji: planirane oglašivačke aktivnosti podržali su istovremenim novinarskim člancima koji su uključivali intervjue sa stručnjacima i stručnjakinjama iz te oblasti, kao i s predstavnicima i predstavnicama relevantnih institucija radi podizanja svijesti javnosti u 11 lokalnih zajednica o postojećim uslugama za osobe koje su preživjele nasilje.

Slika 5 Mediji u kampanji podizanja svijesti o utjecaju pandemije Covid-19 na nasilje nad ženama, 2020.

Zahvaljujući izvještavanju lokalnih medija javnost je obaviještena o izazovima s kojim se suočavaju institucije i organizacije koje pružaju zaštitu i usluge osnaživanja osoba izloženih nasilju tokom pandemije oboljenja COVID-19. U medijima je ukupno objavljeno 117 objava o kampanji, a dio tih objava bili su intervjuji sa članovima i članicama lokalnih multisektorskih timova. Istovremeno su razne medijske kuće i štampa učestvovali u aktivnosti s nazivom „Obojimo medije u narandžasto“ kako bi se obilježio početak kampanje „Isključimo nasilje nad ženama i djevojčicama zajedno“ i kako bi se podigla svijest o nasilju nad ženama i djevojčicama.⁹

⁹ UN Women, *16 dana aktivizma “Isključimo nasilje nad ženama i djevojčicama”*, novembar 2020 – mart 2021. godine.

Jačanje međusektorske saradnje

Otkako smo započeli tu vrstu saradnje, ona i dalje traje. Svaki mjesec mi (multisektorski tim) imamo sastanke i iako je tu kao eksterni član, u njima učestvuje i novinarka koja je tu redovno. Svaki put kada se tematski o nečemu govorи, to bude sa nekim od nas u prilogu, iz različitih oblasti, poput oblasti policijske službe, socijalnog rada, zdravstvenog sektora ili drugo.

Prim. Goran Račetović, dr. med., specijalista psihijatrije, Centar za zaštitu mentalnog zdravlja, Dom zdravlja Prijedor

Da su predstavnici i predstavnice medija u Bosni i Hercegovini zaista prepoznali važnost tema vezanih za RZN nad ženama i djevojčicama i da su uložili napore u izvještavanje o tome, govor i njihov angažman koji prevazilazi uobičajene novinarske i uredničke uloge. Aktivnosti koje to najbolje pokazuju su provedene 2020. i 2021. godine u 11 lokalnih zajednica, a za cilj su imale jačanje saradnje između medija i multisektorskih timova koje čine institucije socijalne i psihosocijalne zaštite, institucije za provođenje zakona, zdravstvo, sudstvo i nevladine organizacije koje pružaju specijalističke usluge osobama koje su preživjele nasilje.

Najznačajniji rezultat u okviru rada na ovim aktivnostima je stvaranje **Okviranog plana saradnje**. Ovaj dokument je rezultat korisnih doprinosa konsultativnih sastanaka na kojima su prikupljena iskustva o dobrim praksama i data analiza u smislu njihove primjene – a sve s ciljem da se unaprijedi uloga medija u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici u lokalnim zajednicama.

Iskustva Gender Centra FBiH su vezana za dobre prakse multisektorskih edukacija na kojima su prisutni svi oni koji se bave problemom nasilja, na taj način i prisustvo novinara/novinarki na takvim edukacijama utiče na uspostavljanje bolje međusobne saradnje i bolje međusobno upoznavanje ali i poznavanje djelokruga rada i nadležnosti.

Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH

Okvirni plan saradnje podijeljen je svima koji su učestvovali u njegovom osmišljavanju, kao resurs i kao model koji je lokalizovan ili će biti lokalizovan u pojedinim opština i gradovima gdje su aktivnosti provedene. Okvirni plan također može poslužiti i drugim zainteresovanim lokalnim zajednicama koje tek nastoje oformiti multisektorske timove jer sadrži mjere za uspostavljanje i jačanje saradnje koje se mogu u potpunosti ili djelimično primijeniti. Pored toga, sadrži i primjere zajedničkih aktivnosti multisektoriskih timova i medijskih redakcija, kao i različite modele saradnje u ovisnosti o dinamici rada i učestalosti saradnje koja se može prilagoditi specifičnostima svake ciljane lokacije.

Dobro je promišljen potez da se uključe lokalni, a ne mediji višeg nivoa, jer lokalni imaju i više prostora za rad i pristup “odozdo ka gore” koji je u ovoj oblasti, po mom mišljenju, poželjniji. Veoma je dobro osmišljen koordinisani rad paralelno s medijima i sa subjektima zaštite. Kao i u mnogim drugim oblastima, i ovdje je veliki jaz u razumijevanju posla i nadležnosti jednih i drugih, a svako pojedino sučeljavanje doprinosi smanjenju tog jaza.

Katarina Panić, novinarka SRNA-e, Prijedor

Slika 6 UN Women 16 dana aktivizma kampanja 2020.

ZAKLJUČAK

U proteklih pet godina postavljeni su važni temelji za jačanje uloge medija u prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama. Jačanjem kapaciteta medija u profesionalnom izvještavanju o RZN nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici u BiH pojačana je vidljivost ovog društvenog problema u javnosti. Iako je i dalje potreban intenzivan dugogodišnji rad u ovoj oblasti, izvjesni pomaci ipak su vidljivi. Usporedba tri analize medijskog izvještavanja daje uvid u određeni napredak koji je ostvaren, a u prilog tome govori i veliko interesovanje i angažman novinara i novinarki za mnoge aspekte rada na prevenciji RZN koji prevazilaze uobičajene novinarske uloge.

Rezultati nakon petogodišnjeg rada u medijima mogu se sagledati kroz konkretnе publikacije koje ostaju trajni resurs i vrijedan doprinos u ovoj oblasti, ali i kroz navedene aktivnosti čiji će se stvarni rezultati osjetiti u godinama koje dolaze. U okviru aktivnosti koje je proveo UN Women u BiH sa lokalnim partnerima i uz podršku Švedske i Evropske unije napravljena su tri istraživanja o medijskom izvještavanju o RZN, razvijen je Priručnik za izvještavanje o RZN, edukovano je stotine medijskih profesionalaca i profesionalki, ostvarena je saradnja i napravljen temelj za osmišljavanje kurikuluma o izvještavanju o RZN koji se mogu inkorporirati u zvanične nastavne programe na fakultetima novinarstva. Osmišljene su i značajne medijske kampanje koje su za cilj imale skrenuti pažnju šire javnosti na problem nasilja u porodici, a novinari i novinarke, pored toga što su dali doprinos profesionalnim izvještavanjem o ovoj temi, lično su se uključili u podršku kampanjama.

OPŠTE PREPORUKE

ZA NASTAVAK RADA S

MEDIJIMA U BIH

Medijsko izvještavanje i dalje ostaje problematično i potrebno je još mnogo toga uraditi i na senzibilizaciji šireg kruga novinara i novinarki i urednika i urednica u vezi s ovom temom i na sveukupnom poboljšanju medijskog izvještavanja o RZN.

Generalna je preporuka da se u radu na poboljšanju medijskog izvještavanja pored medija uključe i organizacije civilnog društva, kao i institucije koje se bave ovom tematikom. Aktivnosti provedene u 11 zajednica sa lokalnim medijima i multisektorskim timovima predstavljaju izvrstan početak i pokazale su se kao odlična strategija u vezi s jačanjem uloge medija u prevenciji nasilja. Profesionalna saradnja medija sa institucijama i organizacijama treba da doprinese podizanju svijesti o nasilju nad ženama, ali i boljoj informisanosti osoba koje su preživjele nasilje o mogućim izlaznim strategijama.

Prepoznata je potreba da rad sa urednicima i urednicama medija bude intenziviji budući da su oni ti koji odlučuju o planiranju, kreiranju i plasmanu sadržaja u medijima i mogu u značajnoj mjeri da utiču na rad novinara i novinarki. Dodatni potencijal koji u budućnosti može poslužiti kao temelj za razvijanje novih aktivnosti jeste *roster* novinara i novinarki, koji je do sada služio kao dobar izvor profesionalaca i profesionalki za različite aktivnosti. U perspektivi takva lista kvalitetnih osoba iz medija posvećenih ovoj temi, može biti ojačana kao zajednica onih koji će biti nosioci snažnijih promjena u podizanju profesionalizma u medijima pri izvještavanju o RZN.

Osnaživanje medija u izvještavanju o RZN dalo je značajne rezultate, a aktivnosti koje se na njih mogu nasloniti imaju potencijal da naprave uticajnije promjene u državi u kojoj su narušeni rodni odnosi i u kojoj se žene i djevojčice svakodnevno suočavaju sa najbrutalnijim nasiljem, ali i rodnim stereotipima. U tom smislu neophodno je nastaviti s ciljanim sveobuhvatnim treninzima medijskih profesionalaca, uključujući urednike i urednice medija na svim nivoima, kako bi se o ovoj temi izvještavalo profesionalno, kontinuirano i izvan sadržaja crne hronike.

REFERENCE

Babović, M., Pavlović O., Ginić, K. i Karađinović, N. (2013). Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BiH. 2013. Agencija za ravnopravnost spolova BiH.

BH Novinari (2017). Final report for the project „Turn off violence – Media against violence against women and girls“

Dekić, S. (2016). Priručnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju. UN Women u BiH.

Jukić-Mujkić, E. (2016). Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u BiH. UN Women u BiH.

Mediacentar Sarajevo (2018). Final report on activities implemented under the project “Standards and engagement in ending violence against women and domestic violence in Bosnia and Herzegovina”

OSCE (2019). Dobrobit i sigurnost žena: Izvješće sa rezultatima za Bosnu i Hercegovinu. Dostupno na:https://www.osce.org/files/f/documents/e/1/439070_0.pdf

UN Women, 16 dana aktivizma “Isključimo nasilje nad ženama i djevojčicama“, novembar 2020 – mart 2021.

UN WOMEN JE AGENCIJA UJEDINJENIH NACIJA POSVEĆENA RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I OSNAŽIVANJU ŽENA. KAO VODEĆA AGENCIJA U OBLASTI ZAGOVARANJA ZA ŽENE I DJEVOJČICE, UN WOMEN JE USPOSTAVLJEN KAKO BI SE UBRZAO NAPREDAK ZA ISPUNJAVANJE NJIHOVIH POTREBA ŠIROM SVIJETA.

UN Women podržava zemlje članice UN-a u postavljanju globalnih standarda za rodnu ravnopravnost, i radi sa vladama i civilnim društvom na kreiranju zakona, politika, programa i usluga potrebnih za osiguravanje efektivnog implementiranja standarda koji će istinski koristiti ženama i djevojčicama širom svijeta. UN Women radi na svjetskom nivou da viziju Ciljeva održivog razvoja učini stvarnošću za žene i djevojčice i zagovara jednak učešće žena u svim aspektima života, fokusirajući se na četiri strateška prioriteta: Žene vode, učestvuju i imaju jednaku korist od sistema vlasti; Žene imaju prihod, sigurnost, pristojnu radnu i ekonomsku neovisnost; Sve žene i djevojčice žive život oslobođen od svih oblika nasilja; Žene i djevojčice doprinose i imaju veći utjecaj u izgradnji održivog mira i otpornosti, i imaju jednake koristi od sprečavanja prirodnih katastrofa i konflikata, kao i od humanitarnih akcija. UN Women također koordinira i promovira rad UN sistema u unapređenju rodne ravnopravnosti.

Zmaja od Bosne bb
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomensbih
www.twitter.com/unwomensbih
www.instagram.com/unwomensbih

OKVIRNI PLAN SARADNJE MULTISEKTORSKIH TIMOVA I LOKALNIH MEDIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

OKVIRNI PLAN SARADNJE MULTISEKTORSKIH TIMOVA I LOKALNIH MEDIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

**UNAPREĐENJE ULOGE LOKALNIH MEDIJA U PREVENCIJI NASILJA
NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI U BiH**

UN WOMEN

Sarajevo, juli 2021.

SADRŽAJ

UVOD	5
Mediji i prevencija nasilja nad ženama i nasilja u porodici	5
Izrada Okvirnog plana saradnje multisektorskih timova i medija	7
Ključni termini	7
Mjere za uspostavljanje i ojačavanje postojeće saradnje multisektorskih timova i medija na lokalnom nivou	8
<hr/> ANEKS 1	
PRIMJERI AKTIVNOSTI	10
<hr/> ANEKS 2	
MOGUĆI MODALITETI UKLJUČIVANJA MEDIJA U RAD MST	12
<hr/> ANEKS 3	
SMJERNICE TA ETIČKO IZVJEŠTAVANJE	13

UVOD

Mediji i prevencija nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Nasilje nad ženama je ukorijenjeno u neravnopravnim odnosima moći između muškaraca i žena i predstavlja jedan od najtežih oblika povrede osnovnih ljudskih prava. Svaka treća žena u svijetu je doživjela neki oblik nasilja. U Bosni i Hercegovini, nešto manje od polovine žena (48%) doživjelo je neki oblik nasilja od svoje petnaeste godine, uključujući psihičko, fizičko, ekonomsko i seksualno nasilje.¹

Društva sa tradicionalnim i patrijarhalnim obrascima ponašanja, kakvo je bosanskohercegovačko, mogu imati najveće prepreke u oblasti promocije rodne ravnopravnosti, pa rad na u toj oblasti treba shvatiti kao kontinuirani proces, a ne samo kao jednokratnu intervenciju. Podizanje svijesti javnosti o rodnoj ravnopravnosti, te prevazilaženje stereotipa i predrasuda o ulogama žena i muškaraca, jedan je od najdugotrajnijih procesa u sferi rada na rodnoj ravnopravnosti i sprečavanju nasilja nad ženama. Mediji imaju jednu od najvažnijih i najizazovnijih uloga u razbijaju rodnih stereotipa, te u profesionalnom izvještavanju o nasilju nad ženama i nasilju u porodici.

Definiranje uloge medija, te uspostavljanje saradnje sa medijima u oblasti sprečavanja nasilja nad ženama, zvanično su pokrenule države članice Ujedinjenih nacija prije 25 godina na Četvrtoj svjetskoj konferenciji UN-a o ženama u Pekingu. Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995.) u poglavljvu IV „Strateški ciljevi i akcije“ prepoznaće medije kao „kritičnu oblast koja izaziva zabrinutost“ naročito u domenu stereotipnog prikazivanja uloge žene, te neravnopravnog učešća žena u svim sistemima komunikacije.² Deceniju kasnije, mediji i uloga medija su testirani i preispitivani kroz različite intervencije promjene percepcije javnosti o rodnoj ravnopravnosti i rodnim stereotipima. Jedan od značajnih resursa iz tog perioda objavio je UNESCO u formi „Rodno osjetljivih indikatora za medije“.³

¹ Istraživanje OESS-a o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini. Dobrobit i blagostanje žena. OSCE, 2019. Dostupno na: https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/439724_0.pdf (pristupljeno 8.1.2021.)

² Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995.), str. 27. Dostupno na: <https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/04-PEKINSKA-DEKLARACIJA-kb.pdf> (pristupljeno 7.1.2021.)

³ UNESCO's Gender-Sensitive Indicators for Media Study (GSIM) <https://www.media-diversity.org/resources/unesco-gender-sensitive-indicators-for-media/> (pristupljeno 8.1.2021.)

Prepoznavanje uloge medija u sprečavanju nasilja nad ženama postalo je pravno obavezujući okvir kroz donošenje Konvencije Vijeće Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2011)⁴ (u daljem tekstu: Istanbulska konvencija) koju je Bosna i Hercegovina ratificirala 2013. godine.

Član 17. Istanbulske konvencije „Sudjelovanje privatnog sektora i medija“ sadrži dvije obaveze. Prva nalaže državama članicama da potiču privatni sektor, sektor informacijske i komunikacijske tehnologije, kao i medije, da učestvuju u razvijanju i implementaciji lokalnih politika u oblasti sprečavanja nasilja nad ženama, uz dužno poštivanje slobode izražavanja i neovisnosti medijai uredničkih politika. Druga obaveza se odnosi na uvođenje samoregulacijskih politika i standarda kojim će privatni sektor i mediji odstupati od štetnih praksi rodne stereotipizacije i promovisanja degradirajuće uloge žene u društvu.⁵

Pored Istanbulske konvencije, koja obavezuje države da potiču medije na učešće u prevenciji nasilja nad ženama, značajne su u ovom smislu smjernice/preporuke Odbora ministara Vijeće Europe o ravnopravnosti žena i muškaraca u medijima. Smjernice su neobavezujući instrumenti, ali kao praktičan alat predlažu rješenja i konkretne tehnike za operacionalizaciju međunarodnih i lokalnih standarda. Kako se navodi u Eksplanatornom izvještaju uz Istanbulsку konvenciju, uz Član 17., neke od značajnih smjernica su „Preporuka Rec(84)17 o ravnopravnosti žena i muškaraca u medijima“ i „Preporuka 1555 (2002) Prikaz žena u medijima“. Primjera radi, Preporuka Odbora ministara Vijeće Europe Rec(2013)¹⁷ zagovara konkretne mјere za države članice, ali i za medijske organizacije, gdje stoji:

⁴ Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici Vijeće Europe (2011.) Dostupno na: <https://rm.coe.int/168046246e> (pristupljeno 8.1.2021.)

⁵ Za više informacija vidjeti pasus 107. i 108. Eksplanatornog izvještaja uz Istanbulsku konvenciju, dostupnog na <https://rm.coe.int/16800d383a> (pristupljeno 7.1.2021.)

⁶ Ibid. str. 20. Smjernice na lokalnim jezicima dostupne na: Preporuka Odbora ministara /Rec(2013)1, dostupno na <https://rm.coe.int/1680595b31> (pristupljeno 8.1.2021.)

⁷ Preporuka Odbora ministara/Rec (2013), str. 5 1680595b31 (coe.int) (pristupljeno 8.1.2021.)

Države članice trebale bi podržavati inicijative za širenje svijesti i kampanje za borbu protiv rodnih stereotipa u medijima.

Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe Rec(2013)¹

Medijske organizacije bi trebalo poticati da usvoje samoregulatorne mjere i razviju standarde medijskog izvještavanja čiji je cilj "nestereotipno prikazivanje, uloga i vidljivost žena i muškaraca, izbjegavanje seksističkog oglašavanja, jezika i sadržaja koji bi mogli dovesti do diskriminacije na osnovi spola, poticanja mržnje i rodno uvjetovanog nasilja".

Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe Rec(2013)¹

Profesionalni standardi za medije u Bosni i Hercegovini uspostavljeni su zakonodavnim okvirom koji čini Zakon o komunikacijama BiH,⁸ a institucionalizirani kroz Regulatornu agenciju za komunikacije BiH (RAK BiH). Zakonske nadležnosti Agencije, između ostalog, propisuju poštivanje i promovisanje ravnopravnosti spolova i uklanjanje svih oblika predstavljanja muškaraca ili žena na stereotipan i uvredljiv ili ponižavajući način.⁹ Kodeksom o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija¹⁰, Vijeće RAK-a BiH donosi odrednice kojima se zabranjuje emitovanje programskog sadržaja koji podstiče na mržnju, nasilje, diskriminaciju ili predrasude na osnovu spola.

Vijeće za štampu i online medije BiH kao samoregulatorno tijelo za štampane i online medije djeluje u skladu sa Kodeksom za štampu i online medije BiH¹¹ u kojem se Članom 4a propisuje „ravnopravnost spolova i poštivanje osobnosti“.

Prema tom Članu, novinari moraju izbjegavati direktnе i indirektnе komentare kojima ličnosti stavljaju u neravnopravan položaj i diskriminisu ih na osnovu spola, roda, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i/ili seksualne orientacije.¹²

UN agencija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena u Bosni i Hercegovini (UN Women u BiH) od 2016. godine intenzivno radi na sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici u BiH. Rad u toj oblasti uključuje unapređenje sistema zaštite od nasilja kroz jačanje kapaciteta pružalaca usluga i kroz usaglašavanje politika i zakona sa međunarodnim standardima. Rad na prevenciji nasilja je također u fokusu rada UN Women u BiH i uključuje rad na promjeni stavova i ponašanja u vezi sa nasiljem nad ženama i djevojčicama i nasiljem u porodici. U okviru ovog rada, saradnja sa medijskom zajednicom na podizanju svijesti i promjeni štetnih stavova u vezi sa nasiljem nad ženama je od iznimnog značaja. U fokusu trenutnog rada sa medijskom zajednicom je jačanje uloge medija u prevenciji nasilja na lokalnom nivou i za cilj ima poticanje uspešne saradnje medija i institucija/organizacija koje su uključene u rad multisektorskih timova za sprečavanje nasilja u porodici. Na ovaj način, medijska zajednica i multisektorski timovi imaju priliku zajednički definisati konkretnе prijedloge saradnje s ciljem provođenja tih prijedloga u praksi.

---

⁸ Službeni glasnik BiH, broj 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12.

⁹ Izvještaj Bosne i Hercegovine o zakonodavnim i drugim mjerama za provođenje odredbi Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Str 39. <https://arsbih.gov.ba/usvojen-izvjestaj-bih-o-provodjenju-istanbulske-konvencije/>

¹⁰ „Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija“ moguće preuzeti sa: <https://www.rak.ba/bs-Latin-BA/articles/108> (pristupljeno 8.1.2021.)

¹¹ „Kodeks za štampu i online medije BiH“, dostupan na: <https://www.vzs.ba/index.php/vijece-za-stampu/kodeks-za-stampu-i-online-medije> (pristupljeno 8.1.2021.)

---

¹² Član 4a Kodeksa za štampu i online medije BiH.

Izrada Okvirnog plana saradnje multisektorskih timova i medija

Ovaj dokument je nastao kao rezultat konsultativnih sastanaka sa predstvincima i predstavnicama 11 multisektorskih timova (u daljem tekstu: MST) i/ili koordinacionih i savjetodavnih tijela koja rade na prevenciji i zaštiti osoba koje se suočavaju sa nasiljem u porodici.

Konsultativni sastanci u okviru programa "Lokalno novinarstvo i izvještavanje o nasilju nad ženama i nasilju u porodici" imali su za cilj da prikupe saznanja o dobrom praksama postojeće saradnje, ispitaju potrebu ostvarivanja takve saradnje i definiju modele saradnje MST-a i lokalnih medija. Program je usmjeren na unapređenje medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici, ali i na ukazivanje značaja multisektorskog odgovora na nasilje, ukazujući svim stranama da je rad na sprečavanju nasilja dug i kontinuiran proces, te da doprinos medija u tome može da ide puno dalje od uobičajenog *ad hoc* faktualnog izvještavanja.

Imajući u vidu sve specifičnosti posmatranih lokacija, te različit stepen usaglašenosti koordinisanog odgovora na nasilje 11 multisektorskih timova, ovaj dokument ima trostruku ulogu: uspostaviti saradnju multisektorskih timova i medija u onim zajednicama gdje to nije ostvareno, unaprijediti saradnju među MST i medijima u onim zajednicama gdje je to potrebno, te ponukati zajednice koje još uvijek rade na uspostavljanju multisektorskih timova da u samom početku razmotre i definiju ulogu medija.

Multisektorski timovi, u zavisnosti od posmatrane lokacije, imaju različitu dinamiku rada u pogledu učestalosti sastanaka, različite organigrame u smislu aktivnih i pridruženih članova, te samim tim, različito iskustvo i njime determinisan odnos prema lokalnim medijskim redakcijama. U naredna tri poglavlja predstavljamo:

- *Mjere za uspostavljanje i ojačavanje saradnje* koje se mogu, u potpunosti (1-6) i/ili djelimično (3-6), primjeniti ovisno od stepena prethodnog iskustva saradnje sa medijima. Pojedini koraci iz ove sekcije mogu se primjeniti i za unapređenje dinamike rada multisektorskih timova.
- Sekcija *Primjeri aktivnosti* donosi konkretnе prijedloge rada multisektoriskih timova i medijskih redakcija.

- *Modeli saradnje*, tiču se dinamike i učestalosti saradnje koja se može prilagoditi specifičnostima svake ciljane lokacije.

Ključni termini

Multisektorski odgovor na nasilje u porodici predstavlja holistički i koordiniran pristup čiji je cilj uskladiti i uvezati programe i aktivnosti koje su razvile i koje primjenjuju različite institucije u oblasti psihosocijalne zaštite, provođenja zakona (policija, tužilaštvo i pravosudni organi) i zdravstva. Multisektorski odgovor zasniva se na međuinstitucionalnom partnerstvu i saradnji, zahtijeva zajedničku filozofiju rješavanja pitanja nasilja u porodici, te slijedi principe i standarde koje određuju uključeni partneri.¹³

Lokalni mediji su oni koji djeluju na nivou lokalnih zajednica, općina, gradova i kantona, a izvještavaju o pitanjima koja su bitna za tu lokalnu samoupravu, pružaju servisne i druge informacije, i mogu da imaju važnu ulogu za lokalnu demokratiju.¹⁴

Rodno odgovorno izvještavanje je ono koje izbjegava upotrebu stereotipa u prikazivanju žena i muškaraca kao i osoba koje se suočavaju sa nasiljem, upotrebu senzacionalizma i bombastičnih naslova koji potenciraju brutalne detalje u izvještavanju o nasilju nad ženama, kao i ono koje posvećuje više pažnje istraživačkim tekstovima koji će ponuditi šиру sliku o nasilju nad ženama, uzrocima i posljedicama tog problema.¹⁵

Prevencija nasilja jedan je od načina borbe protiv nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici, i mediji igraju važnu ulogu u tome. Podizanjem svijesti javnosti i odgovornim medijskim izvještavanjem moguće je uticati na sprečavanje nasilja. Profesionalno i etično medijsko izvještavanje o ovoj temi doprinosi opštem obrazovanju javnosti o opasnostima nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

¹³ Hrnčić, Z. i Bećirović, F. (2018). *Postupanje u slučajevima nasilja u porodici. Multisektorski odgovor*. Sarajevo: Gender centar FBiH

¹⁴ Hodžić, S. i Sokol, A. (2018). *Javni lokalni mediji između javnog interesa i finansijske ovisnosti*. Sarajevo: Mediacentar.

¹⁵ Dekić, S. (2017). *Priročnik za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju*. Sarajevo: UN Women u BiH.

Mjere za uspostavljanje i ojačavanje postojeće saradnje multisektorskih timova i medija na lokalnom nivou

Uvezivanje multisektorskih timova i medijskih redakcija na lokalnom nivou

Cilj: upoznavanje i stvaranje osnove za izgradnju boljeg povjerenja među medijima i institucijama.

Provedba: mapirati profesionalne medijske redakcije u zajednici, kao i profesionalne novinare i novinarke; organizovati sastanke uživo tamo gdje i kada je to moguće i omogućiti učesnicima/cama da se upoznaju ne samo na formalnom, nego i na neposrednom ličnom osnovu; angažovati kredibilnog partnera za facilitiranje procesa, ukoliko je potrebno.

Definisanje zajedničkog problema i zajedničke vizije rješenja

Cilj: omogućiti postizanje dogovora u definiranju zajedničkog problema. Ovo je preduslov zajedničke vizije za rješenje, te omogućava djelovanje usmjereno na rezultate.

Provedba: ukazati na zajednički interes podizanja svijesti javnosti o nasilju u porodici i na koji način saradnja medija sa multisektorskim timom može tome pridonijeti. Ukazati na bolju saradnju/unapređenje saradnje kao na prvi korak u postizanju tog rezultata. Omogućiti jedinstveno/istovjetno razumijevanje vrijednosti i uloga u saradnji.

Definiranje ciljeva saradnje multisektorskih timova i medijskih redakcija u skladu sa postojećim okvirima saradnje, i uporedo sa zagovaranjem na njihovom unapređenju

Cilj: omogućiti definisanje ciljeva saradnje u skladu sa postojećim zakonodavnim okvirima, standardima i smjernicama, na opštinskom, kantonalmom, entitetskom i državnom nivou.

Provedba: referisati se na postojeće značajne politike, uključujući i one koje su vezane za medijsko izvještavanje, poput protokola o saradnji i akcionih planova u oblasti prevencije nasilja i na osnovu njih postaviti ciljeve saradnje na način da budu prilagođeni potrebama i okolnostima lokalne zajednice. U definisanju ciljeva voditi se primjerima dobre prakse, kako u BiH tako i na regionalnom i globalnom nivou koliko je to moguće.

Kreiranje različitih obrazaca/pristupa saradnji MST i medija u skladu sa različitim kapacitetima zajednice/multisektorskog tima/medijske redakcije

Cilj: omogućiti razvoj prilagođene i kontekstualizirane intervencije kako bi se obezbijedilo djelotvorno učešće svih zainteresovanih strana, bez obzira na predašnje iskustvo, stepen saradnje multisektorskih timova, ili kapacitete medijskih redakcija.

Provedba: koristiti standardne metode za identificiranje zainteresovanih strana; mapirati kapacitete; uključiti predstavnike/ce MST-a i novinara/ki; ostaviti dovoljno vremena za održavanje kontinuiteta saradnje.

Povezivanje različitih sektora i medija kroz održavanje saradnje i uključivanje svih partnera u proces

Cilj: održavanje saradnje među multisektorskog tima i medija kroz redovno informisanje, međusobnu motivaciju i komunikaciju.

Provedba: identificirati osobu ispred multisektorskog tima koja je zainteresovan/a za vođenje saradnje sa medijima; omogućavati povremene treninge/izgradnju kapaciteta za članove i članice MST-a o odnosu sa medijima, vještinama komunikacije, razmjeni informacija; formalizirati saradnju kroz jasno definisanje uloga i odgovornosti članova i članica MST-a i medijskih redakcija; dati vlasništvo nad procesom multisektorskim timovima; motivirati profesionalce i profesionalke sa konkretnim i konstruktivnim idejama za napredak ka zajedničkom rješavanju problema.

Osiguravanje profesionalnog razvoja i dovoljnih resursa za održivu saradnju i zalaganje medijskih profesionalaca i profesionalki iz lokalnih medija

Cilj: omogućiti održivu saradnju kroz neophodne resurse kao što su posvećeno vrijeme, kvalificirani novinari/ke, podrška u edukaciji medija i članova i članica MST.

Provedba: novinari i novinarke će u cilju odgovornog i ispravnog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama proaktivno podržati saradnju sa institucijama koje djeluju u odgovoru na nasilje, tako što će raditi na temama koje doprinose podizanju svijesti javnosti o problemima svih oblika nasilja, a ne samo onda kada se ono desi. Od multisektorskog tima dobit će podršku u smislu sugestija za izvještavanje o nasilju nad ženama i djevojčicama (vidjeti Aneks 3) iz ugla društvenog problema, izbjegavajući izvještavanje o nasilju kao izoliranom incidentu.

ANEKS 1

PRIMJERI AKTIVNOSTI

Unapređenje saradnje lokalnih medija i multisektorskih timova u odgovoru na nasilje			
Područje 1: Novinari i novinarke			
Aktivnost	Kratki opis	Indikatori	Nosioci aktivnosti
Konsultacije sa novinarima/kama o problematičnom medijskom izvještavanju o nasilju nad ženama; MST može dobiti savjete od novinara/medija s kojim ima uspostavljenu saradnju.	Na osnovu uspostavljenih direktnih odnosa sa novinarima/kama, a u slučaju da je uočeno problematično medijsko izvještavanje, organizovati diskusiju sa predstavnicima medija ili posvećenim novinarima/kama.	Broj <i>ad hoc</i> konsultacija predstavnika medija i multisektorskog tima.	MST, uz pomoć vjerodostojnog vanjskog partnera za facilitiranje razmjene informacija s medijima, ukoliko je potrebno.
Obuka novinara/ki o osnovnim elementima rodno odgovornog izvještavanja u medijima.	Novinari/ke koriste postojeće edukativne materijale i dostupna znanja i ekspertize.	Broj održanih radionica. Broj edukativnih sesija.	Urednici uz učešće eksperata iz institucija koje rade na operativnom nivou sa osobama koje trpe nasilje /subjekti zaštite.
Područje 2: Urednička politika			
Aktivnost	Kratki opis	Indikatori	Nosioci aktivnosti
MST osmišljava barem jednu godišnju kampanju koja adresira nasilje nad ženama, promoviše društveni odgovor na nasilje, i potiče medijsku podršku toj kampanji.	Poticanje medija da daju svoj doprinos kampanji kroz istovremeno profesionalno izvještavanje. Urednici/e jednom godišnje u plan aktivnosti i rada, uzimajući u obzir kampanju, dodaju i konkretni plan doprinosa podizanju svijesti o nasilju nad ženama i djevojčicama.	Broj građana/ki dosegnut kampanjom, kao i medijskim izvještavanjem uporedno s kampanjom, što će prikazati doprinos medija u izvještavanju.	Multisektorski tim. Mediji. Međunarodne i lokalne nevladine organizacije.
Prilagođavanje komunikacijskog plana aktivnosti MST-a.	U sklopu aktivnosti i rada multisektorskog tima, potrebno je planirati i komunikacijske aktivnosti, a novinari koji su uključeni u njihov rad u tome mogu dati svoj doprinos, a MST će inače nastojati da uključi i informiše što širi krug lokalnih medija.	Broj obuka multisektorskog tima u strateškom komuniciranju i izradi komunikacijskog plana.	Mediji. Eksterni komunikacijski stručnjaci. NVO.

Područje 3: Medijski sadržaj			
Aktivnost	Kratki opis	Indikatori	Nosioci aktivnosti
Usklađivanje medijskog sadržaja sa preporukama i smjernicama za rodno odgovorno izvještavanje.	Mediji pri izvještavanju o temama iz oblasti nasilja nad ženama konsultuju relevantne sagovornike/ce iz multisektorskog tima.	Broj konsultacija sa stručnjacima iz MST-a. Broj članaka u skladu sa standardima za odgovorno izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju nad ženama objavljenih u lokalnim medijima.	Medji.
Multisektorski tim izrađuje komunikacijski plan ka medijima.	MST unapređuje izvještavanje prema medijima kroz sistemsko planiranje.	Izrađen komunikacijski plan.	Multisektorski timovi.
Područje 4: Modaliteti saradnje			
Aktivnost	Kratki opis	Indikatori	Nosioci aktivnosti
Sastanci multisektorskog tima i medija u cilju razmjene informacija o aktivnostima koje se preduzimaju u odgovoru i prevenciji nasilja.	Unaprijediti saradnju i razmjenu informacija unutar zajednice, između građana/ki i institucionalnih mehanizama, nevladinih organizacija.	Broj organizovanih redovnih sastanaka.	Multisektorski tim. Mediji.
Organizacija tematskih sastanaka ili diskusija.	Multisektorski tim ima tematske sastanke sa medijima na temu izvještavanja i prioritetnih tema u oblasti. Uspostavlja se plan tematskih sastanaka sa medijima.	Broj planiranih tematskih sastanaka MST koje prati medijsko izvještavanje.	Multisektorski timovi.
Organizacija vanrednih sastanaka ili diskusija kao hitni odgovor na posebno osjetljiv slučaj nasilja.	Multisektorski tim poziva lokalne medije na hitni sastanak u cilju davanja multisektorskog doprinosa kvalitetnom izvještavanju ka javnosti.	Broj vanrednih sastanaka.	Multisektorski timovi. Mediji.

ANEKS 2

MOGUĆI MODALITETI UKLJUČIVANJA MEDIJA U RAD MST

	Opis	Prednosti i nedostaci
Model 1. Mediji potpisnici protokola o saradnji za sprečavanje nasilja u porodici.	Predstavnici i predstavnice lokalnih medija su aktivni ravnopravni članovi i/ili članice MST i redovno prisustvuju sastancima i aktivnostima, i novinari/ke i urednici/ce imaju snažnu savjetodavnu ulogu o komuniciranju prema javnosti.	Lokalni mediji su u potpunosti informisani o detaljima odgovora na nasilje, sa svim njegovim pozitivnim i negativnim aspektima. Previše informacija može biti podijeljeno sa predstvincima medija. Postoji opasnost od dijeljenja osjetljivih informacija i podataka koje se ne bi trebale dijeliti javno.
Model 2. Mediji kao pridruženi članovi u organigramu multisektorskog tima	Predstavnici i predstavnice lokalnih medija su povremeno aktivni članovi i članice MST i kvartalno prisustvuju sastancima i aktivnostima.	Lokalni mediji su djelimično informisani o mehanizmima odgovora na nasilje, sa određenim njegovim pozitivnim i negativnim aspektima, u skladu sa interesom javnosti i potrebama MST za komunikacijom prema javnosti. Mediji, a samim time i šira javnost, su ograničeni u pristupu informacijama o, naprimjer, potencijalnim problemima koji postoje u radu određenih institucija zaštite od nasilja u porodici i oslanjaju se na informacije koje MST odluči podijeliti.
Model 3. Mediji kao deklarativni partneri multisektorskog tima	Predstavnici i predstavnice lokalnih medija su deklarativno spremni na saradnju sa MST i povremeno budu pozvani da se uključe u diskusije i aktivnosti kojima se MST bavi.	Mediji imaju uvid u aktualne tematske oblasti koje su u fokusu multisektorskog tima. Lokalni mediji su rijetko informisani o detaljima odgovora na nasilje, a kada i jesu, onda su to nepotpuni i često šturi podaci budući da su navike izvještavanja institucija generalno skromne u BiH. Premalo informacija bude podijeljeno sa predstvincima medija, čak i potencijalno važnih i podataka koji bi trebali da imaju put do javnog obznanjivanja. Pri malom uključivanju, raste opasnost od udaljavanja medija od ove teme.

ANEKS 3

SMJERNICE ZA ETIČKO IZVJEŠTAVANJE

Uzveši u obzir nalaze iz istraživanja o medijskom izvještavanju o nasilju nad ženama koje je UN Women u BiH izradio 2016. i 2018. godine, postojeće bh. i međunarodne zakone, preporuke, etička načela, kodekse, pravila i dobre prakse, u smislu odgovornog i ispravnog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama, kreirane su i ove preporuke koje se odnose na poželjne medijske prakse u pristupanju temama rodno zasnovanog nasilja. U tom smislu novinari i urednici treba da:

1. Kroz svoj rad i djelovanje u medijima promovišu **rodnu ravnopravnost** u skladu s domaćim i međunarodnim preporukama i zakonima i **odstupe od stereotipnog i seksističkog prikazivanja žena u medijskim izvještajima**;

2. Snažnije preuzmu odgovornost u promovisanju **dostojanstva žena**, bore se protiv diskriminacije nad ženama i seksizma i rade na **mijenjanju stereotipa**;

3. Poštuju odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine koji **zabranjuje javno prikazivanje i predstavljanje bilo koje osobe, uključujući i žene, na uvredljiv, omalovažavajući i ponizavajući način u smislu njihovog spola**;

4. Koriste Kodeks za štampu i online medije u BiH i Kodeks o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija kao temeljna načela profesionalnog obavljanja novinarske djelatnosti, a posebno da u smislu rodno zasnovanog nasilja nad ženama **ne objavljaju bilo kakav sadržaj koji direktno ili indirektno žene stavlja u neravnopravan položaj** ili ih diskriminiše na osnovu njihovog spola;

5. Kontinuirano rade, u saradnji s institucijama koje se time bave, na **podizanju svijesti o problemima rodno zasnovanog nasilja nad ženama** i to svih njegovih oblika: fizičkog, seksualnog, psihološkog i ekonomskog, i to **ne samo onda kad se ono desi**;

6. Proaktivnije se bave temom nasilja nad ženama, **ne oslanjajući se isključivo na informacije koje obezbijede policijski izvori ili nevladine organizacije** iz te oblasti, na taj način da češće rade **analitičke priloge** koji će tretirati te teme i pozivati i nadležne institucije na djelovanje;

7. Izvještajima o počinjenom nasilju nad ženama ili nasilju u porodici pristupe u smislu **društvenog problema rodno zasnovanog nasilja i obrađuju ih tematski**, a ne često u rubrikama crne hronike, bez konteksta i kratko;

8. Kad god je moguće, ne oslanjaju se na kratke agencijске vijesti ili vijesti s nepouzdanih online portala u temama o nasilju nad ženama, nego kad god je moguće koriste **duže novinarske forme** poput intervjua, komentara ili istraživačke priče;

9. Ako ne postoji jasan interes javnosti, **izbjegavaju objavljivanje eksplicitnih fotografija** i snimaka budući da je takva praksa suprotna etičkim standardima, može da naštetи osobama nad kojima je izvršeno nasilje i uznemiri javnost, štite intimu žena od neopravdanog i senzacionalističkog otkrivanja u javnosti i obrate pažnju da ne objavljaju neprovjerene informacije, pogotovo one koje mogu ugrožiti žene koje su pretrpjeli nasilje;

10. Teme koje uključuju lične tragedije tretiraju s posebnom pažnjom, a osobama nad kojima je izvršeno nasilje pristupe s poštovanjem i bez viktimiziranja. **Prikazivanje žena kao žrtava u javnosti može da stvari utisak da su one nemoćne i slabe** zbog toga što su žene i stoga trebaju pažljivo naći balans između poštovanja prema njima i interesa da priča bude objavljena, ali i uticaja te objave na ugled i život osoba uključenih u priču, pogotovo ako se radi o djeci;

11. **Ne otkrivaju lične podatke i identitet žene** (imenom ili fotografijom) koja je pretrpjela nasilje, osim kad ona to jasno želi, budući da to može da nanese štetu njoj i njenoj porodici;

12. Pažljivo odluče o **otkrivanju identiteta počinjoca nasilja**, što ne treba uvijek uraditi, jer to može da dovede do otkrivanja identiteta osobe nad kojom je počinjeno nasilje, ali i iz razloga presumpcije nevinosti;

13. Žene koje su preživjele nasilje **ohrabre, kroz analitičko izvještavanje** ili pažljivim ličnim pristupom, da snažnije progovore o nasilju;

14. Više uključe stručnjake/inje iz različitih oblasti, daju prostora sociologizma/sociologinjama, psihologizma/psihologinjama, socijalnim radnicima/ radnicama, ali ne isključivo odvojeno od tekstova ili priloga o primjerima počinjenog nasilja;

15. U izvještajima češće naglase i podsjete na **kazne koje slijede** za osobe koje počine nasilje;

16. Izbjegavajte direktno i indirektno opravdavanje nasilja korištenjem stereotipičnih rodnih uloga u izvještavanju o nasilju nad ženama i nasilju u porodici (nprimjer, tako što ćete ženama dodijeljivati isključivo uloge supruge, majke, partnerice i slično);

17. Izbjegavaju bombastične naslove i korištenje senzacionalističkih riječi poput „šokantno”, „brutalno” ili „stravično”;

18. Primjere nasilja nad ženama stave u **kontekst društvenog problema** i ne izvještavaju o njima kao izolovanim slučajevima krivičnih djela i žene ne portretiraju kao žrtve i na taj način ih dodatno viktimiziraju;

19. Nasilje nad ženama i nasilje u porodici **ne tretiraju kao nesretan slučaj ili tragediju** nego kao društveni problem;

20. Aktivnije razmjenjuju informacije s vladinim i nevladinim sektorom u oblasti borbe protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama, a u izvještavanju budu svjesniji da, **osim informativnog karaktera, mogu da djeluju i edukativno**.

UN WOMEN JE AGENCIJA UJEDINJENIH NACIJA POSVEĆENA RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI I OSNAŽIVANJU ŽENA. KAO VODEĆA AGENCIJA U OBLASTI ZAGOVARANJA ZA ŽENE I DJEVOJČICE, UN WOMEN JE USPOSTAVLJEN KAKO BI SE UBRZAO NAPREDAK ZA ISPUNJAVANJE NJIHOVIH POTREBA ŠIROM SVIJETA.

UN Women podržava zemlje članice UN-a u postavljanju globalnih standarda za rodnu ravnopravnost, i radi sa vladama i civilnim društvom na kreiranju zakona, politika, programa i usluga potrebnih za osiguravanje efektivnog implementiranja standarda koji će istinski koristiti ženama i djevojčicama širom svijeta. UN Women radi na svjetskom nivou da viziju Ciljeva održivog razvoja učini stvarnošću za žene i djevojčice i zagovara jednak učešće žena u svim aspektima života, fokusirajući se na četiri strateška prioriteta: Žene vode, učestvuju i imaju jednaku korist od sistema vlasti; Žene imaju prihod, sigurnost, pristojnu radnu i ekonomsku neovisnost; Sve žene i djevojčice žive život oslobođen od svih oblika nasilja; Žene i djevojčice doprinose i imaju veći utjecaj u izgradnji održivog mira i otpornosti, i imaju jednake koristi od sprečavanja prirodnih katastrofa i konflikata, kao i od humanitarnih akcija. UN Women također koordinira i promovira rad UN sistema u unapređenju rodne ravnopravnosti.

Zmaja od Bosne bb
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomensbih
www.twitter.com/unwomensbih
www.instagram.com/unwomensbih

ISTRAŽIVANJE O MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU O RODNO ZASNOVANOM NASILJU NAD ŽENAMA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2020. GODINI

ISTRAŽIVANJE O MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU O RODNO ZASNOVANOM NASILJU NAD ŽENAMA U BOSNI I HERCEGOVINI U 2020. GODINI

UN WOMEN

Sarajevo, juli 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK	6
1. UVOD	9
2. METODOLOGIJA	12
3. MEĐUNARODNI I DOMAĆI PRAVNI OKVIR	16
4. FINANSIJSKI I PROFESIONALNI KAPACITETI MEDIJA ZA IZVJEŠTAVANJE O RODNO ZASNOVANOM NASILJU	20
5. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	26
6. STUDIJE SLUČAJA	38
7. ZAKLJUČAK	48
8. SMJERNICE/PREPORUKE ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE	50
9. SMJERNICE/PREPORUKE ZA INSTITUCIJE U POSTUPANJU S MEDIJIMA	54
10. ANEKSI	56
LITERATURA	63

SAŽETAK

„Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini, 2020“ ponovljeno je istraživanje na osnovu revidirane metodologije iz 2016. i 2018. godine, i za cilj ima da prikaže karakteristike medijskog izvještavanja o ovoj temi, da ukaže na nedostatke i na put ka unapređenju.

Unatoč naporima civilnog društva u Bosni i Hercegovini, međunarodnog i vladinog sektora, prvenstveno gender mehanizama u BiH, da ukažu na značaj i ulogu medija u prevenciji nasilja nad ženama, primjetan je spor napredak u ovoj oblasti, a analiza medijskog izvještavanja pokazuje i dalje prisutan neprofesionalan pristup i negativne prakse u izvještavanju o ovoj temi.

Iako se, u odnosu na prvo ovakvo istraživanje provedeno u BiH 2016. godine, u određenim segmentima medijsko izvještavanje poboljšalo, i dalje su vidljivi primjeri senzacionalizma i izvještavanja u stilu tabloidnog novinarstva. U takvom načinu izvještavanja, žena ili djevojčica je, pogotovo u slučajevima femicida, izložena kontinuiranom smještanju u poziciju nesretne žrtve brutalnog nasilja uz stavljanje u kontekst razloga poput ljubomore ili pohote počinitelja, a skoro isključivo van konteksta postojanja i prepoznavanja rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama kao društvenog problema koji se tiče cijele zajednice, a ne samo onih kojima se i događa.

Tokom 2020. godine, pokazala je ova analiza medijskog izvještavanja, učestalo se izvještavalo o nasilju nad maloljetnicama, pri čemu je, i pored generalnog pristupa da se ne otkriva njihov identitet, i dalje bilo problematičnog kontekstualizovanja rodno zasnovanog nasilja.

Foto: UN Women/Antoine Tardy

1

UVOD

“Ispravno rodno portretiranje u medijima treba da bude profesionalna i etička težnja kao što je i poštivanje principa tačnosti, fer i iskrenog izvještavanja.”

White, A. (2009).

Getting the balance right: gender equality in journalism.

Međunarodna federacija novinara.

1. UVOD

“Ispravno rodno portretiranje u medijima treba da bude profesionalna i etička težnja kao što je i poštivanje principa tačnosti, fer i iskrenog izvještavanja.”¹

Nedovoljna zastupljenost žena u političkom, privrednom i ostalim oblastima javnog života u Bosni i Hercegovini reflektuje se i na nedovoljnu zastupljenost u medijima.² Žene i djevojčice čine polovinu svjetske populacije, samim time i polovinu svjetskog potencijala, te imaju pravo da isto tako budu reprezentovane, a društvo u kojem žene nisu ravnopravno zastupljene je nepravedno društvo.³

Mediji imaju značajnu ulogu u formirajuju stavova javnosti i kreiranju javnog mnijenja, a time i u suzbijanju i perpetuiranju stereotipa o društvenim ulogama i očekivanjima od žena i muškaraca. Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju nerijetko sadrži stereotipne elemente, a posljedice su umanjivanje, opravdavanje ili gotovo prihvatanje nasilja u domeni tradicije i kulture.⁴ Mediji mogu da imaju veliki uticaj na društvene promjene, pa medijska promocija rodne ravnopravnosti može ubrzati strukturalne promjene ka ravnopravnosti spolova.⁵ Stoga je neophodno kontinuirano raditi na analizi i unapređivanju medijskog izvještavanja i otklanjati štetni i diskriminatori govor u medijskom prostoru.

U savremenom društvu čije okruženje karakteriše „preobilje informacija“⁶, kao i prisustvo dezinformacija, usmjeravanje na profesionalno medijsko izvještavanje je od iznimnog značaja i nemjerljive važnosti. To je naročito slučaj u

izvještavanju o ljudskim pravima i ranjivim kategorijama, gdje nedostatak senzibiliteta u izvještavanju može da ima daleko veće posljedice na cjelokupni domen rada u oblasti zaštite i promocije ljudskih prava. Posljedice su neizostavne i po povjerenje javnosti u profesionalne medije, kao i cjelokupnu medijsku etiku. Posmatrati medije isključivo kao kanal za prenos informacija i izvještavati o nasilju nad ženama isključivo u obliku informativne vijesti, značilo bi zanemariti ulogu medija u pojašnjenu zbilje javnosti i umanjiti suštinsku ulogu medija u razvoju demokratije.

Nasilje nad ženama i djevojčicama u BiH je široko rasprostranjeno. Dvije trećine žena (67%) smatra da je nasilje nad ženama uobičajena pojava, dok više od četvrtine njih (27%) smatra da je veoma uobičajena, pokazalo je istraživanje OSCE-a o dobrobiti i sigurnosti žena u BiH iz 2019. godine.⁷ Istraživanje je pokazalo i da se određeni vidovi nasilja koje čine intimni partneri još uvijek smatraju normalnom pojmom u BiH. Slične rezultate je pokazalo istraživanje iz 2013. godine koje je objavila Agencija za ravnopravnost spolova BiH, prema kojem je svaka druga žena iz BiH doživjela bar neki oblik nasilja nakon navršenih 15 godina, uključujući i nasilje od intimnog partnera, nepartnera, uhođenje ili seksualno uzinemiravanje.⁸

Istraživanja UN Women pokazuju da je globalno tokom pandemije došlo do porasta stope rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici zbog ograničenja kretanja uvedenih u mnogim zemljama, i sigurnosnih, zdravstvenih i finansijskih briga koje su stvorile dodatne tenzije u porodicama i među partnerima.⁹ Žene su zbog uvedenih mera bile primorane boraviti u zatvorenim prostorijama sa partnerima, a zbog stalnog nadzora partnera bila

¹ White, A. (2009). Getting the balance right: gender equality in journalism. Međunarodna federacija novinara.

² Agencija za ravnopravnost spolova BiH (2018). Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

³ SDG 5 on Gender Equality. ICLD: 2018

⁴ Mršević, Z. (2019). Nasilje i mi – Mediji o nasilju nad ženama. Beograd: Institut društvenih nauka.

⁵ Agencija za ravnopravnost spolova BiH (2018). Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

⁶ Keane, J. (1991). The Media and Democracy. Cambridge: Polity Press.

⁷ OSCE BiH. (2020). Odgovor na krizu uzrokovanu pandemijom COVID-19: Analiza iz perspektive ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/a/470658.pdf>

⁸ Agencija za ravnopravnost spolova BiH (2018). Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

⁹ UN Women. (2020). COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls. Dostupno na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>

im je otežana komunikacija sa drugim osobama.¹⁰ Pojedine sigurne kuće u BiH, poput onih u Mostaru i Modriči, zabilježile su povećan broj poziva na SOS telefone zbog nasilja u porodici, ali zbog vanrednog stanja njihovi kapaciteti bili su smanjeni (skraćeno radno vrijeme, nemogućnost odlaska na teren, itd)¹¹. Žene i djevojčice koje su pretrpjеле nasilje su bile i manje spremne da borave u sigurnim kućama zbog straha od širenja zaraze ili obaveze popunjavanja standardnog higijensko-sanitarnog upitnika, u kojem su morale otkriti informacije o svom slučaju osobama koje nisu povezane sa sigurnom kućom¹², a sigurne kuće nisu doatile posebne upute za provedbu vanrednih mjeru i kako da u novim okolnostima prime nove štićenice.

Cilj ovog istraživanja je analizirati koliko i na koji način su mediji u BiH izvještavali o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama u 2020. godini. Pored analize medijskog sadržaja prvih šest mjeseci 2020. godine, istraživanje obuhvata i skalu indikatora o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju i kroz studije slučaja uključuje i analizu najučestalijih narativa o ovoj temi u korisničkom sadržaju odnosno sadržaju koji objavljaju korisnici na društvenim mrežama i u komentarima na online medijima.

Istraživanje uključuje i preporuke medijima, institucijama i organizacijama koje se bave rodno zasnovanim nasiljem za bolje medijsko izvještavanje o ovoj temi. Cilj je bio i vidjeti da li mediji imaju kapacitete za profesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju i da li medijsko okruženje podstiče profesionalno i etično medijsko izvještavanje o ovoj temi, na šta se odnosi i dio preporuka. Glavna istraživačka pitanja u ovom istraživanju su:

- Koliko i na koji način su mediji izvještavali o rodno zasnovanom nasilju u BiH u prvoj polovini 2020. godine, naročito tokom pandemije?
- Kakvi su kapaciteti medija za etično i profesionalno izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju i da li medijsko okruženje u BiH podstiče profesionalno i etično medijsko izvještavanje o ovoj temi?
- Kakvi su najučestaliji narativi o rodnom zasnovanom nasilju na društvenim mrežama i u komentarima na online medijima?
- Šta su preporuke za profesionalno i etično izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju?

¹⁰ Unkić, H. (2020). Nasilje nad ženama u vrijeme pandemije: Sigurne kuće ponovo prepuštene same sebi. Mediacentar Sarajevo: Diskriminacija. Dostupno na: <https://www.diskriminacija.ba/teme/nasilje-nad-zenama-u-vrijeme-pandemije-sigurne-kuce-ponovo-prepuštene-same-sebi>;

Dizdar, A. (2020). COVID-19 i nasilje nad ženama. Ženska mreža. Dostupno na: <https://zenskamreza.ba/covid-19-i-nasilje-nad-zenama/>

¹¹ Vučić, N. (2020). Žena kriva jer muž ne može u kladionicu, N1. Dostupno na: <https://ba.n1info.com/vijesti/a441625-zena-kriva-jer-muz-ne-moze-u-kladionicu/>

¹² OSCE BiH. (2020). Odgovor na krizu uzrokovanoj pandemijom COVID-19: Analiza iz perspektive ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/a/470658.pdf>

2

METODOLOGIJA

Ovo istraživanje koristi kombinaciju kvalitativne i kvantitativne analize i obuhvata analizu medijskog sadržaja, fokus grupe, analizu najučestalijih narativa u korisničkom sadržaju kao i studije slučaja.

2. METODOLOGIJA

Ovo istraživanje koristi kombinaciju kvalitativne i kvantitativne analize i obuhvata analizu medijskog sadržaja, fokus grupe, analizu najučestalijih narativa u korisničkom sadržaju kao i studije slučaja.

2.1. Analiza medijskog sadržaja

Istraživanje je kompletirano u periodu od januara do marta 2021. godine. Analiza medijskog sadržaja je uključila printane i online medije. Analiziran je sadržaj objavljen u periodu od **1. januara do 30. juna 2020.** i to:

- a) print izdanja dnevnih novina (Dnevni avaz, Dnevni list, Oslobođenje i Nezavisne novine), i
- b) online medija (Klix, Buka i Hercegovina.info).

Ukupno su analizirana **362** novinska članka. Od toga je iz prikupljanog press clippinga analizirano 270 članaka. Dodatno, koristeći digitalni arhiv Infobiro, ključni izrazi „nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“ u pretrazi su dali dodatne članke, njih 25 ukupno, u istom vremenskom periodu. Online portali Klix, Buka i Hercegovina.info su na pretragu iste dvije fraze imali dodatnih 67 članaka za analizu.

Svi članci su kodirani, a određeno je pet analitičkih kategorija:

Format priče
<ul style="list-style-type: none">
• Ko je autor ili autorica članka – da li je potpisana ili ne?
• Da li je tekst kratak, srednji ili dug?
• Koji je novinarski žanr u pitanju – tekst, intervju, vijest i dr.
• U kojoj sekciji je tekst objavljen – crna rubrika, vijesti i sl.
Vizualizacija izvještaja/fotografija
<ul style="list-style-type: none">
• Da li je članak ilustrovan?
• Da li ilustracija prikazuje scene nasilja, lica subjekata ili neutralne fotografije?
Tema
<ul style="list-style-type: none">
• Šta je tema članka? Da li je to konkretni slučaj nasilja, nasilje nad ženama tokom pandemije, rad sigurnih kuća, rad institucija i dr.
• Koja je vrsta nasilja u pitanju: femicid, fizičko nasilje, seksualno nasilje, psihološko nasilje, ekonomsko nasilje ili generalno (nasilje nad ženama i nasilje porodici kao teme o kojima se piše)?
Izvori
<ul style="list-style-type: none">
• Koliko ih je i koji su izvori korišteni u članku?
• Osoba koja je preživjela nasilje, počinilac nasilja; porodica osobe nad kojom je izvršeno nasilje; porodica počinjocia; svjedok/inja počinjenog nasilja (komšija/nica ili prolaznik/ca); policija; pravosuđe; stručnjaci/kinje, i dr.
Predstavljanje osobe koja je pretrpjela nasilje i počinjocia
<ul style="list-style-type: none">
• Na koji način su predstavljene žene/djevojčice i počinjoci nasilja? Da li su otkriveni njihovi identiteti i detalji iz privatnog života? Da li se u članku referiše na izgled osobe nad kojom je počinjeno nasilje?

U analizi članaka iz dnevnih novina i online portala korištena je različita metoda određivanja članaka za analizu: press clipping u periodu od 1. januara do 30. juna 2020. godine i pretraga dvije ključne fraze („nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“) u digitalnoj bazi novina Infobiroa i online portala. Razlog zbog kojeg je metodologija postavljena na taj način bila je pretpostavka da članci koji su odabrani u press clippingu kao primjeri nasilja nad ženama nisu i članci koji bi sadržavali taj izraz, što se pokazalo tačnim jer su članci koji su analizirani u okviru pretrage po ključnim izrazima većinom izvještaji s događaja vladinog ili nevladinog sektora o nasilju nad ženama a ne slučajevi počinjenog nasilja.

Kriteriji odabira online medija bili su regionalna relevantnost, čitanost, aktualnost i informativni karakter medija. Unificirana kodna lista korištena je za sve članke, iz printanih i iz online medija. Kodna lista oslikala je plan istraživanja koji je korišten da bi bile utvrđene određene zajedničke karakteristike tekstova, bitne za cilj ovog istraživanja.

2.2. Kapaciteti medija i okruženja za profesionalno izvještavanje

U odnosu na ranije provedena istraživanja, ovo istraživanje sadrži indikatore o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, o kapacitetima medija za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju i o medijskom i društvenom okruženju koje podstiče profesionalno i etično medijsko izvještavanje o ovoj temi (vidjeti Aneks).

Indikatori nude mogućnost ocjenjivanja, tj. pozicioniranja medijskog izvještavanja i kapaciteta medija u BiH, a napravljeni su na način da predstavljaju idealne uvjete, kapacitete i etično i profesionalno izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju na koje se daju ocjene od 1 do 40.¹³ Set indikatora je razvijen na osnovu preporuka za etično i profesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.¹⁴ Indikatori su predstavljeni u obliku upitnika koji su ispunili učesnici/e fokus grupe (predstavnici/e medija i institucija vlasti, agencija

organizacija koje se bave rodno zasnovanim nasiljem) i dali ocjene koje se sabiraju i koriste kao prosječna ocjena za svaki od segmenata.

Fokus grupe kao kvalitativna metoda istraživanja je korištena kako bi se analizirali stavovi eksperata/ica, predstavnika/ca medija, organizacija civilnog društva, institucija, o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju i diskutovalo ocjene indikatora. Napravljene su tri fokus grupe:

- miješana fokus grupa (novinari/ke, urednici/e i medijski/e profesionalci/ke, predstavnici/e institucija, pružaoci usluga iz javnog sektora socijalne zaštite, te predstavnici/e nevladinih organizacija koje vode sigurne kuće i pružaju ostale servise podrške);
- fokus grupa samo sa novinarima/kama i urednicima/cama;
- fokus grupa samo sa predstavnicima/ama institucija pružalaca usluga iz javnog i nevladinog sektora.

Cilj je bio da se analiza sadržaja upotpuni obrazloženjima i objašnjenjima onih koji su taj sadržaj stvarali, ali i onih koji redovno prate taj sadržaj kao neposrednu tematiku koja se odnosi na njihovo profesionalno područje rada sa osobama koje se suočavaju sa rodno zasnovanim nasiljem u BiH. Fokus grupe su održane u februaru 2021. preko aplikacije Zoom, a u njima je učestvovalo 17 osoba, od čega 9 novinara/ki, urednika/ca i osam predstavnica gender mehanizama, nevladnih organizacija i institucija koje rade u odgovoru na nasilje. Dodatno su urađena dva intervjua sa jednom predstavnicom medija i jednom predstavnicom centra za socijalni rad, a upitnik je anonimno popunio i predstavnik jednog lokalnog medija bez učešća u fokus grupi. Upitnik sa indikatorima je ukupno popunilo 20 osoba (11 novinara/ki, urednika/ca i devet predstavnica gender mehanizama, nevladnih organizacija, institucija koje rade u odgovoru na nasilje). Četvero ispitanika je zatražilo da ostanu anonimni.

¹³ Indikatori su razvijeni na osnovu primjera drugih indikatora koji se koriste u medijskom istraživanju, kao što je IREX upitnik koji se koristi za procjenu medijskog sektora. O IREX-u vidjeti na: <https://www.irex.org/project/vibrant-information-barometer-vibe>

¹⁴ Dekić, S. (2017). Priručnik o izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju. UN Women u BiH.

2.3. Najučestaliji narativi o rodno zasnovanom nasilju

Kao i kod prvog i drugog istraživanja, urađene su četiri studije slučaja. Cilj je bio da se detaljnom analizom tipičnih primjera uvide problemi u izvještavanju i na osnovu toga izvedu preporuke. U ovom dijelu su analizirani i sadržaji informativnih emisija RTRS-a, FTV-a, N1 i BNTV. Slučajevi koji su analizirani su pokrili sljedeće teme:

- povećanje rodno zasnovanog nasilja tokom pandemije
- seksualno nasilje nad maloljetnicama
- smrt Lane Bijedić
- ubistvo Irme Forić

Studije slučaja će dati detaljan uvid prema sljedećim aspektima:

- način na koji su mediji predstavili slučaj
- ko su najučestaliji akteri/izvori
- kontekst/naglasak na rodno zasnovanom nasilju
- pitanje privatnosti
- komentari korisnika

Praćen je tok izvještavanja za svaki slučaj u odabranim medijima, a dodatna internet pretraga dala je uvid u izvještavanje drugih medija i reakcije u smislu prenošenja članaka i naučestalijih narativa korisnika medijskog sadržaja o svakom slučaju. Pregledani su i komentari ispod članaka na online medijima, a pomoću alata Crowdtangle¹⁵ analizirane su reakcije i komentari ispod članaka na društvenoj mreži Facebook u cilju detektovanja glavnih narativa:

- odobravanje nasilja uz patrijarhalne obrasce;
- pozivanje na nasilje;
- kritički osvrt na nasilje.

---

¹⁵ Crowdtangle je alat koji za svaki članak omogućava da se prati koliko je puta podijeljen na društvenim platformama i na kojim, a omogućuje i link na objavu na koju su korisnici komentarisali.

3

MEĐUNARODNI I DOMAĆI PRAVNI OKVIR

Nasilje nad ženama predstavlja “sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke, odnosno ekonomске povrede ili patnje za žene”.

Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Vijeće Evrope, Istanbul, 2011.

3. MEĐUNARODNI I DOMAĆI PRAVNI OKVIR

Nasilje nad ženama predstavlja “sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke, odnosno ekonomske povrede ili patnje za žene”.

Na obaveze poštivanja ravnopravnosti i prikazivanje žena i muškaraca na ravnopravan i nestereotipan način, s punim poštovanjem njihovog ljudskog dostojanstva, ukazuje niz međunarodnih i domaćih pravnih standarda, počevši od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Pekinške deklaracije, Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulška konvencija), Zakona o zabrani diskriminacije BiH, Gender akcionog plana BiH (2018-2020), dok entitetske strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici, uz prateće akcione planove za provedbu, prepoznaju kapacitete medija kao partnera u implementaciji aktivnosti u oblasti prevencije.¹⁶

U svojoj osnovi, navedeni međunarodni i domaći standardi ukazuju da uređivačke politike u medijima treba da osiguraju poštivanje ravnopravnosti na osnovu spola, roda, spolnog i rodnog identiteta, rodnog izražavanja i seksualne orientacije.¹⁷

3.1. Međunarodni pravni okvir

Istanbulška konvencija kao najobuhvatniji evropski međunarodni pravni dokument iz oblasti nasilja nad ženama definiše ga kao kršenje ljudskih prava i formu diskriminacije nad ženama. Nasilje nad ženama predstavlja „sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke, odnosno ekonomske povrede ili patnje za žene”.¹⁸ Rodno zasnovano nasilje definiše se kao nasilje nad ženama koje je usmjereni „protiv žene

zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmerno utiče na žene”. Ova konvencija obavezuje države da potiču medije na učešće u prevenciji nasilja nad ženama.

Značajne su u tom smislu i smjernice Odbora ministara Vijeća Evrope o ravnopravnosti žena i muškaraca u medijima. Smjernice su neobavezujući instrumenti, ali kao praktičan alat predlažu rješenja i konkretnе tehnike za operacionalizaciju međunarodnih i lokalnih standarda. Neke od značajnih smjernica su „Preporuka Rec(84)17 o ravnopravnosti žena i muškaraca u medijima“ i „Preporuka 1555 (2002) Prikaz žena u medijima“.¹⁹

Preporuka 1555 Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, usvojena 2002. godine, odnosi se na prikaz žena u medijima i potiče medije da „promovišu jednakost“. Čine to zbog toga što predodžba o ženama u medijima često ipak ostaje negativna te je i dalje stereotipna i seksistička. Žene se povezuju s privatnim područjem života, domaćinstvom i porodičnim životom, a mediji često predstavljaju žene kao seksualne objekte. Preporuka kaže da je u nekim zemljama, uključujući istočnoevropske države kojima je BiH blizu i s kojima ima društvene sličnosti, u poređenju s načinom života u zapadnoj Evropi prikaz žena u medijima relativno negativan, gdje „mediji opisuju muškarce kao reformatore, dok je ograničena uloga pripisana ženama“ i da je to rezultat „društvenog i kulturnog naslijeda“ tih zemalja.²⁰

¹⁶ Dokumenti koji dodatno govore o ovoj oblasti su: Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencija UN-a o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Deklaracija o ravnopravnosti žena i muškaraca Vijeća Evrope, Aneks 1 Dejtonskog mirovnog sporazuma, Mapa puta EU za rodna pitanja.

¹⁷ Agencija za ravnopravnost spolova BiH (2018). Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

¹⁸ Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Vijeće Evrope, Istanbul, 2011.

¹⁹ Preporuka Rec(84)17 iz 1984. godine dostupna na: <https://rm.coe.int/16804ec678> (pristupljeno 8.1.2021.) a Preporuka 1555(2002) dostupna na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16996&lang=en> (pristupljeno 8.1.2021.)

²⁰ Preporuka 1555(2002). Prikaz žena u medijima. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope. Dostupno na: [https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/ve/VIE%C4%86E%20EUROPE%20Parlamentarna%20skup%C5%A1tina%20Preporuka%201555%20\(2002\)%20Prikaz%20C5%BEena%20u%20medijima.pdf](https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/ve/VIE%C4%86E%20EUROPE%20Parlamentarna%20skup%C5%A1tina%20Preporuka%201555%20(2002)%20Prikaz%20C5%BEena%20u%20medijima.pdf)

Preporuka 1931 Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, usvojena 2010. godine, odnosi se na borbu protiv seksističkih stereotipa u medijima. Ona upozorava na prisustvo „seksističkih stereotipa u medijima, koji sprečavaju doseg stvarne rodne jednakosti”. Napominje da obrazovanje i mediji imaju ključnu ulogu u toj borbi.²¹

Rezolucija 1751 Parlamentarne skupštine Vijeća Evrope, koja se također bavi seksističkim stereotipima u medijima, kaže da mediji kao vitalan dio demokratije „imaju određenu odgovornost u tom polju a to je da promovišu poštivanje ljudskog digniteta, borbu protiv svih formi diskriminacije i da promovišu jednakosti između žena i muškaraca” i da „seksizam, kao i rasizam i druge forme diskriminacije nemaju mesta u medijima”.²² U dijelu koji se odnosi na preporuke medijima, Rezolucija poziva medije da podignu svijest novinara/ki i educiraju ih kako da uključe dimenziju rodne ravnopravnosti u novinarstvo i medije; da promovišu rodnu ravnopravnost u regulatornim i samoregulatornim tijelima i kada je prikladno, implementiraju preporuke iz kodeksa o dobrom praksama; zastupaju izbalansiran prikaz žena u medijima i nestereotipno izvještavanje o ženama i muškarcima, tako doprinoseći prevazilaženju prepreka ka rodnoj ravnopravnosti.

3.2. Propisi o medijskom izvještavanju u BiH

U Bosni i Hercegovini nema precizne regulative vezane za medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju i nasilju nad ženama.²³ Najznačajniji dokumenti u ovom kontekstu su predstavljeni u nastavku teksta.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH²⁴ u Članu 21. propisuje da: (1) Svi imaju pravo pristupa medijima bez obzira na spol; (2) Zabranjeno je javno prikazivanje i predstavljanje bilo koje osobe na

²¹ Preporuka 1931 (2010). Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima. Dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17892&lang=en>

²² Rezolucija 1751 (2010). Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima. Dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17893&lang=en>

²³ Hrnić, Z. i Bećirović, F. (2018). Postupanje u slučajevima nasilja u porodici – Multisektorski odgovor. Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine.

²⁴ Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH. Dostupan na: https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/ZoRS_32_10_B.pdf

uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol; (3) Mediji su dužni kroz programske koncepte razvijati svijest o ravnopravnosti spolova.

Zakon o komunikacijama BiH²⁵ u Članu 4. 1 definiše regulatorne principe emitovanja koji, između ostalog, obuhvataju „zaštitu slobode izražavanja i raznolikosti mišljenja poštujući općeprihvaćene standarde ponašanja, nediskriminacije, pravičnosti, tačnosti i nepristrasnosti”.

Kodeks za štampu i online medije BiH,²⁶ izведен iz evropskih standarda novinarske prakse, predstavlja osnove sistema samouređivanja u štampi i online medijima. Opšte odredbe Kodeksa određuju da će „novinari razvijati svijest o ravnopravnosti polova i poštivanju osobnosti kao integralnog dijela ljudskih prava”.

Kodeks za štampu i online medije BiH o diskriminaciji (Član 4a) kaže da novinari „moraju izbjegići prejudicirane i uvredljive aluzije na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, spol, seksualnu opredijeljenost, fizičku onesposobljenost ili mentalno stanje” i da će takve aluzije „biti napravljene samo onda kada su u direktnoj vezi sa slučajem o kojem se izvještava”. O rodnoj ravnopravnosti (Član 4a) Kodeks kaže da će novinari „izbjegavati direktne ili indirektne komentare kojima ličnosti stavljaju u neravnopravan položaj ili ih diskriminisu po osnovi njihovog spola, roda, spolnog identiteta, rodnoga identiteta, rodnoga izražavanja i/ili seksualne orientacije”.

Kodeks za štampu i online medije BiH o privatnosti (Član 9) kaže da će novinari „izbjegavati uplitanje u nečiji privatni život, osim ako takva uplitanja nisu potrebna u interesu javnosti. Teme koje uključuju lične tragedije će biti obzirno tretirane, a pogodenim ličnostima će se prići diskretno i sa saosjećanjem”, a o zaštiti djece i maloljetnika (Član 11) da su dužni „krajnje obazrivo postupati, poštujući dobre običaje i Konvenciju o pravima djeteta, polazeći od interesa djeteta“.

²⁵ Službeni glasnik BiH, broj 31/03, 75/06, 32/10 i 98/12. Dostupno na: <https://docs.rak.ba/articles/da724391-4a61-429b-8859-14d77fbfb43.pdf>

²⁶ Kodeks su usvojila sva udruženja novinara 1999. godine, a Vijeće za štampu BiH, samoregulativno tijelo za štampane i online medije u BiH, dopunilo je taj kodeks 2005., 2006. i 2011. godine u konsultaciji sa svim udruženjima novinara u BiH. „Kodeks za štampu i online medije BiH“, dostupan na: <https://www.vzs.ba/index.php/vijece-za-stampu/kodeks-za-stampu-i-online-medije>

Kodeks o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija²⁷ Regulatorne agencije za komunikacije BiH zabranjuje emitovanje programskog sadržaja koji podstiče na mržnju, nasilje, diskriminaciju ili predrasude na osnovu spola. Kodeks kaže i da pružaoci medijskih usluga „neće pružati sadržaje koji uključuju bilo kakvu diskriminaciju ili predrasude na osnovu spola, rase, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, posebnih potreba, dobi, seksualne orientacije, društvenog porijekla, kao i svaki drugi sadržaj koji ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogući ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi njegovih prava i sloboda“.

Pored toga, u Kodeksu o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija se navodi da „pričuvanje scena nasilja i posljedica nasilja, nasilnog ponašanja, te zvučni ili vizuelni opisi nasilja bit će opravdani kontekstom i neće se pretjerano naglašavati u sadržajima pružaoca medijskih usluga“ (Član 8. 1). U Kodeksu se navode i standardi izvještavanja o sudskim procesima, te da će „pružalac medijske usluge poštivati pretpostavku nevinosti do donošenja pravosnažne sudske odluke“ (Član 15. 2), da će u „toku trajanja sudskog postupka, poštivati pravo na privatnost svih lica uključenih u taj postupak u bilo kojem svojstvu. Posebna zaštita će biti pružena maloljetnim i drugim ranjivim licima, kao i žrtvama, svjedocima i porodicama žrtava, svjedoka, osumnjičenih, optuženih i osuđenih lica“ (Član 15. 3). Navodi se i da „identitet žrtava seksualnih napada neće biti otkriven direktno, niti indirektno objavljuvanjem materijala koji bi mogli dovesti do otkrivanja identiteta takvih žrtava, osim ukoliko žrtve same ne pristanu ili u slučaju prethodno pribavljenog odobrenja nadležnog organa“ (Član 15. 5).

Kodeks časti BH novinara²⁸ kaže kako „novinar treba štititi čovjekovu intimu od neopravdanog ili senzacionalističkog otkrivanja u javnosti. Novinar je obavezan poštivati svačije pravo na privatni i porodični život, dom, zdravlje i prepisku“. Navedeni

27 „Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija“ moguće preuzeti sa: <https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/articles/108>

28 Skupština Udruženja „BH novinari“ usvojila je Kodeks časti 2011. godine uz napomenu da su svi članovi obavezni pridržavati se najviših profesionalnih i etičkih načela, a da je spomenuti Kodeks mjerilo takvih načela. Dostupan na: <https://bhnovinari.ba/bs/kodeks-asti-bh-novinara/>

citat je jedna od 22 tačke koje sadrži Kodeks časti i koje se odnose na različite principe etičkog i profesionalnog izvještavanja novinara uopšte.

Preporuke za medije o tretiranju rodnih sadržaja i upotrebi rođno osjetljivog jezika u medijima Bosne i Hercegovine Vijeća za štampu BiH²⁹ kažu da će urednici/e i novinari/ke raditi na podizanju svijesti javnosti o „problemu seksualnog nasilja, incesta, porodičnog nasilja, ekonomskog nasilja, trgovine ljudskim bićima i posljedicama toga nasilja na žrtve i društvo u cjelini“ i o „prisutnosti različitih oblika nasilja na osnovu spola, roda i seksualne orientacije, te pogubnog uticaja toga nasilja na žrtve“.

Ostaje potreba da urednici/e i novinari/ke budu edukovani u pravcu poznavanja i razumijevanja ključnih karakteristika nasilja nad ženama, uz puno razumijevanje da oni/e nisu dužni/e da budu stručnjaci/kinje u oblasti teorije roda ili u oblasti odgovora na nasilje nad ženama. Ono što se od njih i dalje može očekivati je činjenično, korektno, nestereotipno, nediskriminirajuće izvještavanje o konkretnim događajima, kao i davanje prostora analitičkim prilozima sa stručnim sagovornicama i sagovornicima.³⁰

29 Vijeće za štampu BiH i Udruženje „BH novinari“ usvojili su Preporuke 2006. godine. Dostupno na: <https://www.vzs.ba/index.php/smijernice-i-zakoni/preporuke-za-medije/8-preporuke-za-medije/216-preporuke-za-medije-tretiranje-rodnih-sadraja-u-medijima>

30 Mršević, Z. (2019). Nasilje i mi – Mediji o nasilju nad ženama. Beograd: Institut društvenih nauka. Str. 18.

4

FINANSIJSKI I PROFESSIONALNI KAPACITETI MEDIJA ZA IZVJEŠTAVANJE O RODNO ZASNOVANOM NASILJU

4. FINANSIJSKI I PROFESSIONALNI KAPACITETI MEDIJA ZA IZVJEŠTAVANJE O RODNO ZASNOVANOM NASILJU

Prije analize medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju, bitno je ukazati na okolnosti u kojima djeluju mediji, kao i na njihove profesionalne i finansijske kapacitete za profesionalno i etično izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju. U BiH postoji veliki broj medija na nerazvijenom marketinškom tržištu: 103 televizijske stanice, 152 radijske stanice, tri javna servisa, osam dnevnih novina, 181 magazin, časopis i druga štampana publikacija i više hiljada online medija.³¹

Prihodi od oglašavanja u Bosni i Hercegovini su u konstantnom padu i tokom pandemije COVID-19 mediji su pretrpjeli značajne finansijske gubitke, a neki su otpustili i radnike/ce, što je uticalo na kvalitet medijskog izvještavanja.³² Analize su pokazale da kvalitet medijskog izvještavanja u BiH u velikom broju slučajeva ne ispunjava visoke standarde novinarske profesije i da postoje kršenja profesionalnih normi, posebno online.³³ Ipak, prisutne su i medijske redakcije koje se drže profesionalnih standarda, a one se često finansiraju preko donatorskih sredstava.

Respondenti u istraživanju finansijske i profesionalne kapacitete medija za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju ocjenjuju sa zabrinjavajuće niskom ocjenom 16.5 (od ukupno 40, vidjeti Aneks). Pri tome, najlošije ocjenjuju formalno obrazovanje koje ne nudi obuke novinarima/kama o tome kako etički i profesionalno izvještavati o rodno zasnovanom nasilju (ukupna ocjena 9 od 40).

³¹ Podaci Regulatorne agencije za komunikacije i Vijeća za štampu i online medije BiH.

³² Tomić, S. (2020). Tokom pandemije u BiH desetine otkaza u medijima. Media.ba. Dostupno na: <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/tokom-pandemije-u-bih-desetine-otkaza-u-medijima>

³³ Vidjeti npr. IREX izvještaj za BiH. Dostupno na: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-bosnia-herzegovina.pdf>

Respondenti se slažu da mediji u BiH u velikom broju slučajeva nemaju dovoljno profesionalnih i finansijskih kapaciteta da profesionalno i etično izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju. Postoji deset visokoškolskih ustanova koje nude formalno obrazovanje budućim novinarima/kama³⁴, ali se, kako navode učesnici/e fokus grupe, izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju ne spominje i ne izučava kao poseban segment. Studentima i studenticama novinarstva daju se generalne smjernice o etičkim principima, koje se mogu primijeniti i na izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju, ali to nije dovoljno.³⁵

Novinari i novinarke o ovoj temi mogu naučiti kroz neformalno obrazovanje, treninge i radionice koje organizira civilno društvo, te kroz multisektorske edukacije gender centara na koje se pozivaju i novinari i novinarke. Respondenti smatraju da takve edukacije trebaju biti učestalije, te uključiti veći broj novinara/ki, jer njih većinom pohađaju oni/e koji/e su već u određenoj mjeri senzibilizirani/e da izvještavaju o ovim temama.³⁶ Pored toga, kako navode, na takvim edukacijama su uglavnom prisutne novinarke.³⁷

³⁴ Unkić, H. (2017). Više od 2500 studenata upisalo novinarstvo u proteklih pet godina. Media.ba, <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/vise-od-2500-studenata-upisalo-novinarstvo-u-proteklih-pet-godina>

³⁵ Brankica Smiljanić, freelance novinarka, fokus grupa 24.2.2021.

³⁶ Brankica Smiljanić, freelance novinarka, fokus grupa 24.2.2021. i Vanja Stokić, urednica portala eTrafika, fokus grupa, 26.2.2021.

³⁷ Branislava Crnčević Čulić, viša stručna saradnica, Agencija za ravnopravnost spolova BiH, fokus grupa 23.2.2021.

“U posljednjih nekoliko godina vidljiva je promjena kada su u pitanju edukacije novinara/novinarki koje se organiziraju uglavnom u okviru projekata, međutim, mislim da ne postoji kontinuitet, kao ni obaveza za dodatnim usavršavanjem i edukacijom, nego se radi isključivo o dobrovoljnosti za učešće u edukaciji i ličnoj zainteresiranosti novinara/novinarki za oblast nasilja.”

Fatima Bećirović, projektna koordinatorica Gender centra FBiH³⁸

Respondenti smatraju da mediji generalno slabo poznaju pravnu terminologiju, mehanizme zaštite od rodno zasnovanog nasilja i zakone koji regulišu ovu oblast i organizacije i institucije koje se njima bave i koje ih sprovode, te slabo koriste edukativne materijale, priručnike i istraživanja o rodno zasnovanom nasilju. Iako govore da je određeni broj novinara/ki upoznat sa etičkim principima, ipak, to ne mora značiti da ih oni nužno primjenjuju, jer, kako navodi Ljilja Lukić iz Fondacije Lara, “urednička politika medija u kome rade traži senzacionalizam, nije osjetljiva na rodni jezik, jureći za ‘dobrom pričom’ ne vode računa o zaštiti žrtava (čak ni maloljetnih) i sl.”³⁹ Pored toga, navode i da mnogi novinari/ke ne poštuju prepostavku nevinosti i da se često iz naslova vidi da ne poznaju krivični postupak o kojem izvještavaju.⁴⁰

Jedan od osnovnih problema kada je u pitanju nizak nivo kvaliteta medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju respondenti vide u opredjeljenju većine medija za dnevno-političke i društvene aktuelnosti, zbog čega nemaju kapaciteta i vremena da se tematski posvete izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju. Novinari i novinarki uglavnom prate političke afere i sukobe, a ako i dobiju, kako govori novinar Slađan Tomić, jedan dan da rade priču o rodno zasnovanom nasilju, “i u takvim situacijama nerijetko moraju da traže vezu s politikom kako bi se prilog ili tekst učinili primamljivijim čitaocima, gledaocima”.⁴¹ Teme o rodno zasnovanom nasilju ne iziskuju znatne finansijske resurse, ali zahtijevaju vrijeme i dodatni angažman osoblja koje male redakcije ne mogu

³⁸ Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH, odgovor iz upitnika.

³⁹ Ljilja Lukić, Fondacija Lara, odgovori iz upitnika.

⁴⁰ Džana Brkanić, zamjenica urednika BIRN BiH, odgovori, upitnik.

⁴¹ Slađan Tomić, novinar, odgovori iz upitnika.

izdvojiti.⁴² Kako govori urednik jednog online medija, koji je želio ostati anoniman, ovake teme ne donose mnogo klikova, a iziskuju mnogo vremena, zbog čega ih komercijalni mediji smatraju “troškom”. Upravo zbog toga respondenti govore da urednici/e ne podstiču i podržavaju novinare/ke da se bave, profesionalno usavršavaju i etično i profesionalno izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju, te ih ne puštaju na edukacije. Postoje određeni fondovi i projekti koji podržavaju izvještavanje o osjetljivim temama, i marginaliziranim društvenim grupama, ali respondenti smatraju da su oni nedovoljni i da su često namijenjeni nevladnim organizacijama, a ne medijima.

Drugi problem s kojim se novinari/ke susreću prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju su nedostatak informacija i nemogućnost dolaska do istih, naročito od pravosudnih institucija. Novinari i novinarki ocjenjuju da je komunikacija sa nevladnim organizacijama i gender mehanizmima dobra i da su im njihovi predstavnici dostupni za podatke i izjave, ali prilikom istraživanja teško dobivaju informacije od pravosudnih institucija. “Imate činjenicu da od državnog tužilaštva do svih ostalih nižih nivoa imate potpunu zatvorenost pravosuđa za bilo kakvu vrstu informacije. I vrlo često se dešava da su to što dobijete u tom zakonskom roku, na osnovu Zakona o pravu na pristup informacijama od 15 dana, neki šturi podaci koji vama u suštini puno ne govore”, kaže novinarka Marija Arnautović.⁴³

Novinarka portala Bljesak.info, Mia Bojičić, navodi negativna iskustva sa pojedinim centrima za socijalni rad i nedostatak informacija za priču koju je radila tokom 2020. godine, te nedovoljnu želju institucija koje se bave ovim pitanjem da sarađuju s medijima jer, kako kaže, idu od prepostavke da svi mediji izvještavaju senzacionalistički.⁴⁴ Saradnja institucija i medija na lokalnom nivou je bolja, ali Nela Levarda, šefica Odsjeka za društvene djelatnosti i usluge građanima Novi Travnik i članica multisektorskog tima, navodi i primjer u svojoj lokalnoj zajednici kada su novinari i novinarki iz cijele zemlje tražili informacije za jedan slučaj međuvršnjačkog nasilja, ali su Centar za socijalni rad i policija htjeli da zadrže informacije u cilju zaštite porodice. “Vidim da imamo tu potrebu medija, sad ovog trenutka da potvrdi informaciju, a s druge strane imamo instituciju koja

⁴² Marija Arnautović, novinarka, fokus grupa 24.2.2021; Mersiha Drinjaković, urednica Magazina Gracija, fokus grupa 24.2.2021.

⁴³ Isto.

⁴⁴ Mia Bojičić, novinarka portala Bljesak.info, fokus grupa 26.2.2021.

radi na drugi način i oni žele to provjeriti, određenu informaciju filtrirati”, kaže Levarda.⁴⁵

Predstavnice gender mehanizama i nevladinih organizacija koje se bave rodno zasnovanim nasiljem govore da organiziraju sastanke, edukacije, konferencije, ulične kampanje, da su podaci institucija o rodno zasnovanom nasilju dostupni novinarima i novinarkama na upit, a da su organizacije civilnog društva na raspolaganju za savjete, edukaciju, podjelu materijala koji su potrebni novinarima/kama da se upoznaju sa pravilnim, etičnim i ispravnim načinom izvještavanja o ovoj temi.⁴⁶ Novinari i novinarke pozitivno ocjenjuju aktivnosti i saradnju s organizacijama poput Medica Zenica, Vive žene⁴⁷, Fondacijom Cure⁴⁸, Centrom za ženska prava Zenica i Emmaus organizacijom⁴⁹, ali upućuju i na određene nedostatke. Utisak jednog novinara, koji je želio ostati anoniman, je da gender mehanizmi slabo organiziraju konferencije za medije, saopštavaju dostupne podatke, i rezultate relevantnih istraživanja.⁵⁰

Respondenti dodatno problematiziraju manjak vidljivosti takvih aktivnosti i nedostatak kapaciteta gender mehanizama i nevladinih organizacija za komunikaciju s medijima. Neda Kapetan kaže da Centar za socijalni rad u kojem ona radi nema PR-a i da tu ulogu obavljaju socijalni radnici.⁵¹ Pored toga, materijali nevladinih organizacija su često pripremljeni na način da nisu privlačni niti razumljivi medijima, zbog čega ih oni i ne koriste.⁵²

Medijsko okruženje za proizvodnju profesionalnog i etičnog sadržaja o rodno zasnovanom nasilju respondenti ocjenjuju sa ukupnom ocjenom 21 (od 40). Smatraju da postoje propisi ali da se oni slabo sprovode. Naročito nisko ocjenjuju sankcionisanje govora mržnje (9) i primjenu profesionalnih posljedica za medije koji krše etičke principe (12).

45 Nela Levarda, šefica Odsjeka za društvene djelatnosti i usluge građanima Novi Travnik i članica multisektorskog tima, fokus grupa, 26.2.2021.

46 Ljilja Lukić, Fondacija Lara, odgovori iz upitnika. Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH, odgovor iz upitnika.

47 Džana Brkanić, zamjenica urednika BIRN, BiH fokus grupa, 24.2.2021.

48 Brankica Smiljanić, novinarka, fokus grupa, 24.2.2021.

49 Neda Kapetan, socijalna radnica, Centar za socijalni rad Novi Travnik, intervju, 3.3.2021.

50 Novinar, anoniman, odgovori iz upitnika.

51 Neda Kapetan, socijalna radnica, Centar za socijalni rad, intervju, 3.3.2021.

52 Rubina Čengić, novinarka, fokus grupa, 26.2.2021..

Regulatorna agencija za komunikacije i Vijeće za štampu imaju kodekse koji se mogu odnositi i na rodno zasnovano nasilje, uključujući ravnopravnost spolova, diskriminaciju, privatnost, zaštitu djece i maloljetnika. Ipak, profesionalne posljedice za proizvodnju takvog sadržaja su nedostatne, naročito kad je riječ o samoregulatornom okviru. Regulatorna agencija za komunikacije može izreći novčane kazne zbog kršenja kodeksa i pravila, ali to čini sporadično i po prijavi građana/ki, a respondenti govore da ne poznaju slučaj u kojem je jedan emiter bio kažnen zbog neprofesionalnog medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju.

Efikasnost samoregulativnog sistema Vijeća za štampu i online medije u BiH, s druge strane, je još manja, s obzirom na to da su njegove aktivnosti ograničene na neobavezujuće odluke upućene online i štampanim medijima o medijskim sadržajima koji krše Kodeks za štampu BiH. Jedan od razloga, kako navode respondenti, jeste što se slučajevi neprofesionalnog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju ne prijavljuju, te je javnost o takvim kršenjima slabo educirana i slabo reaguje⁵³, ali su i reakcije gender mehanizama reaktivne i zakašnjele. Postoje blogeri koji pišu o rodno zasnovanom nasilju, ali oni su, govore respondenti, vidljivi samo uskom krugu pratitelja.⁵⁴ Kao pozitivne primjere navode djelovanje pojedinih osoba, kao što je Ajna Jusić, predsjednica Udruženja Zaboravljenog djeca rata, koja svojim aktivnostima podiže svijest o nasilju nad ženama.⁵⁵

Respondenti naročito problematičnim smatraju komentare na društvenim mrežama i online portalima koji mogu sadržavati govor mržnje, uvrede na račun osobe koja je pretrpjela nasilje kao i njen i počiniteljev identitet, a koji se ne uklanjuju i ne sankcionisu. Iako se prema krivičnim zakonima govor mržnje može sankcionirati, na temelju odredbi o ‘izazivanju’ mržnje, kao i propisa RAK-a, predmeti govora mržnje se nedosljedno i nedovoljno procesuiraju. Mediji imaju različite prakse u regulaciji komentara; pojedini (poput Radija Slobodna Evropa) moderiraju komentare prije njihovog objavljivanja, dok drugi (kao Bljesak.info) zahtijevaju od korisnika da se registriraju prethodno na portal; ali veliki broj njih ne moderira komentare zbog manjka kapaciteta, ali i velike čitanosti komentara i boljeg *reacha*.

53 Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH, odgovor iz upitnika.

54 Brankica Smiljanić, novinarka, fokus grupa, 24.2.2021.

55 Mersiha Drinjaković, urednica Magazina Gracija, fokus grupa 24.2.2021.

Veliki broj žalbi koje primi Vijeće za štampu odnosi se na govor mržnje i uvrede u komentarima na online portalima. Da se takvi komentari nalaze i ispod tekstova koji se tiču rodno zasnovanog nasilja govori i primjer da je u u 2020. godini Vijeće za štampu zaprimilo pet žalbi na komentare ispod dva teksta na web stranici Radio Sarajevo i web portalu Depo.ba, a koji su govorili o hapšenju pedofila.⁵⁶ Pored toga, komentari su i način na koji javnost može vršiti pritisak na medije da objave ime počinjoca. Urednik jednog online medija navodi upravo takav slučaj u kojem je javnost optužila medij da je na strani počinjoca jer nije objavio njegovo ime, koje je bilo poznato toj lokalnoj zajednici.

Predstavnice gender mehanizama i nevladinih organizacija smatraju da je posljednjih godina došlo do određenog napretka u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, kao i povećanog interesa medija za njihov rad, a primjetni su i počeci kontinuiranog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju, a ne samo, kako govore, tokom 16 dana aktivizma. Ipak, još uvijek su prisutni brojni problemi u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, kao što su senzacionalističko izvještavanje, manjak tematskog izvještavanja i istraživanja i konsultiranje stručnih osoba, stereotipi, fokus na pojedinačne slučajeve, a ne na temu rodno zasnovanog nasilja, neposredno otkrivanje identiteta osobe koja je pretrpjela nasilje.⁵⁷ Respondenti kvalitet medijskog izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju ocjenjuju sa veoma niskom ocjenom 15 od 40, naročito kada je riječ o bombastičnim naslovima sa brutalnim detaljima nasilja (ocjena 9 od 40), što pokazuje i analiza.

---

56 "Ovo su imena uhapšenih pedofila: Objavljen i dio jezive prepiske s djecom", Radio Sarajevo; "hapšeno sedam pedofila: Vrbovali djecu preko Facebooka i tražili da se slikaju bez odjeće, evo kako su uhvaćeni" https://www.vzs.ba/images/2020/BHS_2020a_3.pdf

57 Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH, odgovor iz upitnika

5

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju nad ženama je učestalo, ali i dalje izuzetno problematično jer se osobe koje su se suočile sa nasiljem često portretiraju kao žrtve društvene datosti koja se u bh. društvu i dalje u određenim segmentima smatra uobičajenom.

5. ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju nad ženama je učestalo, ali i dalje izuzetno problematično jer se osobe koje su se suočile sa nasiljem često portretiraju kao žrtve društvene datosti koja se u bh. društvu i dalje u određenim segmentima smatra uobičajenom.⁵⁸ Analiza medijskog sadržaja i fokus grupa upućuje na to da razlog za veoma učestalo, gotovo svakodnevno, medijsko izvještavanje o nasilju nad ženama i djevojčicama nije doprinos njegovoj prevenciji nego povećanje čitanosti prenošenjem dramatičnog i uzinemirujućeg sadržaja i potreba da se popuni prostor na stranicama novina.

Analiza novinskih članaka objavljenih u medijima u Bosni i Hercegovini pokazala je, treći put zaredom, kako je izvještavanje o slučajevima rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama skoro u potpunosti odvojeno od konteksta da je to društveni problem, da ga je potrebno prepoznati i prijaviti, i da postoji sistem pomoći onima koji se suoče sa nasiljem, kao i sistem sankcija za one koji nasilje počine. Umjesto toga, pokazat će nalazi u nastavku, o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama izvještava se u rubrici crne hronike i većinom na osnovu šturih policijskih i pravosudnih informacija. Istovremeno, u pojedinim slučajevima se više prostora daje počinitelju nasilja i korištenjem neprilagođenog vokabulara na indirektan način se apologira počinjeno nasilje, u određenom dijelu i kroz stereotipno predstavljanje odnosa muškaraca i žena i ustupanje prostora indirektnom opravdanju nasilja.

Interpretacija rezultata u svakom segmentu će pratiti način na koji su prezentovani nalazi istraživanja iz 2016. i 2018. godine i ondje gdje to bude relevantno, naglasiti uočene promjene. Jedan dio rezultata odnosi se na analizu članaka iz četiri dnevne novine (270 članaka): Dnevni avaz, Dnevni list, Oslobođenje i Nezavisne novine, prikupljenih kroz press clipping ili ciljano izdvajanje članaka na zadatu temu. Drugi dio rezultata odnosi se na članke iz te četiri dnevne novine (25 članaka) dobivene kroz pretragu digitalnog arhiva štampe na dvije ključne fraze „nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“ u istom periodu, a treći dio rezultata se odnosi na pretragu sadržaja tih istih ključnih fraza u tri online informativna portala (68): Klix.ba, Hercegovina.info i Buka.com u istom vremenskom periodu, od 1. januara do 30. juna 2020. godine.

1.1.2020. – 30.6.2020.			
Press clipping	Dnevni avaz, Dnevni list, Oslobođenje i Nezavisne novine	Ciljano izdvajanje članaka na zadatu temu	270
Infobiro	Dnevni avaz, Dnevni list, Oslobođenje i Nezavisne novine	Pretraga na dvije ključne fraze „nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“	25
Online portali	Klix.ba, Hercegovina.info i Buka.com	Pretraga na dvije ključne fraze „nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“	67
			362

58 Istraživanje OSCE-a o nasilju nad ženama. Dobrobit i sigurnost žena. Izvještaj sa rezultatima iz Bosne i Hercegovine (2019). Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/423518.pdf>

U najvećem dijelu analiziranog materijala, među člancima izdvojenim iz dnevnih novina na osnovu teme kojom se bave, uočljiv je podatak da je – s obzirom na to da je 2020. godina obilježena pandemijom COVID-19 koja je zaokupila medije širom svijeta – smanjen broj izvještaja o rodno zasnovanom nasilju s početkom pandemije u odnosu na isti period 2018. godine. Oko dvije trećine (65%) od ukupnog broja izdvojenih i analiziranih članaka je objavljeno u prvom kvartalu 2020. godine, a još jedna trećina u drugom kvartalu (35%), što, ako se mart uzme kao početak krize izazvane pandemijom u BiH, ukazuje na pad u broju izvještaja o ovoj temi i vidljivo povećanje izvještaja o temama vezanim za zdravstvo, sigurnost i ekonomiju.

5.1. Priča i autori: Kratko i u „crnoj hronici“

Skoro svaki drugi članak o rodno zasnovanom nasilju nad ženama nije potpisani čak ni inicijalima, a tek svaki deseti je potpisani punim imenom i prezimenom novinara ili novinarke. Tek oko polovine analiziranih članaka je prepoznato kao originalni tekst, odnosno onaj koji potpisuje redakcija, a jedna petina su članci preneseni iz novinskih agencija ili iz drugih medija.

Na osnovu potpisanih članaka, gotovo je podjednako novinara (15) i novinarki (19) koji/e izvještavaju o nasilju nad ženama. Ovakvi nalazi predstavljaju pogoršanje u odnosu na 2018. godinu kada je nepotpisan bio svaki četvrti članak. Mogući razlog, kao i u prethodnim analizama, jeste što je 40 posto članaka kratko (do četiri paragrafa), a 25 posto dugo (više od osam paragrafa). U tom smislu, s obzirom na to da je praksa u medijskoj produkciji da se novinari/ke pod veoma kratke članke obično ne potpisuju, prisustvo takvih članaka ukazuje da se radi o malim tekstovima u rubrikama poput crne hronike koje često priređuje isti novinar ili novinarka koji bi bili potpisani mnogo puta na istoj stranici novine na kojoj se nalazi više članaka.

U većini posmatranih karakteristika moguće je uočiti razliku između članaka izdvojenih u press clippingu na osnovu teme kojom se bave i članaka koji su izdvojeni na osnovu dvije ključne fraze važne za ovo istraživanje, „nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“. Dok je 25 posto članaka iz press clippinge označeno kao dugo (više od osam paragrafa), 60 posto članaka je tako označeno među onima koji su izdvojeni na osnovu ključnih fraza u tim istim štampanim medijima i 51 posto ih je dugo u online medijima. Dužina članka ukazuje na prostor dat ovoj temi, a u kombinaciji sa nalazima analize drugih karakteristika koje slijede, moguće je uočiti obrasci koji ukazuju na to da se i dalje zadržava praksa objavljivanja članaka toliko kratkih da teško da zadovoljavaju formu osnovne vijesti i stiče se dojam da im je svrha da služe kako bi „popunile prostor“ u prelomu novine.

**Odžak
Pretukao ženu**

► Tokom intervencije Hrine pomoći i asistencije policije u Odžaku uhapšen je I. A. zbog sumnje da je izvršio kriminalno djelo porodično nasilje. On je prije hapšenja od lječnika odžačkog Doma zdravlja tražio medicinsku intervenciju te je u svom zahtjevu naveo da je njegova 45-godišnjoj supruzi D. A. potrebna medicinska pomoć, naglasivši pri da ona ima psihičkih problema. Kada je medicinska ekipa s policijom došla u njihovo dvorište, D. A. je policijacima kazala da suprug posjeduje vatreno oružje te da vrši nasilje u porodici. Žena je policiji dobrovoljno predala polautomatsku pušku i streljivo. N. Tr.

Uhodio i proganjao Banjalučanku

Majku pokušao ubiti satarom

BANJA LUKA - Banjalučka policija uhapsila je Emira B. zbog sumnje da je počinio kazneno djelo pokušaj ubojavaštva. Neslužbeno se doznaće da je on svoju majku pokušao ubiti satarom.

- Policijskoj upravi Banja Luka prijavljeno je da je u Ulici ordunaška broj 14 u obiteljskom stanu, osumnjičena osoba hladnim oružjem ranjila ozljede u predjelu glave svoje majci.

Ona je zbrinuta na U C R S-a, priopćeno je iz PU Banja Luka.

O navedenom je obaviješten dežurni tužitelj Okružnog javnog tužiteljstva Banja Luka, koji se izjasnio da se radi o navedenom kaznenom djelu, te da se osumnjičeni uz izvještaj o počinjenom kaznenom djelu provede u prostorije Okružnog javnog tužiteljstva Banja Luka na dalje postupanje.

CRNA HRONIKA 15

Pripadnici banjalučke policije su uhapsili 27-godišnjeg Stefana V. zbog sumnje da je proganjao djevojku u Banjoj Luci. Osumnjičeni se, kako navode u PU Banja Luka, tereti za krivično djelo proganjanje.

- S. V. je osumnjičen da je tokom aprila uhodio i pratio djevojku, što je kod nje izazvalo osjećaj straha za vlastitu bezbjednost. O sveemu je obaviješten dežurni tužilac Okružnog javnog tužiteljstva Banja Luka, koji na stavlja istragu, kažu u banjalučkoj policiji. A. B. Č

HRVATSKA POLICIJA Ubijena djevojka bila maloljetna

ZAGREB - Zagrebačka policija utvrdila je identitet djevojke čije je tijelo umotano u tepih u subotu pronađeno u novozagrebačkom naselju Sopot. Iz policije su naveli da se radi o maloljetnici, a u vezi sa ovim slučajem priveden je 30-godišnji muškarac u čijem stanu je stanovala.

Podsjećamo, u Žrnjikovoj ulici na ulazu u podrum zgrade pronađeno je mrtvo tijelo mlađe ženske osobe, umotano u tepih.

"Dvojica muškaraca su se oko šest časova glosno prepriala, odjekivalo je cijelom zgradom. Nakon toga se čuo ženski vrišak i sljedeće što znari, ispred nekadateljnog skloništa iz vremena Domovinskog rata pronađena je mrtva djevojka", ispričala je žena koja živi u toj ulici. (Index.hr)

Slika 1 isječci kratkih članaka iz četiri dnevne novine (Dnevni list, 18/03/2020, strana 23. Nezavisne novine, 17/02/2020, strana 15, Oslobođenje, 20/04/2020, strana 15, Dnevni list, 18/03/2020, strana 23)

Više od pedeset posto članaka – tačnije 55 posto – su originalni, što se odnosi na one potpisane imenom i prezimenom ili inicijalima novinara/ke, što pokazuje rast u odnosu i na 2016. i na 2018. godinu. Ostali članci su ili preneseni iz novinskih agencija ili iz drugih medija, ili (23%) im nije naznačen niti autor/ca niti porijeklo sadržaja – nisu potpisani niti imenom i prezimenom, inicijalima, niti je navedeno da su preneseni iz agencije ili drugog medija.

OSLOBOĐENJE • PONEDJELJAK 22. JUNI/LIPANJ 2020

I dječa su sve češće žrtve psihičkog i fizičkog nasilja

Žene i djeca su u kandžama nasilja

U Sigurnoj kući su 22 žrtve nasilja u porodici, od čega je devet žena, sedmero djece i šest djevojaka

Piše **ELDINA ZOLJ-BALENOVIĆ**

Od kraja maja jedina sarajevska Sigurna kuća ponovo prima korisnice. Prijemni se vrši u skladu s prepromkom Centra za socijalni rad i MUP-a Kantona Sarajevo kao što je predviđeno protokolom osaradnjičenju Fondacije lokalne demokratije, JU Kantonalni centar za socijalni rad i MUP-a Kantona Sarajevo.

Zaboravljeni

Prijevno je moguće realizovati tokom 24 sati svih sedam dana u sedmici. Osoblje Sigurne kuće nakon smještaja realizuje testiranje na letećom nizu saznanju Domom zdravlja Kantona Sarajevo, kazala nam je Mubera Hodžić-Lemeš, menadžerica Sigurne kuće Fondacije lokalne demokratije.

Sigurna kuća koja brine o ženama i dječima žrtvama porodičnog nasilja od institucija sistema je u jeku pandemije koronavirusa bila zaboravljena.

- Dobili smo jedan vid podrške, ali nedovoljno za normalno funkcionisanje. Nismo imali kapacitete da primamo nove korisnice jer nismo imali adekvatan prostor za izolatoriju, čak smo medju poslijerijama dobilli sredstva za dezinfekciju, tako smo upozoravali na to da će izolacija neizvjesnosti uzrokovati povećan broj porodičnog nasilja, nije se naviđeno da reagovalo, dodala je Hodžić-Lemeš.

Nismo imali kapacitete da primamo nove korisnice jer nismo imali adekvatan prostor za izolatoriju, kaže Hodžić-Lemeš.

Trenutno su u Sigurnoj kući zbrinute 22 žrtve nasilja u porodici, od čega je devet žena, sedmero djece i šest djevojaka. U periodu kada je sigurnakučabilazatovanju, za prijem novih korisnica i dalje je u funkciji bio SOS telefon koji je bilježio brojne pozive.

Pozivi su se najčešće odnosili na prijavu psihofizičkog nasilja nad ženama. U pozivima su nam govorili da su konstantno ugrožavani psihološkim nasilju jer su učincu vremena provode zajedno s nascinicom s obzirom na tada akutne mjere zabrane kretanja. U aprili smo pratili povećanje broja SOS poziva za 300 posto u odnosu na mart. U maju je došlo je do blagosmanjenja broja SOS poziva, ukupan broj zaprimljenih poziva je za 10 posto manji u odnosu na april.

Kompleksnost

Svi pozivi koji smo zaprimili na SOS telefon koji su se odnosili na prijavu nasilja su kompleksni, specifični te veoma teški i odnosne se na psihološko i fizičko nasilje kojim su izložene ne samo žene već i njihova djece i drugi članovi porodice koji su prisiljeni da borave 24 sata u istom prostoru. U pozivu je Mubera Hodžić-Lemeš.

SOS telefon Sigurne kuće za prijavu nasilja 033 222 000 je otvoren 24 sata, a nasilje se može prijaviti i putem emaile psihološka podrška@bih.net.ba. Nasilje može prijaviti i u nadležnoj policiji, gdje će biti zaprimljena prijava i proveden postupak u skladu sa zakonskim mogućnostima.

SOS telefon Sigurne kuće za prijavu nasilja 033 222 000 je otvoren 24 sata

Slika 2 Primjer intervjuja sa stručnom osobom posvećenog temi nasilja nad ženama (Oslobođenje, 22/06/2020, strana 16.)

Oko 92 posto članaka izdvojenih u press clippingu o ovoj temi su u formi vijesti, a analize, komentari i intervjuji su veoma rijetki, dok novinarskih istraživanja nije bilo u 2020. godini. Važno je istaknuti ove pokazatelje o učestalosti novinarskih formi u kojima se izvještava o temi rodno zasnovanog nasilja, budući da su analize, komentari i intervjuji forme koje omogućuju dublji uvid u temu, zahtijevaju više posvećenosti i zauzimaju više prostora o kojоj god vrsti medija da se radi.

Intervjuji su bili veoma rijetki (ukupno 13 od 362 analizirana članka). Kao novinarska forma, intervju je koristan za izvještavanje o osjetljivim temama kao što je ova, gdje se daje prostora osobama relevantnim za temu da pričaju o više aspekata društvenog problema i njegovog rješavanja ili bi mogli da omoguće osobama koje su se izborile sa nasiljem da detaljno ispričaju svoja iskustva u svrhu edukacije javnosti i poticanja na akciju. Kao i u ranijim istraživanjima, rijetki intervjuji koji jesu napravljeni bili su sa aktivistima/kinjama ili ekspertima/icama u oblasti.

S obzirom na dužinu članaka, na najučestalije kratke forme i nedostatak originalnog autorskog doprinosa izvještajima o rodno zasnovanom nasilju, generalni zaključak ostaje isti – mediji o ovoj temi izvještavaju kratko i bez dubinske analize i, kao što će podaci o izvorima pokazati, većinom na osnovu servisnih informacija iz institucija. Sedamdeset posto članaka se odnosi na događaje i teme iz Bosne i Hercegovine, a ostatak se odnosi na događaje i teme van države ili generalno izvještavaju o temi (2%).

Respondenti iz fokus grupe se slažu da mediji većinom o rodno zasnovanom nasilju ne izvještavaju tematski već kroz pojedine slučajeve,⁵⁹ te rijetko promovišu stav da je nasilje problem čitavog društva i da nije privatna stvar.⁶⁰

Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju, kako navode respondenti, se uglavnom odnosi na dnevno-aktualna dešavanja, pojedinačne slučajeve nasilja, izvještavanje sa konferencija i prenošenje saopštenja organizacija koje se bave ovom temom. Rijetki su tekstovi i prilozi koji tematski pristupaju ovom društvenom problemu i objavljuju informacije u cilju bolje informiranosti građana/ki i prevencije nasilja, te oni koji promovišu specijalizovane servise podrške za preživjele od nasilja, nevladine organizacije koje pružaju smještaj u sigurne kuće,

⁵⁹ Indikator 27, ukupna ocjena 13 od 40

⁶⁰ Indikator 28, ukupna ocjena 21 od 40

besplatnu pravnu pomoć i SOS liniju za podršku.⁶¹ Predstavnice gender mehanizma i nevladinih organizacija koje se bave rodno zasnovanim nasiljem govore da je, ipak, došlo do napretka u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju u odnosu na prethodne godine, te da su mediji više zainteresirani za ovu temu i njihov rad, kao i da dobivaju više upita, a što je naročito bio slučaj tokom pandemije.

Ipak, smatraju da i dalje postoji problem neprimjerenog izvještavanja, manjka analize i konsultovanja stručnih osoba, bombastičnih naslova u cilju podizanja čitanosti, zbog kojih, kako navodi Ljilja Lakić, svi etički kodeksi padaju u vodu.⁶² Analiza fokus grupe upućuje i na to da mediji rijetko izvještavaju o pozitivnim primjerima, te da se uglavnom u medijima šalju poruke da mehanizmi zaštite od rodno zasnovanog nasilja ne funkcioniraju, što dodatno može obeshrabriti osobu koja se suočava sa nasiljem da ga prijavi.

“Sigurno je da u nekim slučajevima postoje propusti i kao takvi treba da budu sankcionirani. Uloga medija može da bude da ukažu na određene propuste i da utiču na adekvatno postupanje, međutim nerijetko se dešava da mediji mogu da naprave veću štetu i da neadekvatnim izvještavanjem narušavaju tok istrage i sam proces dokazivanja”, navodi Fatima Bećirović, iz Gender centra FBiH.⁶³

5.2. Vizualizacija: Bez eksplicitnih scena nasilja

Fotografije koje prate izvještaje o nasilju nad ženama i djevojčicama u BiH generalno ne sadrže neetične detalje poput eksplicitnih scena brutalnog nasilja i nije uočena nijedna izuzetno problematična ilustracija članka, što je bio slučaj u prethodnim istraživanjima, iako i tada u nekoliko primjera. Dok su opisi korišteni u člancima, o čemu će više detalja biti dostupno u analizi studija slučaja, iznosili najsitnije detalje brutalnosti, fotografije to nisu pratile u posmatranom periodu.

Analiza iz 2018. godine pokazala je primjere poput onog da je članak o istrazi ubistva 54-godišnjakinje iz okoline Prijedora ilustrovan fotografijom na kojoj se jasno vidi krvavi jastuk (žena je umrla od izljeva krvi u mozak, nakon premlaćivanja), takvih primjera u istom

⁶¹ Indikator 38, ukupna ocjena 16 od 40

⁶² Ljilja Lukić, Fondacija Lara, odgovori iz upitnika.

⁶³ Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH, odgovor iz upitnika.

2

Dnevni avaz, nedjelja, 1. mart/obujak 2020.

ZIVINICE Nezapamćena porodična tragedija u naselju Cijuge

Biznismen ubio sina, teško ranio suprugu pa presudio sebi

Mujčinović je pucao u suprugu, koja se spasila skokom s balkona ● Komšije u šoku: Nikad se nije čula svada ● Pučnjavu prijavio radnik iz apoteke koju je držao stradal Adimir

Porodična kuća Mujčinovića: Šta se dogodalo

Suhobuci su nastali juče donjeli je nezapamćenu porodičnu tragediju u živiničkom naselju Cijuge.

Zijad Mujčinović (54), po još nerazjašnjenoj okolnostima, je iz pištolja pucao u suprugu Zadu (54), a potom je hici-ma usmrtio sina Admiru (34). Na koncu je presudio sebi.

Najčrnnji scenarij

Njegovo i sinovo beživotno tijelo pronasli su službenici Policijske stanice u Živinicama.

Supruga je pojavila jezivačku načinjenicu sudbinu skokom s balkona porodične kuće. Nakon ukazane prve pomoći prevezane u Univerzitet-sko-klinički hospital u Tuzli, gde je u toho juče ujutru dana operirana i ranjena se van životne opasnosti.

Na mjesto porodične tragedije brzo je stigao veliki broj komšija, koji su učestvovali i u pokupljanju pucnjaka uvidav.

- Othranio sam se u tom dvoritvu. Oni su mi

izvedeni ostalih Zijadova detinjili, bili su u susjednoj kući i pod nadzorom policijskog časnika.

- Habilis učestvovao je i Klinici za ortopediju i traumatoologiju, ima po-

činjivo. Radnik će biti saslušan u službenim pro-

storijama.

- Sin Admir je radio u Poljoprivrednoj apoteci,

poljoprivrednoj tvrtki u njoj. Bili su nam odlične komšije. Žao nam je zbog svega što se dogodilo - kaže jedna komšija s kojom smo razgovarali u naselju Cijuge.

Prvi pucanj, prema preliminarnim rezultatima istraze, bio se oko 08:00 sati, a sljedeći Po-

licijske komisije Živinice, o tome se obavijesteni u 8:10 sati.

Policiju je, pretpostavlja se, najvjerojatnije nazvao radnik iz Poljoprivredne apoteke koja je u vlasništvu porodice Mu-

Stabilno stanje

Zada Mujčinović je u stabilnoj stanju.

Hospitalizirana je na

Klinici za ortopediju i

traumatoologiju, ima po-

vrede desne podlaktice, ljevih koljena i skočnog zgloba – rečeno je u Univerzitet-sko-kliničkom centru Tuzla.

E. SKORIĆ

Slika 3 Primjer objave fotografija koje otkrivaju detalje o tačnoj lokaciji gdje se desilo porodično nasilje (Dnevni avaz, 01/03/2020, strana 2.)

posmatranom periodu u 2020. godini nije bilo. Sličnih primjera krvavih scena nasilja je bilo i u 2016. godini, a izostanak takvih primjera u 2020. godini može da bude pokazatelj važnog napretka u pristupanju vizualizaciji izvještaja na temu rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama u BiH.

Metodologija ove analize uključila je ispitivanje fotografija koje prate tekstove o nasilju nad ženama u BiH: da li je prikazana scena nasilja, ako jeste, da li je prikazana jasno ili zamućeno, da li su prikazana lica, da li prateća fotografija prikazuje neki generalni prizor ili tekst uopšte nije popraćen fotografijom.

Objavljuvanje teksta i fotografija u medijima treba da bude u skladu sa javnim interesom kojeg Kodeks za štampu i online medije u BiH definije kao postupak ili informaciju kojima je namjera pomoći javnosti u donošenju ličnog mišljenja i odluka o pitanjima i događajima. U namjeri da informišu javnost, novinari/ke treba da budu oprezni i istovremeno poštuju intimu i sigurnost onih o kojima pišu te da posebno izbjegavaju senzacionalizam. Fotografija uz članak, u novinama ili na online mediju, vizualno

Napad na reprezentativke Bosne i Hercegovine u karateu, 18- godišnje sestre Emu i Enu Selman, uznemirio je kako bh. javnost tako i cijeli region. U jeku borbe protiv nasilja nad ženama, Adel Vučkić iz Ključa brutalno je pretukao sestre. Policija je brzo reagirala i privela mlađicu.

Nasilničko ponašanje

- On je lišen slobode i nad njim je zavedena kriminalistička obrada. O svemu je upoznat tužilac, a uhapšeni je osumnjičen za krivično djelo nasilničko ponašanje - kazala je Šnejžana Galić, portparol MUP-a Unsko-sanskog kantona.

Vijest o napadu koji se desio u noći između petka i subote na svom Facebook profilu objavila je Ema Selman. Sestre su talentirane reprezentativke koje su Bosni i Hercegovini donijele brojne medalje

Ema je na Facebooku objavila fotografije na kojima se vide modrice s medunarodnih takmičenja.

Ema Selman je na svom profilu pojasnila šta se desilo, a priložila je fotografije na kojima se vide modrice i podlivi na njenom licu.

- Želim svima javno da kažem o situaciji o kojoj su upoznati mnogi gradani Ključa. Desilo se sinoć u ponoć (petak na subotu) da je na moja vrata pokušala vidno pijana osoba i

ušla mi u stan kako bi mene i moju sestru istukla i fizički zlostavljala. Adel Vučkić je izvršio nasilje na meni. Ja sam žrtva nasilja jedne pijanice. Nije me sramota, ovo nije moje poñenje, već njega i njegove porodice. Ne znam na koji nivo može muškarac spasti da udari žensko. Adele Vučkiću, ovo mene ne boli, ja se ne stidim. Ti si taj koji se treba stidjeti - napisala je Ema Selman.

Podrška građana

Dodata je kako joj je dosta nasilja nad ženama te poručila da neće šutjeti.

- Mi imamo svoja prava. Predlažem svim ženama da nikad ne trebaju šutjeti nad nasiljem! Dosta, ljudi, pisana o situaciji koja je bila ovim

Adel Vučkić

Slika 4 isječak iz Dnevnog avaza (djevojke koje su napadnute, same su podijelile fotografije modrica) Dnevni avaz, 18/06/2020, strana 17.

podržava i nadopunjuje tekst. Kao što tekst treba da poštuje etičke i profesionalne standarde, treba i fotografija. Pored toga što fotografija privlači pažnju čitalaca, ona također pruža informacije i stoga je bitno što ona prikazuje i da li je u skladu sa standardima. Teme koje uključuju lične tragedije treba da budu obzirno tretirane, a pogodenim ličnostima treba prići diskretno.

Svaka druga ilustracija članka u 2020. je označena „generalno“ što znači da su korištene fotografije poput zgrada institucija koje se spominju, policije na terenu ili grada i ulice gdje se nešto desilo. U tom smislu jeste bilo prikaza koji su ugrozili privatnost osoba koje su pretrpjeli nasilje, ali se obično radilo o slučaju toliko javnom da su objavljeni i detalji o identitetu članova porodice u kojoj se nasilje desilo.

Takov primjer je objavljivanje detalja o slučaju iz Živinica iz marta 2020. gdje su objavljeni identiteti članova porodice, fotografije kuće u kojoj su živjeli, detalji o njihovom privatnom i poslovnom životu, kao i komentari komšija i poznanika. Budući da se radi o malom gradu i o ubistvu, samoubistvu i ranjavanju, o čemu su detalji iz ovakvih izvještaja prenijeti u mnogim medijima, u internet pretrazi ostaju trajno dostupni detalji koji narušavaju privatnost žene koja je preživjela nasilje. Više o zaštiti privatnosti slijedi u narednom dijelu ove analize gdje će biti pojašnjeno zašto je važna zaštita identiteta osoba koje se suočavaju sa nasiljem.

Oko 15 posto članaka ima objavljenu fotografiju žene ili djevojčice koja je pretrpjela nasilje, i to su većinom jasne fotografije njihovih lica. Dio tih fotografija se odnosi na slučajeve koji su već široko poznati u javnosti, poput slučaja otmice trogodišnje Britanke Madeleine McCann iz 2007. godine zbog novih informacija o njenoj navodnoj smrti i o osumnjičenom za njen nestanak ili poput slučaja o kojem se izvještava kao o femicidu, nerazjašnjenje smrti Mostarke Lane Bijedić, kao i femicidu nad Sarajkom Irmom Forić.

Iako je zabilježeno objavljivanje fotografija lica žena i djevojčica koje su se suočile sa nasiljem, te fotografije nisu prikazivale nasilje nad njima nego im je svrha bila otkrivanje identiteta i izgleda osobe. Fotografije vidljivih posljedica nasilja su rijetko objavljivane, kao u slučaju dvije sestre karatistkinje koje su na društvenim mrežama objavile fotografije svojih lica na kojima su vidljive modrice pri čemu su ciljano istupile u javnost kako bi imenovale osobu za koju tvrde da ih je pretukao u njihovom stanu, ali i kako bi pozvalе da se o nasilju ne šuti.

Oko 14 posto analiziranih članaka ne prati fotografija što su bili većinom članci u formi veoma kratke vijesti, praksa koja je bila prisutna i 2016. i 2018. godine.

U oko pet posto svih članaka pronađeno je kako je fotografija lica počinitelja ili osobe nad kojom je izvršeno nasilje zamućena što se smatra tragom dobre prakse u cilju zaštite identiteta i prevencije dalje stigmatizacije ili izazivanja opasnosti i drugih

posljedica po živote onih koji su pretrpjeli nasilje. Kao pokazatelj napretka u medijskom izvještavanju o nasilju nad ženama, a posebno djevojčicama, može biti zabilježen podatak da nije bilo uočenih primjera, kao u ranijim istraživanjima, da je kroz objavu fotografije indirektno otkriven identitet osobe koja je pretrpjela nasilje. To je posebno važno istaknuti budući da je tokom prvih šest mjeseci 2020. godine bilo oko četvrtina članaka na temu seksualnog zlostavljanja maloljetnica.

Primjeri zamućenih fotografija ukazuju na postojanje svijesti o elementarnoj etici, ali primjeri indirektnog i direktnog otkrivanja identiteta u drugim izvještajima govore da je u ovom segmentu potrebno još raditi kako bi se postigao nivo izvještavanja koji ni na koji način ne ugrožava osobe koje su suočene sa nasiljem.

Kao i ranijih godina, primjetna je praksa objavljivanja punog identiteta i fotografija žena koje su ubijene, što sugerije da je u slučaju smrti medijima prihvatljivo takvo narušavanje privatnosti, bez doze obzira prema dostojanstvu tih osoba i privatnosti njihovih porodica.

Korištenje fotografija na kojima je prikazano lice žene nad kojom je izvršeno nasilje predstavlja jasno identifikovanje te osobe, što je osjetljivo u slučajevima nasilja. Ono ne služi interesu javnosti i obično ne služi interesu istrage u slučaju, pogotovo ako se radi o slučaju koji se tek dogodio i o kojem mediji pišu na osnovu izjava očeviđaca, gdje policijski izvori potvrđuju da ne mogu iznositi detalje u javnost.

Respondenti govore da je došlo do poboljšanja u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju i da su rijetke prakse da se direktno objavi identitet maloljetnog lica. Ipak, problematiziraju razne aspekte medijskog izvještavanja, među kojima i prikazivanje brutalnih scena nasilja u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju⁶⁴ i otkrivanje identiteta žrtve i počinioca, uključujući i fotografije.⁶⁵ Jedna od učesnica navodi i kako se kroz generalne ilustracije koje se koriste u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju jačaju stereotipi o ženama. U njima se uglavnom prikazuju bespomoćne žene, "s rukama preko lica, s modricama, ščućurena u nekom čošku". Takve ilustracije, govori, ukazuju na bespomoćnost. "Nisam nikad vidjela da je netko stavio sliku jedne osnažene žene, podijelio jednu pozitivnu priču, kako je ona uspjela", navodi.⁶⁶

⁶⁴ Indikator 33, ukupna ocjena 9 od 40.

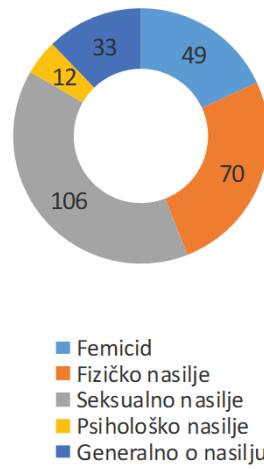
⁶⁵ Indikatori 29 i 30, ocjene 18 i 15 od 40.

⁶⁶ Učesnica želi ostati anonimna.

5.3. Vrsta nasilja: Seksualno nasilje dominantno

U medijima u BiH najviše se izvještava o seksualnom i fizičkom nasilju nad ženama i djevojčicama, dok su ostale vrste nasilja zanemarene. Oko 40 posto svih izvještaja tokom prve polovine 2020. godine je bilo o seksualnom nasilju nad ženama i djevojčicama, a oko 25 posto svih izvještaja u člancima izdvojenim kroz press clipping ticalo se seksualnog zlostavljanja maloljetnica.

U medijskim izvještajima o nasilju nad ženama i nasilju u porodici bitno je uočiti koje su to najčešće teme članaka koje pridobiju pažnju, vrijeme, rad i objavu. Koja od tema je najčešće zastupljena pokazat će šta mediji prepoznaju kao nasilje nad ženama u svakodnevnom poslu i da li svoj put do javnosti imaju samo najbrutalniji slučajevi fizičkog nasilja ili i drugi oblici nasilja nad ženama. Kao najzastupljenija tema, u smislu oblika nasilja nad ženama, u analizi iz 2020. godine pokazalo se seksualno nasilje, što je promjena u odnosu na ranija dva istraživanja gdje je bilo zastupljenije fizičko nasilje.

Slika 5 Vrsta nasilja o kojem se izvještava u medijima u 2020. (press clipping)

Tema je najčešće označena kao generalna u člancima koji su pretraženi po ključnim frazama koje se odnose na nasilje nad ženama i nasilje u porodici, što je i bila početna pretpostavka za kreiranje specifične metodologije za ovu analizu. U 75 posto tih članaka tema je označena kao "nasilje, generalno" što znači da su spomenute fraze "nasilje nad ženama" i "nasilje u porodici", ali da se u članku nije govorilo o konkretnim slučajevima nego su to bili tekstovi, naprimjer, o politikama u toj oblasti, izvještaji sa

događaja organizacija koje se bave borbom protiv tog problema, ili izvještaji o pravosudnim i policijskim statistikama.

Kao što je objašnjeno u metodologiji: nasilje nad ženama ili nasilje u porodici spominje se kao pojam, društveni problem; tema je, naprimjer, statistika ili aktivnost u nevladinom sektoru, ali članak nije tematski vezan ni za jedan konkretan slučaj ili formu nasilja. Uzmu li se u obzir članci iz press clippinga – oni koji su specifično odabrani zbog sadržaja i teme nasilja nad ženama – analiza je pokazala da oni većinom ne sadrže ove ključne fraze odnosno ne imenuju incidente i zločine njegovim punim imenom. Tek 12 posto medijskih izvještaja u dnevnim novinama se referira na nasilje nad ženama i nasilje u porodici, a kad se to i desi, obično su to izvještaji nevladinog sektora, institucija ili saopštenja međunarodnih organizacija.

I dok se u ranija dva istraživanja pojavljivalo u nekolicini primjera, o ekonomskom nasilju u prvoj polovini 2020. godine u četiri dnevne novine nije pronađen nijedan članak, od ukupno analiziranih 362. Od toga je samo 12 izvještaja koji se na neki način tiču psihološkog nasilja, kao što su slučajevi verbalnih prijetnji, uhodenja i proganjanja, a samo je jedan članak u kojem se pojašnjava i spominje „emocionalno nasilje“ i to je specifično tema iz show-biza, odnosno iz života slavne američke pjevačice Selene Gomez.

Respondenti se slažu da mediji rijetko izvještavaju o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja (psihičko, ekonomsko, a ne samo o fizičkom).⁶⁷

Ovakvi nalazi ukazuju na to da su fizički oblici nasilja nad ženama zastupljeni u novinskim člancima i prepoznati kao problem, ali da je vrlo malo članaka o drugim oblicima nasilja. Mogući uzrok tome je svakako što se fizičko i seksualno nasilje više prijavljuje, što o njemu policija i pravosuđe izdaju saopštenja, dok drugi oblici nasilja i dalje nisu prepoznati kao relevantni u bh. društvu.

5.4. Tema članaka: Konkretni događaji bez šireg konteksta

Velika većina medijskih izještaja o nasilju nad ženama i djevojčicama su primjeri konkretnog nasilja koje se desilo – kao što su raniji podaci pokazali, najčešće seksualnog i fizičkog.

Kao što je nalaz s početka ovog izještaja pokazao, u prva tri mjeseca objavljene su dvije trećine svih članaka obuhvaćenih ovom analizom, a u naredna tri mjeseca tokom pandemije ostatak. Ovaj podatak ukazuje na pad interesovanja za teme u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, budući da su apsolutni primat preuzele teme u vezi sa zdravstvom, pandemijom i ekonomijom u vremenu krize. Tako je indikativno i da se u Dnevnom avazu pojavila nova specijalizirana dnevna rubrika „Pandemija“ u kojoj su, između ostalog, objavljivani i članci o rodno zasnovanom nasilju koji su od aprila do juna često bili stavljeni upravo u kontekst pandemije i ograničenja kretanja, kao i novih opasnosti koje je takva situacija donijela osobama koje su izložene nasilju u svom domu.

Od ukupnog broja svih analiziranih članaka, i onih tematski izdvojenih i onih izdvojenih po ključnim frazama (362), 12 posto ih se odnosilo na rodno zasnovano nasilje tokom pandemije, odnosno radilo se o ukupno 45 članaka. Uzme li se u obzir da je većina njih objavljena od aprila do juna, kada je objavljena trećina svih članaka, dolazi se do zaključka da je skoro svaki drugi članak u ovom periodu bio o tome kako je došlo do porasta nasilja tokom pandemije, kako funkcioniše rad sigurnih kuća, da je povećan rizik od nasilja zbog stresne situacije, ali su uočeni i članci koji pokazuju svjetsku statistiku i upozorenja koja su dijelile međunarodne organizacije i agencije koje rade u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i oblasti borbe za ljudska prava.

O samom radu institucija u oblasti odgovora na nasilje se rijetko pisalo bez da se radi o kontekstu pandemije, a tokom ovih mjeseci uočeno je i objavljivanje SOS telefona na koje je moguće prijaviti nasilje – konkretno u dva članka u print izdanjima dnevnih novina i četiri puta u člancima na online medijima.

Predstavnice gender mehanizama i nevladinih organizacija govore da su mediji za temu rodno zasnovanog nasilja bili naročito zainteresirani tokom pandemije, slali upite za intervjuje i tražili statistike.⁶⁸ Ovo interesovanje je došlo nakon što su svjetski

⁶⁷ Indikator 33, ukupna ocjena 15 od 40.

⁶⁸ Danijela Huremović, voditeljica Sigurne kuće, Udržanje građana „Vive Žene“, fokus grupa, 25.2.2021.

mediji objavili podatak da je došlo do povećanog nasilja nad ženama tokom pandemije.⁶⁹

Ipak, Danijela Huremović, voditeljica Sigurne kuće pri Udruženju građana Vive Žene, i ovu vrstu izvještavanja veže sa senzacionalizmom i bombastičnim naslovima u kojima su mediji navodili da je došlo do drastičnog povećanja nasilja tokom pandemije, iako nisu u tom trenutku za Bosnu i Hercegovinu postojali sveobuhvatni podaci. Parijalni podaci, poput izjava nevladinih organizacija ili policije, uzimani su kao pokazatelji za cijelu BiH.⁷⁰ Iako je, kako navodi Bećirović, zabilježeni broj osoba nad kojima je izvršeno nasilje u 2020. godini porastao u odnosu na 2019. za 20 posto, u pojedinim sigurnim kućama on je bio manji.

5.5. Izvori: Prednjače informacije iz pravosuđa i policije

Da bi bilo ispitano ko daje informacije u temama o nasilju nad ženama u člancima odabranim za analizu, analizirano je od koga potiču informacije koje čine članak. Zastupljenost nekog izvora informacija pokazuje koliki je fokus stavljen na njega odnosno koliko je istaknut i približen čitaocima. Pored toga, cilj je bio vidjeti i koliko su u ovim člancima zastupljeni zvanični izvori u odnosu na nezvanične.

Za potrebe određenja tog elementa odabrane su četiri sekcije: prvi izvor, drugi izvor, treći izvor i više od tri izvora. Izvor informacija je mogao da bude: osoba nad kojom je izvršeno nasilje, počinilac nasilja, porodica osobe nad kojom je izvršeno nasilje, porodica počinjoca, svjedok/inja počinjenog nasilja (komšija/nica ili prolaznik/ca), policija, pravosuđe (tužilaštvo ili sud), stručnjak/inja (sociolog/inja, psiholog/inja, socijalni/a radnik/ca), aktivista/kinja iz nevladinog sektora ili ekspert/ica u oblasti, javna ličnost ili anonimna osoba.

Ispitano je i da li su identiteti glavnih aktera (osobe nad kojom je izvršeno nasilje i osobe koja je izvršila nasilje) otkriveni ili zaštićeni, kao i da li su otkrivani detalji iz njihovog privatog života koji su relevantni za sami slučaj nasilja u smislu da bi mogli da utiču na krivo razumijevanje ili apologiranje nasilja.

Skoro 30 posto članaka za primarni izvor informacija ima pravosudnu instituciju, sud ili tužilaštvo, obično u vidu saopštenja ili objavljene optužnice ili u izjavi portparola institucije. Takve izjave su veoma često u skladu sa uobičajenim praksama davanja minimuma

informacija u javnost, pogotovo ako se radi o slučajevima koji su u toku. Sa minimumom često šturih informacija se i ide u kreiranje sadržaja o ovim temama, na što se, ako se radi o dužim člancima, često dodaju različite nezvanične informacije pri čemu su najupečatljivije izjave rodbine i komšiluka šokiranih nasiljem.

Veoma rijetke su prilike u kojima žene koje su pretrpjele nasilje imaju glas i u kojima, pod zaštitom identiteta, imaju priliku da govore o svojim iskustvima i na taj način i mediji i one same doprinesu većoj vidljivosti ovog problema i ukažu na načine kako nasilje prijaviti i kakav je odgovor sistema na njega.

Osim rijetkog pojavljivanja osobe nad kojom je izvršeno nasilje, rijetko se pojavljuje i daje prilika i počiniocu nasilja. Prethodna dva istraživanja su ulogu aktera u odnosu na sadašnje istraživanje drugačije posmatrala, tako da nije moguće napraviti jasnu komparaciju, ali je u istraživanju iz 2020. godine moguće preciznije odrediti ko daje informacije na osnovu kojih je nastao članak.

Respondenti smatraju da mediji prilikom izvještavanja rjeđe koriste više kredibilnih izvora o rodno zasnovanom nasilju⁷¹, a rijetko konsultiraju stručnjake/inje iz oblasti. Ipak, govore da je došlo do povećanog interesa medija za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju, te da novinari i novinarke češće kontaktiraju nevladine organizacije i gender mehanizme. Respondenti, kao što je već navedeno, upućuju na to da novinari i novinarke teže dolaze do kredibilnih izvora, naročito podataka od pravosudnih institucija.

⁶⁹ Marija Arnautović, novinarka, fokus grupa 24.2.2021.

⁷⁰ Isto.

⁷¹ Indikator 36, ukupna ocjena 13 od 40.

5.6. Privatnost

Dio analize koji se odnosio na privatnost, odnosno otkrivanje identiteta osobe nad kojom je izvršeno nasilje i osobe koja je počinilac nasilja, pokazala je da ako se i otkriva, češće je to identitet počinjoca. Ovo u određenoj mjeri korespondira sa nalazima ranijih istraživanja.

Od svih članaka zahvaćenih ovom analizom, 30 posto nema jasno prepoznatljive aktere poput osobe nad kojom je počinjeno nasilje i počinitelja nasilja, nego o nasilju govori statistika ili policijski izvještaj ili je o temi generalno. Pogleda li se samo dio članaka izdvojenih po temama (270 iz press clippinga) rezultati su drugačiji i kažu kako nema jasno označenih aktera u 15 posto medijskih izvještaja, a među tim člancima su policijski izvještaji o počinjenom nasilju bez ukazivanja na pojedinačne slučajeve ili su to članci koji u vrijeme pandemije upozoravaju na nove opasnosti s kojima se potencijalno osobe izložene nasilnicima suočavaju, pogotovo ukoliko su primorane ostati između četiri zida zbog propisanih mjera.

Nalazi istraživanja pokazuju da se u medijima rijetko direktno otkriva identitet osoba nad kojim je počinjeno nasilje, ali da je i dalje prisutno indirektno otkrivanje njihovog identiteta kroz otkrivanje identiteta počinitelja koji je često intimni partner ili član porodice. Posebno je važno naglasiti kako je, s obzirom na veliki broj medijskih izvještaja o seksualnom nasilju nad maloljetnicama (četvrtina članaka u 2020. godini) u veoma rijetkim slučajevima otkriven identitet djevojčice o kojoj se radi, ali i to na nekonzistentan način. Jedan od takvih slučajeva je i otmica djevojčice u Srbiji čiji je identitet prvič bio otkriven uz prisustvo roditelja u medijima jer je trajala potraga za njom. Budući da je identitet djevojčice već bio široko poznat u regiji, tako je bilo i članaka u bh. medijima koji su objavili identitet na početku izvještavanja, ali su s vremenom promijenili praksu. Tako izvještaji na početku godine, kada se o slučaju mnogo pisalo, jesu otkrivali identitet djevojčice, a kasnijih mjeseci kada je trajalo suđenje otmičaru, djevojčica u člancima više nije imenovana.

U poređenju sa istraživanjima iz 2016. i 2018. nije bilo visoko problematičnog i neposrednog otkrivanja identiteta poput ranijeg slučaja da je objavljen identitet muškarca koji je seksualno zlostavljao svoju unuku u malom gradu u BiH, gdje je vrlo lako zaključiti ko je djevojčica koja je pretrpjela nasilje.

Po pravilu, imena osoba uključenih u neko krivično djelo, u što spada i nasilje nad ženama, mogu biti objavljena tek onda kada su službeni organi poput policije ili pravosuđa objavili identitet, ali – etički – i to ne uvijek. Nekada novinari/ke i urednici/ke treba da procijene između prava na objavu, interesa javnosti i uticaja objavljenе informacije na život i ugled drugih osoba koje su uključene u priču. Iako rješenje takvih dilema nije uvijek isto i ne može da se osloni samo na temeljna pravila o pravu objave neke informacije, često se imena počinilaca i žena i djevojčica koje su pretrpjele nasilje nađu u tekstovima koji primarno i nemaju svrhu da djeluju preventivno ili edukativno. Čak i onda kada su nasilnici osuđeni na zatvorske kazne, o čemu informacije dolaze iz sudova, to ne znači da je sigurno objaviti informacije o identitetu počinjoca nasilja, upravo zbog daljnje mogućnosti identifikovanja osobe koja je pretrpjela nasilje. Pogotovo to nije dobro u vrijeme svakodnevnog i čestog korištenja interneta gdje sve informacije objavljene u medijima ostaju trajno dostupne u pretrazi.

Kodeks časti novinarima/kama nalaže da ne objavljaju informacije koje bi naštetele nečijem ugledu, ali specifični slučajevi poput nasilja nad ženama nisu regulisani nikakvim posebnim pravilima, pa ostaju novinarima/kama i urednicima/cama na procjenu, u smislu informacija koje će biti objavljene.

Objavljivanje imena osoba koje su pretrpjele nasilje nije jednostavno za te osobe jer u medijima i javnosti to može da otvorи mnoga neželjena pitanja koja nisu konstruktivna i ne doprinose rješenju problema nego mogućoj dodatnoj stigmatizaciji. Kodeks za štampu i online medije BiH nalaže novinarima/kama da se ne upliču u nečiji privatni život, osim ako takva uplitanja nisu potrebna u interesu javnosti. Teme koje uključuju lične tragedije biće obzirno tretirane, a pogodenim ličnostima će se prići diskretno i sa saosjećanjem.⁷²

Respondenti se slažu da je došlo do određenog pomaka u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju i da se rijetko dešava da medij direktno otkrije identitet maloljetnice. Međutim, kako navodi Fatima Bećirović, događa se da se objavi identitet roditelja, preko kojeg se jasno upućuje na identitet djeteta.⁷³

⁷² Član 9. Kodeks za štampu i online medije BiH. Dostupan na: https://www.vzs.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=9

⁷³ Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBiH, odgovor iz upitnika.

5.7. Popunjavanje stranica crne hronike ili društveni problem?

Samo petina članaka o nasilju nad ženama i djevojčicama u prvih šest mjeseci 2020. godine u sebi sadrži i referencu na taj izraz kao naziv za društveni problem koji treba biti prepoznat i za koji postoji sistemski odgovor. Većina tih članaka je, pak, o radu institucija ili su to izvještaji o aktivnostima nevladinih organizacija, o raznim kampanjama ili generalno o toj oblasti. Takav podatak predstavlja mali napredak u odnosu na istraživanje iz 2018. godine, ali je praksa i dalje daleko od idealne u kojoj bi trebalo biti pravilo da se konkretni slučajevi nasilja stavljaju u kontekst društvenog problema i krivičnog djela koje ima svoj naziv.

Ostali članci su bili većinom o konkretnim slučajevima nasilja nad ženama (seksualno ili fizičko najčešće) koji u sebi ne sadrže taj izraz „nasilje nad ženama“ i „nasilje u porodici“ i ne povezuju, naprimjer, vijest o tome da je žena pretrpjela udarce svog muža s tim da je to društveni problem koji ima svoj naziv.

U pretrazi po ključnim frazama jeste bilo više naglaska na nasilju nad ženama kao društvenom problemu, ali su zato – kao što je objašnjeno u opisu tema – to većinom članci koji su tematski svrstani u kategoriju „generalno“ (83 posto). Ipak, postojali su primjeri gdje je konkretan slučaj nasilja bio stavljen u kontekst društvenog problema. Jedan od takvih primjera je članak o dvije sestre karatistkinje koje su na svojim društvenim mrežama objavile fotografije modrica na svojim licima i javno za nasilje nad ženama provzale mladića koji ga je navodno počinio, a mediji to prenijeli.

6

STUDIJE SLUČAJA

Slučajevi i teme vezane za nasilje nad ženama i djevojčicama koji su tokom 2020. godine privukli posebnu pažnju medija i široke javnosti, analizirani su kako bi se prikazali pojedini nalazi obrazloženi ranije u ovom izvještaju i kako bi na konkretnim pričama bilo pokazano kako mediji izvještavaju o ovoj temi.

6. STUDIJE SLUČAJA

Slučajevi i teme vezane za nasilje nad ženama i djevojčicama koji su tokom 2020. godine privukli posebnu pažnju medija i široke javnosti, analizirani su kako bi se prikazali pojedini nalazi obrazloženi ranije u ovom izvještaju i kako bi na konkretnim pričama bilo pokazano kako mediji izvještavaju o ovoj temi.

U nastavku će biti analizirana četiri slučaja i teme o nasilju nad ženama i djevojčicama u sadržajima objavljenim u periodu od 1. januara do 30. juna 2020. godine. Slučajevi obuhvataju izvještavanje o:

- povećanom rodno zasnovanom nasilju nad ženama i nasilju u porodici uslijed pandemije COVID-19;
- seksualnom nasilju nad maloljetnicama u BiH;
- smrti Lane Bijedić;
- ubistvu Irme Forić.

6.1. Povećano rodno zasnovano nasilje uslijed pandemije

Sažetak teme: S proglašenjem pandemije u Evropi, mnoge države su odredile mjere zabrane kretanja za građane/ke, neke još na početku naređujući strogu zabranu izlaska iz mjesta stanovanja. Mjere u Bosni i Hercegovini su pratile većinu zapadnoevropskih zemalja, pa su tako ograničenja kretanja također bile preslikane mjere. Nakon nekoliko sedmica od proglašenja pandemije, intenzivnog izvještavanja o broju zaraženih, oboljelih i umrlih u velikim zapadnoevropskim zemljama, mediji su se počeli baviti i širim spektrom tema vezanih za pandemiju i uticaj novonastalog stanja na građane/ke. Tako su se u martu već pojavili prvi članci i izjave stranih zvaničnika, ali i poruke iz aktivističkih organizacija, kako uvedeni „lockdown“ ima izuzetno negativne posljedice po osobe koje žive u okruženju nasilnika, ali i kako povećani stres i finansijske teškoće predstavljaju opasnost da potaknu na nasilje unutar

A. MATARUGIĆ

BANJALUKA - Sigurne kuće u RS, uz pojačane preventivne mјere radi suzbijanja širenja virusa korona, rade kao i do sada, a stručnjaci upozoravaju da će vjerovatno zbog pandemije i izolacije sa nasilnicima krajem aprila i početkom maja doći do porasta broja slučajeva porodičnog nasilja.

Ljiljana Črković, direktorka Fondacije zenskog centra Trebinje, rečka je da je virus korona do datno usporio otvaranje prve sigurne kuće u Trebinju, ali istakla da se žrtve nasilja mogu obratiti ovoj organizaciji, policijskim stanici i Centru za socijalni rad Trebinje.

"Mislimo da će krajem aprila i početkom maja ove godine doći do porasta broja prijava porodičnog nasilja, jer se žrtve nalaze u izolaciji, ograničeno im je kretanje i u takvim uslovima pod psihozom nasilnika svue frustracije isakuju na članovima svojih porodica, prije svega suprugama", zaključila je Črković.

U Ministarstvu porodice, mladine i sporta RS su rekli za "Ne-

zavne" da su svи subjekti zaštite kao i organizacije za podršku žrtvama nasilja u porodici u RS dostupni i funkcionišu.

"U skladu s tim i sigurne kuće rade kao i do sada i primaju žrtve nasilja u porodici, postojeci sva uputstvo Institut za javno zdravstvo RS, civilne zaštite i domova zdravlja kojima teritorijalno pripadaju", kazali su u nadležnom ministarstvu.

Ističu da su sigurne kuće za vrijeme trajanja vanrednog stanja u RS dužne postaviti mјere i odlike Republičkog stava za vanredne situacije.

"Podvrađujemo dosadašnje radnje i aktivnosti kojima sigurne kuće primjenjuju mјenu izolacije i potpune redukcije kontaktata žrtava nasilja u porodici koje se nalaze u tri sigurne kuće u RS, te smatramo da te mјere treba da nastave da sprude", zaključili su u ovom ministarstvu.

Nada Golubović, predsjednica Upravnog odbora Fondacije "Udržene žene", rečka je da se u sigurnoj kući u Banjaluci trenutno nalazi 14 žena i njihova djeca, te da od kako traje vanredno sta-

rje u RS nisu primali nove štencice.

Istakla je da se žrtve nasilja u viјek mogu javiti i tražiti besplatnu pravnu pomoć i nasilje prijaviti putem SOS linije.

"Žrtve nam se javljaju i preko Facebook profila, kao i pozivom na broj 065/884-161 i na SOS broj 1254", rečka je Golubovićeva.

Dodataj da porast broja slučajeva porodičnog nasilja još nije zabilježen u RS.

"Prema podacima MUP RS, nije došlo do porasta broja prijava protiv nasilnika. To ne znači da nasilje nije povećano, već da su žene pod kontrolom nasilnika i nisu u mogućnosti da nasilje prijave", navodi je Golubovićeva.

Mirzeta Tomljanović, tehnička koordinatorica sigurne kuće u Bijeljini, kazala je da su uskede rada prilagodila novonastaloj situaciji, te da redovno dezinfikuju prostor i trude se da korisnice drže dovoljnu distancu jedna od druge.

Dodataj da je su osposobili i poseban prostor za nove štencice, koje bi bile odvojene od drugih korisnica.

Slika 6 Nasilje tokom pandemije (Nezavisne novine, 13/04/2020, strana 9.)

zatvorenih domova.⁷⁴ Iz tog razloga su međunarodne organizacije i aktivisti/kinje u oblasti u evropskim zemljama skrenuli/e pažnju na različite načine kako žene i djevojčice koje se nađu u situaciji nasilja mogu da prijave nasilje i potraže pomoć. Neke od takvih inicijativa su bile kodne riječi putem kojih je, naprimjer, u apotekama bilo moguće prijaviti

⁷⁴ Buka. 6.4.2020. Šef UN-a: Zastrahujuće je poraslo porodično nasilje u svijetu. Dostupno na: <https://www.6yka.com/novosti/sef-un-a-zastrasuje-je-poraslo-porodicno-nasilje-u-svijetu>

nasilje.⁷⁵ Osim takvih izvještaja, bilo je i podataka koji su nastojali da alarmiraju institucije i društvo da obrate pažnju na povećano nasilje tokom mjera zabrane kretanja i da reaguju i nasilje spriječe ili prijave. Takve poruke zabrinutosti su se brzo prenijele i u bh. kontekst u sedmicama koje su uslijedile i domaće nevladine organizacije su kroz medijska obraćanja skrenule pažnju na nasilje koje se dešava u domovima u BiH i na mehanizme pomoći ženama i djevojčicama koje ih trebaju.

Kako su mediji predstavili slučaj: Prva vijest o rodno zasnovanom nasilju u kontekstu pandemije i zabrane kretanja objavljena u dijelu medija u BiH, posmatranih u ovom istraživanju, bila je 17. marta 2020. kako su se „Španci pobrinuli za žrtve porodičnog nasilja koji su kućnoj izolaciji“ i pojašnjava kako žene mogu potražiti pomoć. Dajući lako prepoznatljiv kontekst da je „sve što se traži od miliona ljudi širom svijeta proteklih dana to da ostanu kod kuće“ i pitajući se „šta je sa onima kojima kuća ipak nije najsigurnije mjesto“, članak ukazuje na široko rasprostranjeno nasilje u porodici. Navodi i kako su vlasti na Kanarskim ostrvima pokrenule kampanju da „žene u opasnosti mogu otići u apoteku i reći riječi Mascarilla-19 ili Mask-19 na engleskom, kako bi upozorile osoblje da im je potrebna pomoć“. U narednim danima uslijedile su desetine medijskih izvještaja o tome kako je nasilje u uslovima izolacije u porastu i kako su žene i djeca u opasnosti.

Međunarodne organizacije za zastupanje ljudskih prava oglasile su se upozoravajućim izjavama kako je potrebno pomoći ženama i djevojčicama, nakon čega su uslijedili i podaci iz bh. sigurnih kuća kako se povećao broj poziva za prijavu nasilja. Izjave su uslijedile i iz policijskih struktura pa je tako početkom maja portparol MUP-a Hercegovačko-neretvanskog kantona za Hercegovina.info izjavio kako je prema dostupnim podacima nasilje u porodici poraslo gotovo za 50 posto u odnosu na isti period godinu ranije.⁷⁶ Buka je objavila kako su u Fondacije „Udružene žene“ Banja Luka upozorili da u uslovima kad je stanovništvo usmjeren na izolaciju i ograničenje kretanja, raste opasnost od nasilja

prema ženama i djeci.⁷⁷ Problem porasta nasilja nad ženama tokom mjera izolacije istaknut je i u prilozima u informativnim emisijama bh. televizija. Na dan 7. maja u jednom od najgledanijih dnevnika u BiH, na FTV-u⁷⁸, emitovana su dva priloga – jedan koji daje globalni aspekt teme a drugi koji prikazuje ženu sigurne kuće u BiH. Tokom posmatranog perioda koje je uključivalo prve mjesecе pandemije, RTRS i BN televizija su izvijestili o unapređenju zakonodavstva u oblasti nasilja u porodici.⁷⁹ Neke od uočenih informativnih emisija na N1 su bile specijalizirani tematski segmenti⁸⁰ koji su otvorili temu nasilja u porodici tokom pandemije gdje su konsultovani stručnjaci iz oblasti koji su o tome govorili i naglasili kako u vrijeme kada svi provode više vremena u krugu porodice, to može da bude rizično za one situacije u kojima se dešava nasilje u porodici i kako i gdje nasilje prijaviti.

Ko su najučestaliji akteri/izvori: Informacije i cjelokupna tema su se inicialno našli u bh. medijima na osnovu onoga što su objavili strani mediji, izjavili međunarodni zvaničnici ili objavile međunarodne organizacije, a posljedično i domaće nevladine organizacije. Iako je u drugom kvartalu godine bilo na desetine medijskih izvještaja o temi, oni su se većinom zadržali na nivou upozorenja iz nevladinog sektora i prezentacije pripremljenih statistika i izvještaja institucija, a nisu pronađeni stvarni primjeri niti je napravljen iskorak prema reportažnom, analitičkom ili istraživačkom radu koji bi zaista javnosti prikazao kako izgleda nasilje koje se dešava možda u neposrednom susjedstvu svakoga od nas i što je još važnije – kako ga prepoznati i na njega brzo reagovati. SOS telefon za prijavu nasilja pronađen je u jednom tekstu u aprilu u Nezavisnim novinama i u jednom tekstu u Oslobođenju u maju. Klix je u februaru, martu i maju objavio takve kontakte ukupno tri puta, a Buka jednom u martu. Svakako da je moguće da su kontakti za prijavu nasilja u porodici objavljeni i više puta u ovim medijima u

⁷⁷ Buka.com. 24.3.2020. Nasilje u porodici poraslo za 30% tokom izolacije zbog epidemije. Dostupno na: <https://6yka.com/novosti/u-vrijeme-izolacije-raste-opasnost-od-nasilja-prema-zenama-i-djeci>

⁷⁸ Dnevnik 2 FTV – 7.5.2020. od 21:21 do 26:40. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=GB33Ve2zUmk>

⁷⁹ Dnevnik RTRS – 26.6.2020. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=EsElqvjvMQw>

⁸⁰ Dan uživo N1 – 23.4.2020. – Dostupno na: <https://ba.n1info.com/video/info/a427868-gosce-n1-nasilje-nad-zenama-u-doba-pandemije/> i Novi dan N1 – 28.4.2020. Dostupno na: <https://ba.n1info.com/video/info/a429277-gosce-n1-nasilje-nad-zenama-u-porastu/>

⁷⁵ Dž.L. Klix. 23.3.2020. Španci se pobrinuli za žrtve porodičnog nasilja koji su kućnoj izolaciji. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/spanci-se-pobrinuli-za-zrtve-porodicnog-nasilja-koji-su-kucnoj-izolaciji/200323149>

⁷⁶ Hercegovina.info. 9.5.2020. U VRIJEME PANDEMIJE Obiteljsko nasilje u HNŽ poraslo za gotovo 50 posto. Dostupno na: <https://www.hercegovina.info/vijesti/mostar/u-vrijeme-pandemije-obiteljsko-nasilje-u-hnz-poraslo-za-gotovo-50-posto/185051/>

posmatranom periodu, ali materijal prikupljen za ovu analizu je prikazao ovih šest prilika.

Kontekst/naglasak na rodno zasnovanom nasilju: Članci koji se tematski bave porastom rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojčicama u BiH tokom pandemije (odnosno prvih šest mjeseci 2020. godine), imaju naglasak na tom društvenom problemu i ukazuju na opasnosti koje nosi, što je prepoznato kao veoma pozitivno. Ono što izostaje u tematskom izvještavanju su osvrti na primjere i lične priče koje bi dodatno približile javnosti ovaj problem. Kada i postoji opisan problem i mehanizmi odgovora na njega, poput sigurnih kuća ili policije, životni primjeri izostaju u tom istom kontekstu i izvještavanje se uglavnom svodi na brojke i izjave eksperata, dok stvarni primjeri nasilja ostaju na stranicama crne hronike. Jedan primjer koji ima sve aspekte jeste izvještaj koji je objavio portal Buka gdje autorica, koja je inače projektna koordinatorica Fondacije „Udružene žene“, dijeli, uz zaštitu identiteta, iskustva pojedinih korisnica sigurne kuće, s ciljem približavanja ideje o prijavi nasilja. Istovremeno, članak podsjeća i na, u tom trenutku, opasnu situaciju da postoje sumnje „pružateljica usluga da su žene pod nadzorom nasilnika i da u izolaciji ne komuniciraju sa osobama iz socijalnog okruženja koje su im podrška i ohrabrenje da potraže pomoći“.⁸¹ I pored ovih upozorenja iz nevladinog sektora, izostalo je snažnije i proaktivnije djelovanje iz medija u postavljanju pitanja o pristupu uslugama zaštite onima kojima je to bilo potrebno.

Pitanje privatnosti: Da je bilo više izvještaja o konkretnim primjerima nasilja u kontekstu priče o opasnostima širenja nasilja tokom pandemije i osobama koje se suočavaju sa nasiljem, pitanje poštovanja privatnosti u konkretnim slučajevima bi moglo biti kvalitetnije razmotreno. Navedeni primjer od ranije može da posluži kao dobar način da se pristupi zaštiti identiteta osobe koja priča o ličnim iskustvima nasilja.

Najučestaliji narativi među korisnicima: Pregledani članci o nasilju nad ženama tokom pandemije na online medijima nisu privukli veliki broj reakcija u korisničkim komentarima. Od 12 članaka (Klix.ba, Buka.ba, Hercegovina.info) koji govore o nasilju nad ženama tokom pandemije, većina je imala između jedan i deset komentara, što može upućivati na to da ova tema nije bila dovoljno privlačna publici,⁸²

⁸¹ Buka.com. 10.3.2020. Kada kuća nije dom! Dostupno na: <https://www.6yka.com/novosti/covid-19-kada-kuca-nije-dom>

⁸² Pojedini članci na Klixu imaju po više stotina komentara, naročito oni o političkim aferama.

a samo jedan članak sa Buke je podijeljen na Facebooku. Ipak, članak na Klix.ba „Porodično nasilje u doba korone: Žrtve su u zamci, SOS telefoni u BiH se usijali“⁸³, vjerovatno zbog naslova i neadekvatnog, senzacionalističkog korištenja termina „usijali“ za SOS telefone, imao je 128 komentara. Iako komentari ne predstavljaju reprezentativan uzorak za analizu reakcije publike o rodno zasnovanom nasilju tokom pandemije, ipak, moguće je izdvojiti nekoliko dominantnih narativa. Prvi jeste kritika da su ovakvi vidovi pomoći usmjereni samo prema ženama, a zanemaruju nasilje nad muškarcima. Takvi komentari su većinom napisani humoristički i naglašavaju stereotipe o ženama koje stalno negoduju svojim supruzima, i humoristične opaske na brak u kojem muškarci moraju doživotno da slušaju ženu. Drugi dominantni narativ je onaj u kojem se insinira da su same žene krive za nasilje, jer su „glupe“ i jer se „udaju za muškarce sa džipovima (kako bi pokazale svojim kolegicama)“. Komentatori također savjetuju ženama da paze s kim ulaze u seksualne odnose kao veoma mlade i da rade ono što im žele supruzi kako bi izbjegle nasilje. Samo mali broj komentara govori da se slučajevi rodno zasnovanog nasilja ne procesuiraju, ali i kritiziraju, pa i ismijavaju rad sigurnih kuća. Komentari ne pozivaju na nasilje, ali upućuju na relativizaciju problema rodno zasnovanog nasilja nad ženama tokom pandemije i insinuiraju da su same žene krive za nasilje koje doživljavaju.

6.2. Seksualno nasilje nad maloljetnicama

Sažetak teme: Nasilje nad maloljetnicama, naročito seksualno, bilo je učestalo u prvih šest mjeseci 2020. godine, i kao takvo bilo je uočljivo u odnosu na analize 2016. i 2018. godine. U posmatranom periodu od šest mjeseci desilo se više sličnih slučajeva koji su zainteresovali medije, uključujući slučajeve seksualnog uznemiravanja maloljetnih ženskih osoba u školi, slučajeve seksualnog nasilja i podvođenja unutar porodice, kao i slučajeve seksualnog uznemiravanja na internetu. Generalno se o takvim temama izvještava kao o izrazito negativnoj pojavi u društvu i kao o pokazateljima alarmantnih trendova. Povećano interesovanje medija za izvještavanje o konkretnim primjerima seksualnog nasilja nad maloljetnicama, sudeći po izvorima i temama iz

⁸³ Klix.ba. 6.5.2020. Porodično nasilje u doba korone: Žrtve su u zamci, SOS telefoni u BiH se usijali. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/porodicno-nasilje-u-doba-korone-zrtve-su-u-zamci-sos-telefoni-u-bih-se-usijali/200506076>

analize, je zbog toga što su se institucije koje rade u odgovoru na nasilje angažovale oko konkretnih slučajeva i medijima davale informacije koje su smatrali važnima ili koje su mediji sami tražili, često u vidu kratkih novosti što bi u medijskim izvještajima bilo zabilježeno kao nova objava. U posmatranom periodu su se desile i presude ili se desio važan napredak u procesuiranju slučajeva nasilja nad maloljetnicama iz prethodne godine, pa je to činilo dodatan broj izvještaja o ovoj temi. Primjeri seksualnog nasilja nad maloljetnicama, koji će biti spomenuti u nastavku, pokazali su zabrinjavajuće primjere gdje su djevojčice silovali ili podvodili najbliži članovi porodice, uključujući očeve, majke i bake, a u takvim zločinima su učestvovali i poznanici, rođaci i nastavnici i učitelji.

Kako su mediji predstavili slučaj: U šest posmatranih mjeseci, među 270 članaka izdvojenih iz četiri dnevne novine na osnovu prepoznate teme nasilja nad ženama i djevojčicama, ukupno 72 su se odnosila na nasilje nad maloljetnicama, od čega su to bili gotovo isključivo primjeri seksualnog nasilja. Ovaj podatak znači da se oko četvrtine svih članaka iz press clippinga odnosilo na maloljetne ženske osobe, što može da govori o učestalosti nasilja kakva nije zabilježena u prethodne dvije analize. Neki od slučajeva o kojima se izvještavalo od januara do juna 2020. je otmica i pronalazak 12-godišnje djevojčice u Srbiji krajem decembra prethodne godine, kao i sudski proces protiv otmičara.⁸⁴ U početku su objavljeni detalji o tome kako je djevojčica na nagovor otmičara ušla u automobil i kako je narednih desetak dana bila prisiljena da s njim živi u skrovištima na nekoliko lokacija. Iako nije bilo specifičnosti o svim načinima na koje je mučena, sve je stavljeno u kontekst da se radi o pedofilu. Drugi slučaj o kojem se učestalo izvještavalo tokom prvih šest mjeseci 2020. godine je bio slučaj seksualnog odnosa sa maloljetnicom koje je počinio intimni partner majke djevojčice koja se nije protivila, niti ju je zaštitala. O tome je izvješteno kao o šokantanom slučaju koji je zgrozio javnost, a radilo se o prijavljenom silovanju 13-godišnjakinje u Banjoj Luci, u čemu su navodno učestvovali 24-godišnji muškarac i 39-godišnja majka djevojčice. Identiteti svih aktera u tom slučaju su bili zaštićeni u svim analiziranim člancima što pokazuje da se generalno vodi računa o zaštiti identiteta i digniteta osobe koja je pretrpjela nasilje, pogotovo jer se radilo o maloljetnoj osobi. Još jedan slučaj je bio u Prnjavoru gdje je priveden biznismen zbog silovanja 16-godišnjakinje, o kojem su mediji izvještavali da se desilo na vikendici u

84 Nezavisne novine, 6.1.2020. Monikin otmičar uhvaćen na groblju.

blizini grada i da se radi o vlasniku dvije firme, bez detalja o maloljetnici, osim navoda da je moguće da se radi o osobama koje su u rodbinskim, ali ne i krvnim vezama. Izvještavalo se i o slučaju iz Šipova gdje je 64-godišnja žena podvodila 11-godišnju unuku poznaniku u slučaju „obljube“ maloljetnice.⁸⁵ Termin „obljuba“ je pravni termin, ali u stvarnosti može da se razumije kao loš izbor riječi jer zvuči kao ublažavanje čina silovanja. Shodno tome i mediji koriste takvu terminologiju, što za rezultat može da ima nedovoljno naglašenu brutalnost počinjenog krivičnog djela nasilja nad ženama i djevojčicama.

Slika 7 Primjer članka o seksualnom nasilju nad maloljetnicom (Dnevni list, 10/02/2020, strana 14.)

Iz većine slučajeva nasilja nad maloljetnicama koji su se desili u BiH, i o kojima se izvještavalo, i iz pristupanja temama i detaljima, može se zaključiti da postoji određeni senzibilitet prema osobama koje su pretrpjеле nasilje. Međutim, u pojedinim slučajevima iz svijeta moguće je primijetiti manjak takvog senzibiliteta. Naprimjer, o jednom slučaju iz Indije iznijeto je mnogo detalja o silovanju maloljetnice, a u slučaju poznate ličnosti, Jeffreya Epsteina, čak je bilo primjera u kojima se navodi da je on „dovodio i djevojke u starosti od svega 11 ili 12 godina“.⁸⁶ Ovo je još jedan primjer lošeg izbora riječi, budući da „djevojka“ upućuje na zrelost, jer se obično koristi riječ „djevojčica“ za dijete tih godina. Budući da se o pojedinačnim slučajevima nije tematski često izvještavalo, nego na osnovu kratkih informacija iz tužilaštva ili policije, tako nisu uočeni veći izvještaji

85 Oslobođenje. 26.2.2020. Dovodila unuku poznaniku da je obljubi.

86 Nezavisne novine. 17.1.2020. Epstajn zlostavljao i djevojčice od 11 godina.

u televizijskim informativnim programima na nekim od ključnih datuma vezanih za pojedine slučajeve. Ako je i bilo priloga, oni su bili u skladu sa zaštićenim identitetom maloljetnice, većinom na način kako je to saopšteno iz institucija.⁸⁷

Ko su najučestaliji akteri/izvori: Najčešće informacije o slučajevima seksualnog nasilja nad maloljetnicama dolaze iz pravosudnih i policijskih struktura, ili nema jasno naznačenih izvora. U slučaju otmice djevojčice iz Srbije, članovi njene porodice su davali informacije u nekim člancima, ali je ovaj slučaj zbog nivoa eksponiranosti u širokoj javnosti bio izuzetak u smislu i otkrivanja identiteta i učešća porodice u javnom prostoru, a vezano za slučaj nasilja. Ni djevojčica koja je pretrpjela nasilje niti počinitelj ni u jednom slučaju nisu bili izvor informacija, niti su direktno intervjuisani. Također su rijetko konsultovani stručnjaci poput doktora, ali u pojedinim primjerima jeste bilo izjava aktivista nevladinih organizacija iz oblasti djelovanja u odgovoru na nasilje.

Kontekst/naglasak na rodno zasnovanom nasilju: Samo u jednom članku je spomenuta fraza „nasilje u porodici“ i to zbog toga što se radilo o navodima iz pravosudnih institucija gdje je data pravna kvalifikacija počinjenog djela podvođenja maloljetnice. Radi se o slučaju iz Šipova gdje je baka podvodila svoju 11-godišnju unuku poznaniku, inače, kako su pojedini medijski izvještaji opisali: starijem čovjeku koji je navodno u svojoj okolini poznat po tome što je često u društvu maloljetnica ili mlađih djevojaka. U ostalim analiziranim člancima gdje se radi o konkretnom slučaju nasilja nad maloljetnicom nije bilo davanja šireg konteksta da se radi o rodno zasnovanom nasilju nad ženama i djevojčicama, niti da se radi o nasilju u porodici u onim slučajevima kada su počinitelji članovi porodice.

Pitanje privatnosti: Većina ovih izvještaja nije imenovala osobe koje su pretrpjele nasilje a generalno je u smislu zaštite identiteta žene ili djevojčice koja se suočila sa nasiljem u ovoj analizi zabilježen napredak. Za razliku od ranijih analiza, u 2020. godini nije zabilježen ni primjer kada je indirektno otkriven identitet žene ili djevojčice kroz otkrivanje identiteta počinioča koji je član uže porodice. Ipak, u pojedinim slučajevima maloljetna osoba je imenovana, kao što je to slučaj nestanka 12-godišnje djevojčice iz Srbije koji se desio krajem decembra 2019. godine i o kojem se intenzivno izvještavalo narednih mjeseci, nakon što je pronađena poslije desetak dana. Iako je u pretrazi na internetu moguće pronaći mnogo detalja o njenoj

otmici, pronalasku, procesuiranju njenog otmičara, kao i tome što joj se dešavalо, u mnogim člancima u posmatranim medijima njen identitet je bio zaštićen, pogotovo nekoliko mjeseci nakon što se sve desilo. U pojedinim izvještajima je čak stajalo kako zbog zaštite djevojčice nije objavljeno ni o kakvom se krivičnom djelu radi, a iz takvih navoda se može zaključiti kako su mediji prenosili informacije koje su dale nadležne institucije i da mimo toga nisu javnost podsjećali na već poznate detalje.

Najučestaliji narativi među korisnicima: Članci na online medijima o seksualnom nasilju nad maloljetnicama nisu imali veliki broj reakcija publike i komentara.⁸⁸ Primjetna je također i praksa da ovakve članke neki mediji ne postavljaju na svoje društvene mreže, što može upućivati na pozitivnu praksu, a u dva slučaja je zabilježeno da su ukinuti komentari ispod članaka (Dnevni avaz i Al Jazeera Balkans). Najprisutniji tip narativa u korisničkim komentarima je poziv na smaknuće počinitelja nasilja, često veoma eksplicitno – poziv, naprimjer da se osoba stavi na električnu stolicu i smakne ili da se osobi vrati istom mjerom s obzirom na to da pravosuđe u BiH ne radi svoj posao. Drugi najučestaliji narativ je insinuacija da su same djevojke krive i da su to tražile. Tako, naprimjer, više komentara ispod članka o produženom pritvoru za muškarce koji su maloljetne konobarice tjerali na prostituciju krivicu prebacuju na djevojke, pa čak i na njihove roditelje.⁸⁹ Članak koji ima 45 komentara na Facebooku je onaj da je Kantonalni sud u Sarajevu oslobođio optužbi Anisa Dikonju za silovanje maloljetnice.⁹⁰ Pored poziva na fizičko nasilje protiv Dikonje, komentari također kritikuju što je djevojka prijavila silovanje tek nakon četiri mjeseca, na osnovu čega komentatori zaključuju da je djevojka iscenirala čitav slučaj. Pored toga, komentari ispod pojedinih članaka upućuju na to da publika i te slučajeve stavlja u etno-nacionalni kontekst. Tako komentari na dva prijavljena slučaja zlostavljanja djece u Laktašima i Prnjavoru upućuju na to da su iste osobe „radile agresiju na BiH“ i da su počinile genocid.⁹¹

⁸⁸ Članci su izabrani kroz pretragu po ključnim pojmovima na online medijima.

⁸⁹ Klix.ba. 9.6.2020. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/crna-hronika/predlozen-pritvor-za-muskarce-koji-su-maloljetne-konobarice-tjerali-na-prostituciju/200609039>

⁹⁰ Avaz.ba. 28.1.2020. Dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/crna-hronika/545101/anis-dikonja-osloboden-optuzbi-za-silovanje-maloljetnice>

⁹¹ Klix.ba. 7.2.2020. Šokantni slučajevi seksualnog zlostavljanja djece u Laktašima i Prnjavoru. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/crna-hronika/sokantni-slucajevi-seksualnog-zlostavljanja-djece-u-laktasima-i-prnjavoru/200207059>

⁸⁷ Dnevnik 2 – RTVBN 10.2.2020. Od 14:58 do 15:22. Dostupno na: <https://www.facebook.com/229937160532143/videos/179942536608164>

6.3. Smrt Lane Bijedić

Sažetak teme: Ubistva, nesreće i fizičko nasilje obično privlače pažnju medija koji u takvima temama vide materijal za hiperprodukciju naslova i sadržaja koji će privući publiku. Najčešće se takvi sadržaji objavljaju u rubrikama poput crne hronike u kojoj je inače često moguće pronaći senzacionalizam. U online prostoru je to posebno doživjelo svoju ekspanziju i medijima omogućilo komodifikaciju pažnje publike. Kada je u oktobru 2019. tijelo Mostarke Lane Bijedić pronađeno u rijeci u Ljubuškom, o uzroku smrti 19-godišnjakinje su odmah počele spekulacije. Tokom prvih šest mjeseci 2020. godine o ovom slučaju se izvještavalo učestalo, kao o slučaju femicida s objavljinim spekulacijama o tome ko su bile osobe s kojima je posljednji put komunicirala. Smrt ove studentice izazvala je veliko interesovanje medija i iz regije. Detalji o uzroku smrti Lane Bijedić, iako je bilo tvrdnji da se radilo o samoubistvu, ni danas nisu utvrđeni. Medijsko izvještavanje tokom prve polovine 2020. godine pokazalo se jednako problematičnim kao i u ranije analiziranim periodima, kada je u pitanju utrka za objavljinjem detalja o ubistvu žene ili djevojke. Bez obzira na vrijednost pojedinih informacija za javni interes, u pojedinim medijima su iznošeni detalji o privatnom životu djevojke, njene porodice, njenom porijeklu kao i brojne reakcije na njenu smrt.

16 Dnevni avaz, srijeda, 19. februar/vrijedan 2020. crna hronika

ŠOKANTNO Ko istragu o smrti Mostarke gura u pogrešan smjer

Svada preko mrteve Lane

Otvorena istraga zbog plasiranja informacije da je Lana Bijedić počinila samoubistvo • Sukob među tužiocima, policajcima i vjež tacima

Skoro pet mjeseci ubice Lane Bijedić je na slobodi, a ravjetljivanje ovoj zlostavljanju je u prilogu u MUP-u ZJKH vlada ogroman unutrašnji sukob u koji su uvršteni i predstupnici prokuratora Josip Anićić i komesar Milan Gašić te dečki tima istražitelja.

Iskoristen sastanak Naime, pojedini mediji objavili su informaciju da je nestalna djevojka izmislila samoubistvo, a postupajući tužile i komesar vode istragu o ubistvu na svoju ruku!

Početkom siječnja sastanak u MUP-u ZJKH od 12. februara, objavljeno je da je jedino od vodećih novinskih i vježtarskih FUD-ova u sukobu s razvojenim Anićićem tvrdi da svjetski novinar i forenzičar Kranj podstavlja da kate da se radi o samoubistvu te je insistirala da ga angažiraju.

Vježtarica Čeca Cetina za formantski FUD, kategorički je negirala da su vježtaci na sastanku govorili o bilo čemu osim o svojim nalazima te da se planiraju brutalne laži o ubistvu, ali su uključili navodno o samoubistvu.

Radi se o ubistvu U MUP-u za Zapadnohercegovački kanton jučer ujutru su, kako saznavamo, otvorili interes istragu u vezi s plasiranjem neistinljivih informacija.

Seđi policijski Zapad-

Anićić: Iznesena masa nelstina

- Zbog mase neistinljivih informacija o ubistvu, ne želimo komentirati, niti ćemo davati bilo kakve informacije do do-

most zasigurno tačno i objektivno, što je u skladu s našim ciljem - od Tužiteljstva - navode - no je u saopštenju koje potpisuje Josip Anićić, je-

to je, dakle, kvalifikacija tog krivičnog djela i istraga će, zasigurno, potrajati, ali će se u potpunosti s radom sve dok ne pravilno svaki detalj okolnosti koje su dovele do tra- gične smrti Lane Bijedić - potvrdio je.

S druge strane, iz Tužiteljstva Zapadnohercegovačkog kantona jučer su se oglasili saopćenjem za javnost:

- Večeras je sastanak održan dan 12. februara 2020. godine u predsjedništvu MUP-a ZJKH, na kojem je da se napadaju tužitelji na način kojim, ocito, neko želi da cilj obeštravlja istraževanje u daljnici zakonitom postup- nju i provođenju istrage -

Slika 8 O istrazi o ubistvu Lane Bijedić (Dnevni avaz, 19/02/2020, strana 16.)

Kako su mediji predstavili slučaj: Lana Bijedić je od samog početka izvještavanja o njenoj smrti iz oktobra 2019. godine bila imenovana, kao i njen majka Nina Bijedić, inače tadašnja dekanesa Fakulteta informacijskih tehnologija Mostar. Misteriozna smrt u medijima je tretirana kao svojevrsna senzacija pa je svaki, i najmanji detalj vezan za slučaj predstavljan kao zanimljivost, uključujući i kasnije demantovane navode da se radi o pravunuci nekadašnjeg bosanskohercegovačkog političara Džemala Bijedića. Mediji su detaljno izvještavali o mjestu na kojem je pronađena djevojka, a različite izjave su davale povoda da se stekne utisak da se radi o brutalnom slučaju ubistva. Čak je objavljen i snimak tačne lokacije na kojem se navodno ubistvo i desilo, odnosno most odakle je djevojka navodno bačena u vodu.

Iz onoga što su mediji izvijestili, djevojka je jednog oktobarskog jutra rekla majci kako će se vidjeti sa drugaricom prije nego ode u Sarajevo gdje je trebalo da studira. Kasnije su u medijima objavljeni snimci s nadzornih kamera pomoću kojih je ustanovljeno da je Lana Bijedić pješačila šest kilometara od Čapljine prema Trebižatu gdje joj se gubi trag. Mediji su izvijestili da su na njenom tijelu pronađeni tragovi koji upućuju na udarce u predjelu glave i na davljenje. I nakon što su stigle potvrde da se radilo o nasilnoj smrti, pojedini mediji su objavili kako je moguće da se radi i o samoubistvu budući da je strani forenzičar procijenio takvu mogućnost. Iako počinilac nasilja nije pronađen, niti ima ikakvih tragova ko bi to mogao biti, i dalje se o slučaju u medijima izvještavalo kao o slučaju nasilja nad ženama, ali bez stavljanja u kontekst tog društvenog problema. Tokom posmatranog perioda se izvještavalo i o takozvanom „Laninom zakonu“, odnosno o inicijativama za izmjene krivičnog zakonodavstva vezano za poštovanje „kazni za najbrutalnije izvršena krivična djela usmjerena protiv djece, žena, starijih i nemoćnih osoba“.⁹² Oko cijelog slučaja je bilo i primjera senzacionalističkog jezika poput upotrebe riječi „šokantno“, „misteriozna smrt“, „nesuđena bručošica“, „zagotoniti zločin“, što sve za cilj ima građenje određenog isčekivanja kod publike i stvaranje intrige oko slučaja sa nepoznanicama, koje ne bi trebalo da budu korištene za privlačenje publike. Uticaj medijskog izvještavanja na istragu i cijeli slučaj je već bio zabilježen kao negativan kada se tek desio, a to su potvrdili i iz kantonalnog tužilaštva

⁹² Oslobođenje – 28.01.2020. „Lanin zakon u pripremi?“

pa su ranije odbijali da daju izjave za medije.⁹³ Tada je navedeno da se nanosi šteta istraživanju slučaja i da se stvara pogrešna percepcija javnosti. Budući da nije bilo ključnog datuma u ovom slučaju, u okviru šest mjeseci 2020. godine nije bilo moguće sistematično pratiti televizijski sadržaj. Neki od nasumično pronađenih televizijskih priloga većinom su se bavili sumiranjem do tada poznatih informacija o slučaju, odnosno činjenicom da on još uvijek nije rasvijetljen.⁹⁴

Ko su najčešći akteri/izvori: Najčešće su informacije o ovom slučaju dolazile iz pravosudnih institucija, pogotovo kantonalnog tužilaštva Zapadno-hercegovačkog kantona koje je vodilo istragu o smrti Lane Bijedić. U člancima koji su objavljeni tokom prve polovine 2020. godine većinom su bili zastupljeni zvanični izvori, ali je i dalje oko slučaja bilo različitih tvrdnji. Jedna od osoba koja je bila najprisutnija u medijima vezano za ovaj slučaj je kantonalni tužilac ZHK, Josip Aničić, koji je često bio otvoren za davanje informacija na medijske upite jer je u više navrata direktno citiran. Budući da su se u međuvremenu pojatile tvrdnje iz Federalne uprave policije da postoji mogućnost da se radi o samoubistvu, što je uticalo na sam tok i pravac istrage, u februaru se i Aničić u saopštenju medijima obratio s izjavom da je zbog „mase neistina iznesenih na portalima“ odlučeno da se ne daje više zvaničnih komentara do donošenja konačne tužilačke odluke. U medijskom izvještavanju je bilo i nezvaničnih izjava, naprimjer, vezano za svjedočenje njene majke kako „zbog teškog stanja u kojem se nalazi zbog gubitka kćeri, nije bila u stanju doći u Mostar i dati izjavu na okolnosti ovog tragičnog događaja“⁹⁵ U analiziranom periodu se u medijskim izvještajima pojavljuje i Ministarstvo pravde BiH u smislu inicijativa za izmjenu krivičnih zakona i pooštovanje kazni za najbrutalnije nasilje nad, između ostalog, ženama.

Kontekst/naglasak na rodno zasnovanom nasilju: Tokom posmatranog perioda ove analize, ali i ranije – krajem 2019. godine kada se slučaj desio – u medijima je izneseno više različitih opcija u smislu pravca istrage. Od početka je istragu vodilo Kantonalno tužilaštvo Zapadno-hercegovačkog kantona, ali se

⁹³ Buljubašić, B. (2020). Izvještavanje o tragedijama ili tragedija medija: Slučaj Lane Bijedić. Mediacentar Sarajevo. Dostupno na: <https://media.ba/bs/mediametar/izvjestavanje-o-tragedijama-ili-tragedija-medija-slucaj-lane-bijedic>

⁹⁴ Prilog O kanal. 24.6.2020. Dostupan na: <https://www.youtube.com/watch?v=C3C4D6eM2ok&t=176s>

⁹⁵ Smajkić, M. (2020). Četiri mjeseca od smrti Mostarke: Saslušana majka Lane Bijedić. Dnevni avaz. Dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/crna-hronika/546216/cetiri-mjeseca-od-smrti-mostarke-saslusana-majka-lane-bijedic>

u međuvremenu o slučaju oglasila i inspektorica iz Federalne uprave policije s navodima kako je svjetski priznati forenzičar pogledao dostupne nalaze o slučaju i sugerisao kako se radi o samoubistvu, što je među institucijama – a gledano kroz medije – izazvalo polemiku. Budući da mediji većinom prate stručne izraze i nalaze iz institucija, u ovom smislu je važno primijetiti kako se o ovom slučaju uopšte nije govorilo kao o femicidu, budući da se ni u javnom istupanju osoba iz pravosuđa takvi termini ne koriste. Iako se slučaj vodi kao istraga o ubistvu, u medijima nije pojašnjeno da li je – zbog oskudnih informacija o smrti djevojke – moguće da se radi o rodno zasnovanom nasilju. Iako je sveukupan dojam o medijskom izvještavanju takav da se radi o slučaju nasilja nad ženom, ovaj slučaj nije jasno stavljан u taj kontekst.

Pitanje privatnosti: Pri izvještavanju o smrti Lane Bijedić, njen identitet je od početka bio otkriven, kao i njene porodice. Svaki dostupan detalj iz privatnog života djevojke je objavljen u medijima. Osim o Lani Bijedić, u smislu otkrivanja identiteta, najviše se pisalo o njenoj majci, Nini Bijedić, i o tome kako je ona teško podnijela gubitak kćerke, zbog čega je otputovala u Beograd. Tokom prvih pola godine 2020., o ovom slučaju se izvještavalo manje nego krajem 2019. kada je tijelo djevojke i pronađeno, ali se i dalje o slučaju izvještavalo kao o dominantnoj temi i nesvakidašnjoj „misterioznoj“ smrti, i to uz korištenje opisa poput „nesretna djevojka“ i „nesuđena brucošica“.

Najučestaliji narativi među korisnicima: Slučaj Lane Bijedić 2020. godine nije privukao pažnju publike kao što je to bilo prethodne godine. Pojedini novinarski analitički članci su pokazali da su u 2019. godini mediji o ovom slučaju mnogo pisali, objavljajući podatke o detaljima iz privatnog života ubijene djevojke, njene porodice, porijeklu, sadržaje sa društvenih mreža koje su objavili članovi porodice ili prijatelji, informacije koje su nepouzdane i neprovjerene. Nekoliko komentara koji su pronađeni ispod članaka na Dnevnom avazu 2020. godine upućuju na ulogu majke insinuirajući njenu umiješanost u zločin, zatim sumnjivost čitavog slučaja i zašto nije riješen, ali i kritike na račun istražnih organa. Nekoliko komentara pronađeno je i ispod članaka na Facebooku, gdje čitatelji opet insinuiraju majčinu umiješanost u slučaj, ali i čak da je djevojka to možda svojim ponašanjem zasluzila. U ovakvim slučajevima publika se ponaša kao istražni organ, nagađajući ko je počinitelj i zašto se slučaj desio, ne uviđajući kako takvi komentari mogu da utiču na porodicu.

6.4. Ubistvo Irme Forić

Sažetak: Ubistvo žene u Sarajevu koje je počinjeno u septembru 2019. još jedna je tema o kojoj se izvještavalo tokom prve polovine 2020. godine. Kada se slučaj desio, u prvih nekoliko dana se intenzivno izvještavalo o najsitnjim detaljima, bez vođenja računa o privatnosti ni dignitetu ubijene žene, kao ni posljedicama koje medijsko izvještavanje može imati na njenu porodicu i osobe koje su je poznavale. Zbog načina na koji je medijski predstavljen slučaj, ali i zbog detalja optužnice protiv počinitelja nasilja, i izvještavanje tokom prve polovine 2020. godine bilo je izuzetno problematično, pogotovo u smislu iznošenja informacija o načinu na koji se nasilje desilo. U posmatranom periodu najviše se izvještavalo o sudskom procesu, a u analiziranim izvještajima nisu izostavljeni ni najsitniji dostupni detalji o tome kako je nasilje počinjeno. Slučajevi ubistva žena i djevojaka i u ranijim su analizama bili u fokusu posmatranja budući da se kroz ovakve slučajeve najviše vidi senzacionalizam za kojim mediji posežu kako bi priču predstavili što stravičnjom i to bez jasnog drugog cilja osim privlačenja pažnje javnosti. I ova studija slučaja, kao i neki slučajevi femicida analizirani prethodnih godina, pokazali su sličan odnos medija prema ličnosti ubijene žene – ne izostavlja se nijedan detalj, bez senzibiliteta prema sjećanju na nju i na posljedice koje medijsko izvještavanje može da ima na osobe koje su joj bile bliske.

Kako su mediji predstavili slučaj: Tokom posmatranog perioda, trajalo je suđenje za ubistvo Irme Forić za što je optužen njen, kako je predstavljeno u medijima, nevjenčani suprug Senad Basarić. Budući da je suđenje bilo otvoreno za javnost i da su detalji iz optužnice bili dostupni medijima za objavu, tako su mediji objavili detaljne opise kako se desilo ubistvo. Objavljeni su, pozivajući se na optužnicu, detalji o načinu na koji se desilo ubistvo, uključujući tok, intenzitet i vrste povreda, vrstu predmeta kojim su povrede nanese, kao i to ko i gdje je pronašao tijelo.⁹⁶ Medijsko izvještavanje slučaj je predstavilo kao „brutalno ubistvo“, „svirepo ubistvo nevjenčane supruge“ i tokom posmatranog perioda u medijima su objavljivani detalji o tome šta su na suđenju rekli članovi njene porodice, kao i sam počinitelj, koji je negirao ubistvo i tvrdio da se žena sama fatalno povrijedila „okliznuvši se na kečap“. Ovакvi detalji jesu rečeni u sudnici, ali

njihovim isticanjem se cijeli slučaj banalizuje. Budući da je u selektovanim medijima u ovom periodu bilo nedovoljno članaka da se prikaže raznolikost medijskog izvještavanja o ovoj temi, pogleda li se u širu pretragu, moguće je naći mnoštvo objava na online portalima koji se bave ovom temom, a koje ne naglašavaju kazne i prevenciju u ovakvim slučajevima niti daju prostora struci, nego isključivo naglašavaju tragični i brutalni aspekt događaja. Izostaje moguće edukativno djelovanje prema javnosti, kao i mišljenje stručnih osoba koje bi mogle da pojasne kompleksnost društvenog problema čiji je ovo rezultat.

crna hronika Dnevni avaz, petak, 13. mart/objekat 2020.

17

SARAJEVO Kantonalni sud potvrdio optužnicu za ubistvo

Senad je Irmu davio i tukao daskom do smrti

Senad Basarić između 15. i 17. septembra 2019. godine u stanu u sarajevskom naselju Dobrinja, Irmi Forić nanio povrede opasne po život, uslijed kojih je i umrla

Kantonalni sud u Sarajevu potvrdio je optužnicu Tuzilatista Kantona Sarajevo protiv Senada Basarića zbog krivnog djela ubistva.

Stravične povrede

Optuženi se tereti da je između 15. i 17. septembra 2019. godine u stanu u sarajevskom naselju Dobrinja, Irmi Forić nanio teške po život opasne povrede uslijed kojih je i umrla.

Optuženi je 17. septembra prošle godine u jutarnjim satima napustio stan, a uhapšen je 19. septembra.

Uz optužnicu, postupa-

Senad Basarić nalazi se u pritvoru

Upravnici su učinili predložje da se optužniku učini predstavnički privrata Senadu Basariću.

Prekriće tijelo

U prekrinjanju se navodi da je Basarić uhitio Irmu za kosu te joj glavu udario u tvrdi podlogu. Vred tada joj je nanio povrede glave i mozga koje su bile opasne po život. Upravnici su učinili zaustavio, već ju je uhitavo za vrat i davio, dodatno joj nanijevši još teškaj povrede.

Na kraju je udarcima

tugovo-tvrdim predmetom

Brano je tokom istrage

Basarić je u istrazbi brano da se Irma okliznula na krov u kuhinji, a on je pomak udržao glavom o dasku koja joj je bila u ruci. Govorio je da je on volio Irmu te da je po odlasku iz stana

(najvjerojatnije) daskom (za meso) izdularo u pred-

tej desnog uta. Sve to

imalo je za posljedicu smrti

Irme Forić. Cije je tijelo

nastrandžasitim

pokusao više puta ubiti,

da bi se na kraju iz Bra-

dine vratio u Sarajevo i

predvodio policijsku

Nadzor

Omara Mehmedbašića,

odbranu Basariću preu-

zeo je mostarski advokat

Josip Muselimović.

Tijelo nastradale

18. septembra su u kuhinji

pronali Irmina kćerka i

njen suprug, koji je pozvao

policiju.

B. CERIC

Slika 9 izvještaj sa suđenja Senadu Basariću (Dnevni avaz, 13/03/2020, strana 17.)

Ko su najučestaliji akteri/izvori: U posmatranom periodu su informacije o ovom slučaju dolazile najviše iz pravosudnih institucija budući da je u prvoj polovini 2020. u toku bilo suđenje za ubistvo žene, za koju su mediji ranije naveli da je bila uposlenica Granične policije BiH.

Kontekst/naglasak na RZN/NUP: Članci koji su tokom prvih šest mjeseci 2020. godine objavljeni u dnevnim novinama o ovom slučaju nisu sadržavali referencu o tome da se radi o nasilju nad ženama, iako su to bili članci koji su se tematski vezali za suđenje za ovo ubistvo. Pred Kantonalnim sudom u Sarajevu slučaj se vodio kao ubistvo i u tom kontekstu su mediji i izvještavali o tome. Budući da je suđenje bilo otvoreno za javnost, bilo je prilike

⁹⁶ Dnevni avaz, 12.3.2020. Senad je Irmu davio i tukao daskom do smrti. Dostupan na: <https://avaz.ba/vijesti/crna-hronika/553920/senad-basarić-je-irma-davio-i-tukao-je-daskom-do-smrti>

za novinare i novinarke koji su prisutni u sudnici da čuju i prenesu izjave svjedoka, ali posmatrani članci nisu ni u smislu izjava svjedoka i izvora iz pravosuđa spominjali kontekst nasilja nad ženama, što može da bude pokazatelj toga da i u smislu pravosudnih praksi nedostaje kontekstualizacije o ovom društvenom problemu, kad već ne postoji posebna pravna kvalifikacija. Ipak, posmatrani članci predstavljaju jako mali uzorak za posmatranje, jer se o ovom slučaju mnogo izvještavalo na online portalima koji nisu primarno zahvaćeni ovom analizom. U internet pretrazi na ovu temu, moguće je pronaći mnogo detalja o slučaju predstavljenom kao nasilje nad nevjenčanom suprugom.

Pitanje privatnosti: Budući da je od samog početka, od septembra 2019. kada je žena ubijena, njeno ime, kao i ime počinioca, bilo otkriveno u javnosti, tako je ovaj slučaj ostao u potpunosti izložen javnosti. Osim toga, u medijskim objavama o toku suđenja gotovo neizostavno su prenošeni privatni detalji.

Najučestaliji narativi među korisnicima: Nekoliko komentara na slučaj Irme Forić koji su pronađeni na portalu Dnevnom avazu osuđuju zločin, pozivaju na smaknuće optuženog i na njegovu nasilnu smrt.

7 ZAKLJUČAK

7. ZAKLJUČAK

Nedostatak tematskog i dubinskog medijskog izvještavanja o nasilju nad ženama kroz analize, komentare i istraživanja rezultira time da u medijima nema dovoljno problematiziranja nasilja nad ženama kao društvenog problema. Nalazi analize pokazuju da nema značajnih razlika u kvaliteti medijskog izvještavanja na temu nasilja nad ženama u odnosu na analize urađene u 2016. i 2018. godini.

Pandemija COVID-19 dodatno je ukazala na brojne probleme s kojima se suočava medijski sektor, kao i na problematično medijsko izvještavanje u BiH. Broj medijskih izvještaja o rodno zasnovanom nasilju bio je znatno manji u odnosu na isti period prije dvije godine.⁹⁷ Ipak, problemi sa medijskim izvještavanjem na koje su ukazala prethodna dva istraživanja su i dalje ostali isti. Iako su učesnice u istraživanju izjavile da je u zadnjih nekoliko godina došlo do poboljšanja u medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, analiza sadržaja pokazuje da je medijsko izvještavanje o ovoj temi i dalje senzacionalističko. Razlika u odnosu na rezultate prethodna dva istraživanja koju valja istaći je da fokus izvještavanja uključuje i druge oblike nasilja nad ženama poput seksualnog nasilja. Također, iako se o psihološkom nasilju indirektno izvještavalo u člancima o uticaju pandemije na mentalno zdravlje ljudi i u tom smislu povećano porodično nasilje, nije zabilježen nijedan članak koji se bavio ekonomskim nasiljem nad ženama.

Kako bi se medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju poboljšalo potrebno je raditi na povećanju kapaciteta medija za profesionalno i etično izvještavanje o ovoj temi. Formalno obrazovanje u BiH ne nudi edukaciju o izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju, dok su edukacije civilnog društva ograničene i na njih, kako govore učesnici/e fokus grupa, uglavnom dolaze novinari i novinarke koji/e su već senzibilizirani/e za ovaj vid izvještavanja. Dodatno, kako su pokazali rezultati fokus grupa, urednici i urednice ne podstiču novinare i novinarke da profesionalno i tematski izvještavaju o ovoj temi, te izostaju reakcije (samo) regulatora, medijskih udruženja, institucija i javnih ličnosti na neprofesionalno i neetično medijsko izvještavanje. Učesnici/e fokus grupa ukazuju na to da građani i građanke ne prijavljaju kršenje etičkih i profesionalnih normi u izvještavanju o ovim temama, ali da postoje poteškoće prilikom komuniciranja sa organizacijama i institucijama koje se bave ovom tematikom. Novinari i novinarke su naročito istaknuli/e nedovoljnu komunikaciju sa pravosudnim institucijama i policijom i nedostatak informacija koje mogu dobiti od njih.

Mediji svojim djelovanjem ne mogu pružiti direktnu podršku osobama koje se suočavaju sa nasiljem, ali dugoročnim profesionalnim pristupom i osjećajem za poziciju u kojoj se nalaze žene i djevojčice koje trpe nasilje mogu doprinijeti njihovom osnaživanju, te uticati i na širu zajednicu da problem prepozna, osudi i prijavi.

97 Istraživanje 2016. godine: Ukupno su analizirana 302 novinska članka, iz dnevnih novina i online portala. Iz press clippinga koji je prikupljaо Ured UN Women u BiH analizirana su 193 članka. Istraživanje 2018. godine: Ukupno je analizirano 530 novinskih članaka, iz dnevnih novina i online portala. Od toga je iz prikupljanog press clippingu analizirano 478 članaka.

8

SMJERNICE/ PREPORUKE ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE

8. SMJERNICE/ PREPORUKE ZA MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE

U nastavku se nalaze unaprijedene preporuke objavljene uz istraživanja o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju u BiH iz 2016. i 2018. godine. Oslanjaju se na postojeće bosanskohercegovačke i međunarodne zakone, preporuke, etička načela, kodekse, pravila i dobre prakse za odgovorno i ispravno izvještavanje.

- 1.** Izbjegavajte stereotipno i seksističko prikazivanje žena u medijskim izvještajima.
- 2.** Ne objavljujte bilo kakav sadržaj koji direktno ili indirektno žene stavlja u neravnopravan položaj ili ih diskriminiše na osnovu njihovog spola/roda.
- 3.** Kontinuirano radite, u saradnji s institucijama koje se time bave, na podizanju svijesti o problemima rodno zasnovanog nasilja nad ženama i to svih njegovih oblika: fizičkog, seksualnog, psihološkog i ekonomskog, i to ne samo onda kad se ono desi.
- 4.** Proaktivnije se bavite temom nasilja nad ženama, ne oslanjajući se isključivo na informacije koje obezbijede policijski izvori ili nevladine organizacije iz te oblasti, na način da češće radite analitičke priloge koji će tretirati te teme i pozivati i nadležne institucije na djelovanje.
- 5.** Izvještajima o počinjenom nasilju nad ženama ili nasilju u porodici pristupite u smislu društvenog problema rodno zasnovanog nasilja i obradite ih tematski, a ne često u rubrikama crne hronike, bez konteksta i kratko.
- 6.** Kad god je moguće, ne oslanjajte se na kratke agencijske vijesti ili vijesti s nepouzdanim online portalima u temama o nasilju nad ženama, nego koristite duže novinarske forme poput intervjeta, komentara ili istraživačke priče.
- 7.** Ako ne postoji jasan interes javnosti, izbjegavajte objavljanje eksplisitnih fotografija i snimaka budući da je takva praksa suprotna etičkim standardima, može da našteti osobama nad kojima je izvršeno nasilje i uznemiri javnost. Štitite intimu žena od neopravdanog i senzacionalističkog otkrivanja u javnosti i obratite pažnju da ne objavljujete nepovjerene informacije, pogotovo one koje mogu ugrožiti žene koje su pretrpjele nasilje.
- 8.** Teme koje uključuju lične tragedije tretirajte s posebnom pažnjom, a osobama nad kojima je izvršeno nasilje pristupite s poštovanjem i bez viktimiziranja. Prikazivanje žena kao žrtava u javnosti može da stvori utisak da su one nemoćne i slabe zbog toga što su žene i stoga pažljivo pronađite balans između poštovanja prema njima i interesa da priča bude objavljena, ali i uticaja te objave na ugled i život osoba uključenih u priču, pogotovo ako se radi o djeci.
- 9.** Ne otkrivajte lične podatke i fotografije žene koja je pretrpjela nasilje, osim kad ona to jasno želi, budući da to može da nanese štetu njoj i njenoj porodici. Čak i kada žena želi da joj identitet bude otkriven, dodatno razmislite da li to može ugroziti nju ili neku treću osobu.
- 10.** Pažljivo odlučite o otkrivanju identiteta počinjoca nasilja, što ne treba uvijek uraditi, jer to može da dovede do otkrivanja identiteta osobe nad kojom je počinjeno nasilje, ali i zbog poštivanja prepostavke nevinosti.

11. Nastojte da žene koje su preživjele nasilje ohrabrite, kroz analitičko izvještavanje ili pažljivim ličnim pristupom, da snažnije progovore o nasilju.

12. Više uključite stručnjake/inje iz različitih oblasti, dajte prostora osobama stručnim u oblasti sociologije, psihologije, socijalnog rada, ali ne isključivo odvojeno od tekstova ili priloga o primjerima počinjenog nasilja.

13. Dajte glas ženama i njih stavite kao glavne aktere priče. U izvještajima češće naglasite i podsjetite na kazne koje slijede za osobe koje počine nasilje; uputite na odgovornost i propustite institucija, a promovišite i SOS brojeve za prijavu nasilja.

14. Izbjegavajte direktno i indirektno opravdavanje nasilja korištenjem stereotipičnih rodnih uloga u izvještavanju o nasilju nad ženama i nasilju u porodici (naprimjer, tako što ćete ženama dodjeljivati isključivo uloge supruge, majke, partnerice i slično).

15. Izbjegavajte bombastične naslove i korištenje senzacionalističkih riječi poput „šokantno”, „brutalno” ili „stravično”, i primjere nasilja nad ženama stavite u kontekst društvenog problema, a ne izvještavajte o njima kao o izolovanim slučajevima krivičnih djela i žene ne portretirajte kao žrtve, na taj način ih dodatno viktimizirajući.

9

SMJERNICE/
PREPORUKE ZA
INSTITUCIJE U
POSTUPANJU S
MEDIJIMA

9. SMJERNICE/ PREPORUKE ZA INSTITUCIJE U POSTUPANJU S MEDIJIMA

Uporedno s naporima medija, neophodno je da nadležne institucije proaktivinije sarađuju sa medijima i da se kontinuirano radi na edukaciji novinara/ki i urednika/ca kroz formalno i neformalno obrazovanje.

- 1.** Kroz svoj rad i djelovanje u medijima promovišite rodnu ravnopravnost u skladu s domaćim i međunarodnim preporukama i zakonima i pomozite medijima da odstupe od stereotipnog i seksističkog prikazivanja žena u medijskim izvještajima.
- 2.** Snažnije preuzmите odgovornost u promovisanju dostojanstva žena, borite se protiv diskriminacije nad ženama i seksizma i radite na mijenjanju stereotipa u medijima, proaktivnim i savjetodavnim pristupom prema medijima.
- 3.** Koristite Kodeks za štampu i online medije u BiH i Kodeks o audiovizualnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija kao podsjetnik na temeljna načela profesionalnog obavljanja novinarske djelatnosti i u tom smislu ozbilno podsjetite medije na ta načela, gdje smatrate neophodnim.
- 4.** Proaktivnije se bavite temom nasilja nad ženama u medijima, ne dajući informacije isključivo kada se desi neki slučaj ili kada dobijete upit od medija. Na taj način možete potaknuti medije da rade analitičke priloge o ovim temama kojima će pozvati i nadležne institucije na proaktivno djelovanje.
- 5.** Kada pristupate medijima, i pogotovo kada dajete zvanične izjave za medije o ovoj temi, i sami podsjetite na kontekst nasilja nad ženama ili nasilja u porodici u smislu društvenog problema, jer tako ćete pomoći medijima da prodube svoje izvještaje i priče.
- 6.** Pomozite medijima da naprave kvalitetnije sadržaje o temama o nasilju nad ženama, tako što ćete ponuditi intervjuje, komentare ili dati zanimljive i svježe ulazne informacije za njihova istraživanja.
- 7.** Ukažite medijima na neprofesionalno izvještavanje vašim konstruktivnim komentarima i ponudite im informacije koje mogu da doprinesu boljem izvještavanju, pogotovo ako se radi o izuzetno osjetljivim slučajevima izloženim u javnosti.
- 8.** Kod tema koje uključuju lične tragedije, gdje postoji opasnost da se kroz medijsko predstavljanje žene pristupi dodatnoj viktimizaciji, pokušajte u saradnji s medijima da naglasite kako osoba koja je pretrpjela nasilje nije nemoćna i slaba i da postoje mehanizmi podrške.
- 9.** Gdje god imate priliku, promovišite mehanizme podrške i brojeve za prijavu nasilja.
- 10.** Pripremite primjere o kojima možete govoriti kako biste oslikali uspješnu borbu protiv nasilja nad ženama i budite spremni da ih podijelite s medijima poštujući privatnost osoba o kojima govorite, a imajući u vidu interes javnosti da shvati važnost poruke koju šaljete.
- 11.** Reagujte na ozbiljna kršenja etičkih kodeksa u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju (prema regulatoru i samoregulatoru, instituciji ombudsmena).
- 12.** Usmjeravajte dio svojih aktivnosti prema edukaciji o saradnji sa medijima i imajte u vidu saradnju s medijima i pokretanje kampanja za podizanje svijesti javnosti o borbi protiv nasilja nad ženama kada planirate finansijsku podršku iz donatorskih sredstava.

10 ANEKSI

10. ANEKSI

10.1. Indikatori

U tabeli su prikazane ukupne ocjene svih učesnika i učesnica fokus grupe, njih 20. U ocjenjivanju se koristila sljedeća skala:

0 - Ne slažem se

10 - U nekim slučajevima se slažem, ali uglavnom se ne slažem. Naprimjer, tvrdnja može biti istinita samo za manji dio sadržaja ili medija.

20 - U nekim slučajevima se slažem, a u nekim ne slažem. Naprimjer, tvrdnja može biti istinita za veći dio sadržaja ili može biti istinita za određeni tip medija

30 - Slažem se u većini slučajeva. Ovo je norma, iako ima izuzetaka.

40 - Slažem se.

1. Kapaciteti medija za profesionalno i etičko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju – ocjena 16.5

	Indikatori	
1.	Formalno obrazovanje nudi obuke novinarima/kama kako etički i profesionalno izvještavati o rodno zasnovanom nasilju.	9
2.	Neformalno obrazovanje (radionice, treninzi...) nudi obuke urednicima/ama i novinarima/kama kako etički i profesionalno izvještavati o rodno zasnovanom nasilju.	26
3.	Mediji imaju dovoljno finansijskih resursa za proizvodnju profesionalnog i etičkog sadržaja o rodno zasnovanom nasilju.	16
4.	Mediji imaju dovoljno profesionalnih kapaciteta, tj. urednike/ce i novinare/ke koji/e prate ovu temu imaju vještine i znanja za profesionalno i etičko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.	15
5.	Urednici/e podstiču i podržavaju novinare/ke da se bave, profesionalno usavršavaju i etički i profesionalno izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju.	14
6.	Urednici/e i novinari/ke su upoznati/e sa etičkim kodeksima koji se odnose na izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju (ravnopravnost spolova, rodna ravnopravnost, diskriminacija, privatnost, zaštita djece i maloljetnika).	20
7.	Urednici/e i novinari/ke primjenjuju te etičke kodekse (ravnopravnost spolova, rodna ravnopravnost, diskriminacija, privatnost, zaštita djece i maloljetnika) kada izvještavaju o rodno zasnovanom nasilju.	17
8.	Urednici/e i novinari/ke koriste edukativne materijale, priručnike i istraživanja o rodno zasnovanom nasilju pri izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju.	14
9.	Urednici/e i novinari/ke su upoznati/e sa mehanizmima zaštite od rodno zasnovanog nasilja i sa zakonima koji regulišu ovu oblast i organizacijama i institucijama koje se njima bave i koje ih sprovode.	18

2. Medijsko okruženje za proizvodnju profesionalnog i etičkog sadržaja o rodno zasnovanom nasilju – ocjena 21

	Indikatori	
10.	Regulator i samoregulator imaju kodekse koji se odnose na rodno zasnovano nasilje, uključujući ravnopravnost spolova, rodnu ravnopravnost, diskriminaciju, privatnost, zaštitu djece i maloljetnika.	31
11.	Postoje profesionalne posljedice za medije i medijske profesionalce/ke (upozorenja, sankcije, kazne, isključenja iz udruženja i profesionalnih medijskih zajednica) za proizvodnju sadržaja koji krši profesionalne i etičke kodekse za izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.	22
12.	Te profesionalne posljedice (upozorenja, sankcije, kazne, isključenja iz udruženja i profesionalnih medijskih zajednica) se primjenjuju na način da uključuju sve medije (bez obzira na vrstu, vlasništvo, finansiranje).	12
13.	Regulator i samoregulator reaguju na neetično i neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.	17
14.	Gender mehanizmi (Agencija za rodnu ravnopravnost BiH, Gender centar FBiH, Gender centar RS) reaguju na neetično i neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.	18
15.	Watchdog medijske platforme i organizacije civilnog društva reaguju na neetično i neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.	23
16.	Poznate ličnosti, blogeri/ke i novinari/ke reaguju na neetično i neprofesionalno izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju.	20
17.	Građani/ke su upoznati i prijavljuju neetično i neprofesionalno medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju regulatoru i samoregulatoru, medijskim watchdog platformama, itd.	9
18.	Postoje odredbe putem kojih je moguće sankcionisati govor mržnje (poticaje na mržnju).	33
19.	Te odredbe se dosljedno primjenjuju (na sve medije bez obzira na vrstu, vlasništvo).	12
20.	Mediji imaju pravila za regulaciju govora mržnje u komentarima i za uvredljive komentare i za zaštitu privatnosti u slučajevima rodno zasnovanog nasilja.	18
21.	Ta pravila se dosljedno sprovode.	9
22.	Postoje istraživanja i statistički pokazatelji o rodno zasnovanom nasilju u BiH (od institucija, organizacija) koji su dostupni medijima.	25
23.	Medijima su dostupni posebni fondovi koji potiču i podržavaju medije da proizvode profesionalan i etički sadržaj o rodno zasnovanom nasilju (donacije, grantovi).	20
24.	Medijima su dostupni edukativni materijali, priručnici i istraživanja o rodno zasnovanom nasilju i izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju.	29
25.	Eksperti/kinje koji/e se bave rodno zasnovanim nasiljem dostupni/e su novinarima/kama i odgovaraju na njihove upite.	31
26.	Gender mehanizmi (Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Gender centar RS i Gender centar FBiH) i organizacije koje se bave rodno zasnovanim nasiljem organizuju press brifinge o rodno zasnovanom nasilju i dostupni su medijima na upit.	27

3. Medijsko izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju – ocjena 15

	Indikatori	
27.	Mediji o rodno zasnovanom nasilju izvještavaju tematski, a ne kroz pojedine slučajeve.	13
28.	Sveobuhvatnim, profesionalnim i tematskim izvještavanjem o rodno zasnovanom nasilju, mediji promovišu stav da je nasilje problem čitavog društva i da nije privatna stvar.	21
29.	Mediji ne otkrivaju identitet žene ili djevojčice koja je pretrpjela nasilje (kroz ime i prezime, fotografije, adresu stanovanja, imena roditelja ili članova porodice...)	18
30.	Mediji ne otkrivaju identitet nasilnika (kroz ime i prezime, fotografije, adresu stanovanja, imena roditelja ili članova porodice...), osim onda kada je to opravdano javnim interesom.	15
31.	Prilikom izvještavanja o sudskim procesima, mediji poštuju pretpostavku nevinosti do donošenja pravosnažne sudske odluke.	14
32.	Mediji izvještavaju o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja (psihičko, ekonomsko, seksualno), a ne samo o fizičkom.	15
33.	Mediji ne koriste bombastične naslove i dijelove teksta koji daju brutalne detalje u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju.	9
34.	Mediji ne koriste slike koje prikazuju krv, modrice, brutalnost, scene nasilja u izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju.	8
35.	Mediji ne koriste stereotipe u prikazivanju žena i muškaraca niti direktne ili indirektne komentare kojima ličnosti stavljaju u neravnopravan položaj ili ih diskriminišu po osnovi njihovog spola.	13
36.	Mediji koriste više kredibilnih izvora prilikom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju.	13
37.	Mediji kontinuirano prate rad pružalaca usluga za preživjele od nasilja iz sektora zdravstva, socijalne zaštite, pravosuđa i policije.	11
38.	Mediji promovišu specijalizovane servise podrške za preživjele od nasilja, nevladine organizacije koje pružaju smještaj u sigurne kuće, besplatnu pravnu pomoć i SOS liniju za podršku.	16
39.	Načinom izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju, mediji ne remete tok istrage u sudskim procesima o rodno zasnovanom nasilju.	19
40.	Profesionalnim i etičkim načinom izvještavanja mediji doprinose prevenciji rodno zasnovanog nasilja.	21

10.2. Rječnik pojmove

Etičko i profesionalno izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju je izvještavanje koje prati sve profesionalne i etičke novinarske principe, naročito izvještavanje koje izbjegava upotrebu stereotipa u prikazivanju žena i muškaraca; izbjegavanje senzacionalizma i bombastičnih naslova koji potenciraju brutalne detalje u izvještavanju o nasilju nad ženama; i posvećivanje više pažnje istraživačkim tekstovima koji će ponuditi širu sliku o nasilju nad ženama, uzrocima i posljedicama ovog problema.

Nasilje nad ženama označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode do, odnosno mogu da dovedu do, fizičke, seksualne, psihičke, odnosno ekonomske povrede, odnosno patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu, odnosno arbitrazno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu.⁹⁸

Rodno zasnovano nasilje nad ženama označava nasilje koje je usmjereni protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno utiče na žene.⁹⁹

Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koja sputava osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.¹⁰⁰

Nasilje u porodici su radnje kojima član porodice nanosi fizičku, psihičku ili seksualnu bol ili patnju i/ili ekonomsku štetu, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice.¹⁰¹ Nasilje u porodici postoji ukoliko postoji osnov sumnje da je član porodice ili porodične zajednice izvršio radnje fizičkog, seksualnog, psihičkog i/ili ekonomskog nasilja, kao i prijetnje koje izazivaju strah od fizičke, seksualne, psihičke i/ili ekonomske štete kod drugog člana porodice ili porodične zajednice.¹⁰²

Radnje nasilja u porodici su:

- primjena sile na fizički ili psihički integritet člana porodice ili porodične zajednice; postupanje koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati fizičku ili psihičku bol ili patnju člana porodice ili porodične zajednice; prouzrokovanje straha ili lične ugroženosti ili povrede dostojanstva člana porodice ili porodične zajednice ucjenom ili drugom prinudom;

- verbalni napad, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima, te drugi načini grubog uzneniravanja člana porodice ili porodične zajednice; seksualno nasilje; onemogućavanje pristupa zdravstvenoj zaštiti i njezi; praćenje i svi drugi slični oblici uzneniravanja člana porodice ili porodične zajednice; namjerno oštećenje ili uništenje imovine člana porodice ili porodične zajednice, zajedničke imovine, ili imovine u posjedu; uskraćivanje ili oduzimanje prava na ekonomsku nezavisnost zabranom rada ili držanje člana porodice ili porodične zajednice u odnosu zavisnosti ili podređenosti; vaspitanje djece na način ponižavajućeg postupanja; oduzimanje djece ili izbacivanje iz stana člana porodice ili porodične zajednice; iscrpljivanje radom, izglađnjivanjem, uskraćivanjem sna ili neophodnog odmora članu porodice ili porodične zajednice; nepridržavanje odluke nadležnog organa kojim je utvrđen lični kontakt djece sa roditeljima; zadržavanje putne isprave ili nekog drugog dokumenta člana porodice ili porodične zajednice; nasilna izolacija ili ograničenje slobode kretanja člana porodice ili porodične zajednice; svaka druga radnja koja predstavlja nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici.

- pod radnjom nasilja u porodici smatraju se i prijetnje radnjama.¹⁰³

Fizičko nasilje predstavlja svaku upotrebu fizičke sile, ili prijetnju za upotrebu iste, bilo da je nanijeta povreda ili ne.¹⁰⁴

Seksualno nasilje je svaki prisilan seksualni akt ili pokušaj akta ili neželjeni seksualni komentar(i).

⁹⁸ Član 3.a Istanbulska konvencija

⁹⁹ Član 3.d Istanbulska konvencija

¹⁰⁰ Član 6.2 Zakona o ravнопravnosti spolova u BiH

¹⁰¹ Član 7. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH

¹⁰² Član 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske

¹⁰³ Član 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici RS i Član 7. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH

¹⁰⁴ Isto

Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.¹⁰⁵

Psihološko nasilje podrazumijeva prijetnje, konstantno omalovažavanje i ponižavanje.

Ekonomsko nasilje uključuje napade s ciljem narušavanja ekonomske aktivnosti i onemogućavanja pristupa osnovnim uslugama.¹⁰⁶ Ekonomsko nasilje podrazumijeva sprečavanje u donošenju odluka o porodičnim finansijama i u samostalnoj kupovini te zabranu rada van kuće.¹⁰⁷

---

105 Član 5. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH

106 Svjetski izvještaj o nasilju i zdravlju, Svjetska zdravstvena organizacija, 2002.

107 OSCE (2019). OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini.

10.3. Kodna lista

1. PRIČA

1.1. Naziv medija

1.2. Datum

1.3. Naslov članka

1.4. Spol novinara

1.4.1. Ženski

1.4.2. Muški

1.4.3. Nije označeno

1.5. Sekcija/rubrika članka

1.5.1. Crna hronika

1.5.2. Vijesti

1.5.3. Magazin

1.6. Dužina članka

1.6.1. Dug (više od osam paragrafa)

1.6.2. Srednji (četiri do osam paragrafa)

1.6.3. Kratak (do četiri paragrafa)

1.7. Izvor/porijeklo

1.7.1. Originalni sadržaj (potpisani članci)

1.7.2. Novinska agencija

1.7.3. Nije označeno

1.8. Žanr

1.8.1. Vijest

1.8.2. Izvještaj

1.8.3. Reportaža

1.8.4. Istraživanje

1.8.5. Komentar (mišljenje)

1.8.6. Intervju

1.8.7. Drugo

1.9. Naslov

1.9.1. Senzacionalistički

1.9.2. Neutralan

1.9.3. Osuđujući prema žrtvi

1.9.4. Osuđujući prema počiniocu

1.10. Mjesto

1.10.1. U BiH

1.10.2. Izvan BiH

2. FOTOGRAFIJA

2.1. Scena nasilja

2.1.1. Zamućena

2.1.2. Jasna

2.2. Generalno (zgrada institucije, policijske trake itd.)

2.3. Lica

2.3.1. Osoba koja je pretrpjela nasilje

2.3.1.1. Zamućena

2.3.1.2. Jasna

2.3.2. Počinilac

2.3.2.1. Zamućena

2.3.2.2. Jasna

2.4. Nije dostupna

3. VRSTA NASILJA

3.1. Femicid

3.2. Fizičko nasilje

3.3. Seksualno nasilje

3.4. Psihološko nasilje

3.5. Ekonomsko nasilje

3.6. Nasilje nad ženama/Rodno zasnovano nasilje (generalno kao tema)

4. TEMA

4.1. Konkretan slučaj nasilja

4.2. Rodno zasnovano nasilje generalno

4.2.1. Rodno zasnovano nasilje tokom pandemije

4.2.2. Rad institucija/sigurnih kuća/nevladinih organizacija

4.3. Drugo

5. IZVORI

5.1. Nema izvor

5.2. Prvi izvor

5.2.1. Osoba koja je pretrpjela nasilje

5.2.2. Počinilac nasilja

5.2.3. Porodica osobe koja je pretrpjela nasilje

5.2.4. Porodica počinioca nasilja

5.2.5. Svjedok/inja nasilja

5.2.6. Policija

5.2.7. Pravosuđe (institucija)

5.2.8. Advokat/ica počinioca

5.2.9. Stručnjak/inja u oblasti

5.2.10. Institucija ili agencija koja se bavi rodno zasnovanim nasiljem

5.2.11. Nevladina organizacija koja se bavi rodno zasnovanim nasiljem

5.3. Drugi izvor

5.3.1. Osoba koja je pretrpjela nasilje

5.3.2. Počinilac nasilja

5.3.3. Porodica osobe koja je pretrpjela nasilje

5.3.4. Porodica počinioca nasilja

5.3.5. Svjedok/inja nasilja

5.3.6. Policija

5.3.7. Pravosuđe (institucija)

5.3.8. Advokat/ica

5.3.9. Stručnjak/inja u oblasti

5.3.10. Institucija ili agencija koja se bavi rodno zasnovanim nasiljem

5.3.11. Nevladina organizacija koja se bavi rodno zasnovanim nasiljem

5.4. Treći izvor

5.4.1. Osoba koja je pretrpjela nasilje

5.4.2. Počinilac nasilja

5.4.3. Porodica osobe koja je pretrpjela nasilje

5.4.4. Porodica počinioca nasilja

5.4.5. Svjedok/inja nasilja

5.4.6. Policija

5.4.7. Pravosuđe (institucija)

5.4.8. Advokat/ica

5.4.9. Stručnjak/inja u oblasti

5.4.10. Institucija ili agencija koja se bavi rodno zasnovanim nasiljem

5.4.11. Nevladina organizacija koja se bavi rodno zasnovanim nasiljem

5.5. Više od tri izvora

6. PRIVATNOST

6.1. Identitet počinioca

6.1.1. Zaštićen

6.1.2. Nije zaštićen

6.1.3. Nema

6.2. Identitet osobe koja je pretrpjela nasilje

6.2.1. Zaštićen

6.2.2. Nije zaštićen

6.2.3. Nema

6.3. Otkrivanje detalja iz privatnog života osobe koja je pretrpjela nasilje

6.3.1. Da

6.3.2. Ne

6.4. Otkrivanje detalja iz privatnog života počinioca

6.4.1. Da

6.4.2. Ne

7. ANALIZA

7.1. Naglasak na RZN/NuP, kao društvenom problemu

7.1.1. Da

7.1.2. Ne

LITERATURA

Agencija za ravnopravnost spolova BiH (2018). *Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period od 2018. do 2022. godine.*

Buljubašić, B. (2020). *Izvještavanje o tragedijama ili tragedija medija: Slučaj Lane Bijedić*. Mediacentar Sarajevo. Dostupno na: <https://media.ba/bs/mmediatar/izvjestavanje-o-tragedijama-ili-tragedija-medija-slučaj-lane-bijedic>

Dekić, S. (2017). *Priručnik o izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju*. UN Women u BiH.

Dizdar, A. (2020). *COVID-19 i nasilje nad ženama*. Ženska mreža. Dostupno na: <https://zenskamreza.ba/covid-19-i-nasilje-nad-zenama/>

Hrnčić, Z. i Bećirović, F. (2018). *Postupanje u slučajevima nasilja u porodici – Multisektorski odgovor*. Gender Centar Federacije Bosne i Hercegovine.

IREX izvještaj za BiH. Dostupno na: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-bosnia-herzegovina.pdf>

Jukić-Mujkić, E. (2016). *Istraživanje o medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini*. UN Women. Dostupno na: https://www.undp.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UN%20WOMEN/Istrazivanje_o_medijskom_izvjestavanjuUNWOMEN_BiH_BHS.pdf

Keane, J. (1991). *The Media and Democracy*. Cambridge: Polity Press.

Mršević, Z. (2019). *Nasilje i mi – Mediji o nasilju nad ženama*. Beograd: Institut društvenih nauka.

OSCE BiH. (2020). *Odgovor na krizu uzrokovanoj pandemijom COVID-19: Analiza iz perspektive ljudskih prava i rodne ravnopravnosti*. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/a/470658.pdf>

Tomić, S. (2020). *Tokom pandemije u BiH desetine otkaza u medijima*. Media.ba. Dostupno na: <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/tokom-pandemije-u-bih-desetine-otkaza-u-medijima>

UN WOMEN. (2020). *COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls*. Dostupno na: <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>

Unkić, H. (2017). Više od 2500 studenata upisalo novinarstvo u proteklih pet godina. Media.ba. Dostupno na: <https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/vise-od-2500-studenata-upisalo-novinarstvo-u-proteklih-pet-godina>

Unkić, H. (2020). *Nasilje nad ženama u vrijeme pandemije: Sigurne kuće ponovo prepuštene same sebi*. Mediacentar Sarajevo: Diskriminacija. Dostupno na: <https://www.diskriminacija.ba/teme/nasilje-nad-zenama-u-vrijeme-pandemije-sigurne-kuće-ponovo-prepuštene-same-sebi>.

Vučić, N. (2020). *Žena kriva jer muž ne može u kladioniku*, N1. Dostupno na: <https://ba.n1info.com/vijesti/a441625-zena-kriva-jer-muz-ne-moze-u-kladioniku/>

White, A. (2009). *Getting the balance right: gender equality in journalism*. International Federation of Journalists.

Zakoni, konvencije i kodeksi

Aneks 1 Dejtonskog mirovnog sporazuma, Mapa puta EU za rodna pitanja.

Deklaracija o ravnopravnosti žena i muškaraca Vijeće Evrope

Međunarodni pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencija UN-a o ukidanju svih oblika diskriminacije žena

Kodeks za štampu i online medije BiH. Dostupan na: <https://www.vzs.ba/index.php/vijece-za-stampu/kodeks-za-stampu-i-online-medije>

Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija. Dostupan na: <https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/articles/108>

Kodeks časti 2011. Dostupan na: <https://bhnovinari.ba/bs/kodeks-asti-bh-novinara/>

Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Vijeće Evrope, Istanbul, 2011.

Preporuke 2006. godine, Vijeće za štampu BiH i Udruženje „BH novinari“. Dostupno na: <https://www.vzs.ba/index.php/smijernice-i-zakoni/preporuke-za-medije/8-preporuke-za-medije/216-preporuke-za-medije-tretiranje-rodnih-sadraja-u-medijima>

Preporuka 1555 (2002). Prikaz žena u medijima. Parlamentarna skupština Vijeća Evrope. Dostupno na: [https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/archiva/preuzimanje/dokumenti/ve/VIJE%C4%86E%20EUROPE%20Parlamentarna%20skup%C5%A1tina%20Preporuka%201555%20\(2002\)%20Prikaz%20%C5%BEena%20u%20medijima.pdf](https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/archiva/preuzimanje/dokumenti/ve/VIJE%C4%86E%20EUROPE%20Parlamentarna%20skup%C5%A1tina%20Preporuka%201555%20(2002)%20Prikaz%20%C5%BEena%20u%20medijima.pdf)

Preporuka 1931 (2010). Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima. Dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17892&lang=en>

Rezolucija 1751 (2010). Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima. Dostupno na: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17893&lang=en>

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH. Dostupan na: https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/ZoRS_32_10_B.pdf

Fokus grupe i intervjuji

Brankica Smiljanić, freelance novinarka

Branišlava Crnčević Čulić, viša stručna saradnica, Agencija za ravnopravnost spolova BiH

Danijela Huremović, Udruženje građana Vive žene

Džana Brkanić, zamjenica urednika BIRN BiH

Ena Bavčić, savjetnica za ljudska prava, Civil Rights Defenders

Fatima Bećirović, projektna koordinatorica, Gender centar FBIH

Lejla Gačanica, pravna ekspertica

Ljilja Lukić, Fondacija Lara

Neda Kapetan, socijalna radnica, Centar za socijalni rad Novi Travnik

Nela Levarda, šefica Odsjeka za društvene djelatnosti i usluge građanima Novi Travnik i članica multisektorskog tima

Marija Arnautović, novinarka

Mersiha Drinjaković, urednica Magazina Gracija

Mia Bojičić, novinarka portala Bljesak.info

Rubina Čengić, novinarka

Slađan Tomić, novinar

Vanja Stokić, urednica portala eTrafika

Novinar, anoniman

Novinarka, anonimna

Predstavnica nevladine organizacije, anonimna

Urednik, anoniman

Citirani članci i prilozi

Avaz.ba. 28.1.2020. Anis Dikonja oslobođen optužbi za silovanje maloljetnice. Dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/crna-hronika/545101/anis-dikonja-osloboden-optuzbi-za-silovanje-maloljetnice>

Avaz.ba. 12.3.2020. Senad je Irmu davio i tukao daskom do smrti. Dostupno na: <https://avaz.ba/vijesti/crna-hronika/553920/senad-basarić-je-irmu-davio-i-tukao-je-daskom-do-smrti>

Buka.com 6.4.2020. Šef UN-a: Zastrahujuće je poraslo porodično nasilje u svijetu. Dostupno na: <https://www.6yka.com/novosti/sef-un-a-zastrahuje-je-poraslo-porodicno-nasilje-u-svijetu>

Buka.com. 24.3.2020. Nasilje u porodici poraslo za 30% tokom izolacije zbog epidemije. Dostupno na: <https://6yka.com/novosti/u-vrijeme-izolacije-raste-opasnost-od-nasilja-prema-zenama-i-djeci>

Buka.com. 10.3.2020. Kada kuća nije dom! Dostupno na: <https://www.6yka.com/novosti/covid-19-kada-kuca-nije-dom>

Dan uživo N1 – 23.4.2020. – Dostupno na: <https://ba.n1info.com/video/info/a427868-gosce-n1-nasilje-nad-zenama-u-doba-pandemije-i-Novi-dan-N1-28.4.2020>. Dostupno na: <https://ba.n1info.com/video/info/a429277-gosce-n1-nasilje-nad-zenama-u-porastu/>

Dnevnik 2 FTV – 7.5.2020. od 21:21 do 26:40. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=GB33Ve2zUmk>

Dnevnik RTRS – 26.6.2020. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=EsElqvjvMQw>

Hercegovina.info. 9.5.2020. U VRIJEME PANDEMIJE Obiteljsko nasilje u HNŽ poraslo za gotovo 50 posto. Dostupno na: <https://www.hercegovina.info/vijesti/mostar/u-vrijeme-pandemije-obiteljsko-nasilje-u-hnz-poraslo-za-gotovo-50-posto/185051/>

Klix. 23.3.2020. Španci se pobrinuli za žrtve porodičnog nasilja koji su kućnoj izolaciji. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/svijet/spanci-se-pobrinuli-za-zrtve-porodicnog-nasilja-koji-su-u-kucnoj-izolaciji/200323149>

Klix.ba. 6.5.2020. Porodično nasilje u doba korone: Žrtve su u zamci, SOS telefoni u BiH se usijali. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/porodicno-nasilje-u-doba-korone-zrtve-su-u-zamci-sos-telefoni-u-bih-se-usijali/200506076>

Klix.ba. 7.2.2020. Šokantni slučajevi seksualnog zlostavljanja djece u Laktašima i Prnjavoru. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/crna-hronika/sokantni-slučajevi-seksualnog-zlostavljanja-djece-u-laktasima-i-prnjavoru/200207059>

Klix.ba. 9.6.2020. Predložen pritvor za muškarce koji su maloljetne konobarice tjerali na prostituciju. Dostupno na: <https://www.klix.ba/vijesti/crna-hronika/predlozen-pritvor-za-muskarce-koji-su-maloljetne-konobarice-tjerali-na-prostituciju/200609039>

Nezavisne novine, 6.1.2020. Monikin otmičar uhvaćen na groblju.

Nezavisne novine. 17.1.2020. Epstajn zlostavljao i djevojčice od 11 godina.

Oslobođenje – 28.01.2020. “Lanin zakon u pripremi?”

Oslobođenje. 26.2.2020. Dovodila unuku poznaniku da je obljubi.

**UN WOMEN JE AGENCIJA UJEDINJENIH
NACIJA POSVEĆENA RODNOJ
RAVNOPRAVNOSTI I OSNAŽIVANJU
ŽENA. KAO VODEĆA AGENCIJA U
OBLASTI ZAGOVARANJA ZA ŽENE
I DJEVOJČICE, UN WOMEN JE
USPOSTAVLJEN KAKO BI SE UBRZAO
NAPREDAK ZA ISPUNJAVANJE NJIHOVIH
POTREBA ŠIROM SVIJETA.**

UN Women podržava zemlje članice UN-a u postavljanju globalnih standarda za rodnu ravnopravnost, i radi sa vladama i civilnim društvom na kreiranju zakona, politika, programa i usluga potrebnih za osiguravanje efektivnog implementiranja standarda koji će istinski koristiti ženama i djevojčicama širom svijeta. UN Women radi na svjetskom nivou da viziju Ciljeva održivog razvoja učini stvarnošću za žene i djevojčice i zagovara jednako učešće žena u svim aspektima života, fokusirajući se na četiri strateška prioriteta: Žene vode, učestvuju i imaju jednaku korist od sistema vlasti; Žene imaju prihod, sigurnost, pristojnu radnu i ekonomsku neovisnost; Sve žene i djevojčice žive život oslobođen od svih oblika nasilja; Žene i djevojčice doprinose i imaju veći utjecaj u izgradnji održivog mira i otpornosti, i imaju jednake koristi od sprečavanja prirodnih katastrofa i konflikata, kao i od humanitarnih akcija. UN Women također koordinira i promovira rad UN sistema u unapređenju rodne ravnopravnosti.

Zmaja od Bosne bb
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomnenbih
www.twitter.com/unwomnenbih
www.instagram.com/unwomnenbih